

Bu kitap, Patates Baskı Ekibi tarafından tek kopya olarak, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Görme Engelliler bölümünde kullanılmak üzere görmeyen okuyucuların yararlanabileceği hale dönüştürülmüştür. Bu çalışma Patates Baskı'nın söz konusu kamu hizmetine destek sağlamak amacı ile gönüllü olarak yürüttüğü bir faaliyettir. MUSA

İlyuşa

Şolohov

Türkçesi Tekin Taymaz

Kapak Resmi Vincent Van Gogh

(Ayrıntı)

Kapak Tasarım Erdem Balcı

Grafik Uygulama Ali Fuat Şahin

Dizgi Yeryüzü Yayınevi

Baskı Kozan Ofset - Ankara

384 19 67 I.Basım, Yeryüzü Yayınevi, 1996

Yeryüzü Yayınevi

Sağlık 2. Sokak No: 65/7 Yenişehir / ANKARA

Tel : 431 92 68 • Faks : 431 69 39 (Yeryüzü, Akad Ltd.'in kuruluşudur.)

ISBN 975-7056-20-0

Şolohov

Türkçesi: Tekin Taymaz

Yeryüzü yayınevi

b "y

(Pokrovski Emek Fakültesi'ne adanmıştır.)

İlk önce ikisi vardı. Birisi büyük ve kemikten yapılmıştı; soylu ve titiz bir yüzü vardı; ağır bir parfüm kokusu yaymaktaydı. Diğeri küçük, tahtadan yapılmış, kırmızı kumaşla süslenmişti.

Üçüncüsü, mavi renkliydi ve metalden yapılmıştı. Sadece önceki gün getirilmişti. İşçi sabah temizliğini yaptıktan sonra, sigara içmek istedi. Cebinden tütün tabakasını çıkardı. Kibirlice döndü burnuna kaldırdı, tütünden sararmış parmaklarıyla, pencerenin kenarına koydu tabakayı ve seslendi:

"Anna pantolonumu diktin mi? Düğmelerden birini kay-ttim."

' 5

Mavi düğme, küçük metalik ayaklarıyla, cesaretle çınladı:

"Merhaba yoldaşlar..."

Kırmızı düğme mahzun gülümsedi, kemik olan, kibirli bir yüz ifadesi takındı.

Hepsi de işçinin evinin penceresinin kenarına yanyana dizilmişlerdi, konuşmaları kolaydı.

"Gerçekten, centilmenler, nasıl canlı kaldığımı anlayamıyorum." Kemik düğme soylu tavırlarla konuşmaya başladı.

"Paçavra kokusu, daha doğrusu köylü kokusu bir kabus ile az önce muhteşem bir paltoda yaşıyordum. Sahibim eski günlerde büyük bir imalatçıydı, ama şimdi mutemetlik yapıyor. Daima yetecek kadar parası oldu. Defterini sık sık silerken fısıldardı: "Bitireceğim gizli poliside beni sıkıyorlar." Parmaklarıyla trampet çalar gibi yapardı. Geceleri, çoğu zamanlar, sık bir arabacının sürdüğü arabayla dansöze giderdik, paraları üzerine dökerdi. Sonra caddelerde uzun turlar atardık. Bir keresinde gazinodan çok uzak değillerdi, "Benimle gel" diye fısıldadı kadın, beni tuttu, onu kapıya doğru götürdü. "Beni suça teşvik ediyorsun," diye korkuyla bağırırdı adamım. Kadının elinde kaldım. Adamı tokatladıktan sonra beni yere attı. Birçok serüvenden sonra kendimi burada buldum. Ne dersiniz deyin, Ama pis kokulu köylünün pantolonunu süslemek bana hiç çekici gelmiyor. Ciddi ciddi intihar etmeyi düşünüyorum.

"Evet, aşk büyük bir şey! dedi kırmızı düğme. "Bir zamanlar kızıl savaşa katıldık. Mermiler yanımdan ısıklık çalarak geçti. Perekop'ta, bir kazak kılıcı beni ikiye ayırdı, ama tamamen değil. O günler tatlı bir rüya gibi gelip geçti. Sonra sessizlik geldi... Kızıl komiserim, matematik ve diğer konulan çalışırken, şapkasının altında terlemeye başladı.

Ama genç bir bayan daktilocuyla dost olmuştu. Her şeyi ona gitti. Beni tutan ipler iyice incelmışti ve Kızıl Komiserin yüzü de iyice sa-

6

rarmıştı. Eline alıp bana baktığında ipi gördü ama atmadı, ke- j derle içini çekti ve mırıldanarak Troçki'yi savundu."

"Burjuva ideolojisi," dedi metal düğme alaycı gülümseyerek. "Buraya gelişim daha basit oldu. Emek Fakültesinde oku- yan bir Genç komünistin pantolonundaydım."

Kemik düğme, dudaklarının köşelerini aşağıya kıvrırdı;

kırmızı düğme sıkıntıdan pembeye döndü.

Sahibim," diyerek devam etti metal düğme. "Kabarık saç-

lı, çatık kaşlıydı ama neşeli gözleri vardı. Çok çalışırdı. Ders

çalışmadığında garda hamallık yapardı. Bütün gün Genç Mu-

hafız şarkısını söylerdi. Harcamalarını sadece temel gereksinimlerine indirgemişti. Bir çift yeni pantolon satın aldı, onlarla birlikte beni de. Yalnız bu pantolonu kullandığı söylenemez. Diğer beş delikanlıyla birlikte kullanırdı.

Kasabayla, Moskova'nın karşılaştırılacak bir yanı yoktu. İlya, ilk zamanlar her araba kornasında dehşete düştü; gök-

11

gürültüsü gibi geldi. Zamanla trafiğe alıştı. Amcası Yefim, marangoz olarak çalışıyordu. İlya, bir gece işini oldukça geç bıraktı, sarı gözlü sokak lambalarının aydınlatığı ıssız yollarda evine doğru yürümeye başladı. Yolunu kısaltmak için ara sokaklara saptı.

Bu sırada, boğuk bir çığlık, yere vurulan ayak ve bir tokat sesi duydu. Adımlarını hızlandırdı, karanlığa daldı: Nemli bir duvarın yanında, Astragan yakalı bir palto giymiş sarhoş domuzun biri, bir kadını dövüyor, kesik kesik mırıldanıyordu:

"Şimdi, izin ver sevgilim... Yaşımız o kadar da önemli değil, Mutluluk zamanı..."

İlya, astragan yakalının önünde kızıl eşarplı; gözleri yaş, dehşet ve korkuyla dolu genç kızı gördü.

Sarhoşa doğru sıçradı, yakasından tuttu, gevşek vücudu, gürültüyle duvara vurdu. Adam inledi, duygusuz öküç gözleriyle İlya'ya baktı; düşmanca, haşin bir bakışla karşılaştı, döndü ve koşmaya çalıştı. Sendeledi. Düşe kalka gözden koy-boldu.

Kızıl eşarplı, eski deri ceketli kız İlyanın koluna sıkıca yapıştı:

"Teşekkür ederim, yoldaş. Çok teşekkürler." İlya ayakkabılarının ucuna sıkıntıyla bakarak sordu; "O sarhoş hayvan beni ipe bağlamaya çalıştı, Daha önce hiç görmemiştim..."

Adresinin yazılı olduğu kağıt parçasını İlya'nın eline sıkıştırdı, meydana doğru yürürken tekrarlayıp durdu:

"Gel, görüşelim, ne zaman boş olursan yoldaş. Çok memnun olurum..."

12

... •!•.

III

İlya, olaydan sonraki cumartesi, kızı görmeye gitti. Altı kat çıktı, eski püskü kapıdaki ismi okudu: Anna Bodrukina. Durdu, kapı kolunu karanlığın içinde hissetti, kapıyı hafifçe tıklattı. kapıyı açan Anna, gözlerinde tanıyamamanın getirdiği bir şaş-kınlıkta bir süre bekledi. Ardından, anımsayınca gülümsedi:

"İçeri gel, lütfen!"

İlya çekine çekine, bir sandalyenin kıyısına İlişti, odaya göz gezdirdi. Kızın arka arkaya gelen sorularını, devrik cümlelerle yanıtladı:

"Kostrama'lıyım... Marangozum. Moskovaya çalışmaya geldim... Yirmi bir yaşımdayım."

Ama dindar bir kızla evlenmemek için evden kaçtığını ağzından kaçırdı. Anna başını arkaya atarak .gülmeye başladı ve |ekrar anlatması için yalvardı:

"Yine anlat bana; haydi anlat!"

İlya, Anna'nın gülmekten kırışmış, ürkek yüzüne bakınca, o da gülmekten kendini alamadı. Acemice el kol hareketleriyle, uzun öyküsünü ayrıntılarıyla anlattı: Konuşmalarını, gençlik ve bahar dolu kahkahalarla süslediler. İlya, Anna'yı sık sık ziyarete başladı. Duvar kağıdı kaplı küçük odada, Lenin portresi duvardan onlara bakıyordu. Mesai bitiminde kendisini çok iyi hisseden İlya, yine Anna'ya gitti, birlikte oturdular, Lenin hikayeleri dinledi İlya, gözlerine bakarak; gözleri açık gökma-visiyle gri karışımıydı.

Moskova sokakları baharın gelmesiyle çiçek açtı. Bir gün, işten sonra doğru Anna'ya yollandı. Aletlerini kapının önünde bıraktı, kapıyı vuracakken, tanıdık bir elyazısıyla yazılmış notu gördü: "Bir ay yokum. ivanova- Vaznesensk şehrindeyim

I

Merdivenden inerken, karanlığa boş boş baktı. Yüreği boşalmıştı. Geri dönene kadar kaç gün geçeceğini hesapladı. Geliş günü yaklaştıkça sabırsızlığı artmaya başladı.

O cuma, işe gitmedi, kahvaltıyı bile düşünmedi, sabah ilk yaptığı şey, tanıdık küçük sokağa doğru yola düşmek oldu. Çiçeklerin kokusuyla coştı. Gözleri fıldır fıldır, her gidiş gelen kırmızı eşarplıyı izledi. Öğleden sonra onu sokağın başında görünce, duygularını kontrol edemeden, ona doğru koşmaya başladı...

IV

Artık, akşamlarını onunla, ya onun odasında, ya da Genç Komünistler'in Lokali'nde geçiyordu. Anna, ona okuma - yazmayı iyice öğretti. Kalem tutan parmakları kavak yaprağı gibi titredi, kağıdın üzerine lekeler döküldü; Anna'nın kırmızı eşar-bıyla yüzünü sardı, başına sanki balyozla vuruluyormuş gibi bir ağrı girdi, şakakları zonkladı. Kalem, parmaklarının arasında oynadı; kocaman, eğri büğrü harfler çizdi, kağıt üzerinde yollarını buldular. İlya'nın gözleri buğulandı, sislendi.

Yaklaşık bir ay sonra, Genç Komünistler Birliği'ne üye olmak için Parti Bölge Sekreterliği'nin ilgili birimine dilekçe verdi. İlk defa dilekçe yazmıştı; rendeden sıçrayan ağaç kıymıkları gibi, eğri büğrü çizgilerle...

Bir hafta sonra, akşam üzeri lokal binasının önünde buluştular. Arma neşeyle çınlayan bir sesle kutladı:

"Hoşgeldin yoldaş İlya, Genç Komünist!"

14

V

"Haydi ilya, saat iki. Eve gitme vakti."

"Biraz bekle. Yoksa yeterince uyumaya zaman kalmayacağından mı korkuyorsun?"

"İki gecedir yeterince uyuyamadım Gider misin İlya?"

"Sokaklar çok çamurlu, Pansiyon sahibem." "Bütün gece dışardasın, gerekli gereksiz kapıyı açtırıp, kapattırıyorsun bana," diye sızlanmaya başlar.

"O zaman eve daha erken dönebilirsin, geceyarısına kadar burada oturamazsın."

"Belki yapabilirim... Belki bana bir köşe bulabilirsin, geceyi geçirmek için?"

Anna masadan kalktı, ışığa arkasını döndü, kaşlarını hafifçe çatarak İlya'nın karşısında durdu.

İlya şimdi beni dinle... Benimle kalmaya niyetliysen aklından çıkar! Geçenlerde de anlatmaya çalıştım. Evli olduğumu söylemeliyim. Eşim dört ay için Ivanova-Voznesensk'te; bir kaç günlüğüne yanına gideceğim."

İlya'nın dudakları titredi:

"Sen... evrimiydin?"

"Evet. Bir Genç Komünistle. Daha önce söylemediğim için özür dilerim."

İlya iki hafta işe gitmedi. Kederli ve üzgün bir yüzle yatağından çıkmadı. Sonra ayaklarını sürüyerek yürüdü, parmaklarıyla testeresine dokundu. Garip, alaylı ve zorlama bir gülümseme yüzüne yayıldı.

Parti birimine uğradığında diğer delikanlılar sordu:

"Ne böceği ısırıldı seni? Yürüyen ölü gibisin, İlya. Benzin niye solmuş?"

15

Lokalin girişinde birim sekreterine rastladı:

"Sen misin İlya?"

"Evet."

"Uzun zamandır yoktun, nerelerdeydin?"

"Hastaydım... Başım ağrıyordu."

"Dinle, Bilimsel Tarım Kursu'nda sana yer ayrıldı. Gider misin?"

"Ama sadece okuyup yazabilirim... Ya diğer şeyler?"

"Meraklanma, hazırlık sınıfı olacak."

Bir hafta sonra akşam üzeri, arkasından adıyla çağrıldığını, duyduğunda, işten çıkmış, kursa gidiyordu.

"İlya!."

Arkasına baktı. Anna, ona doğru gülümseyerek koşuyordu. İlya'nın elini içtenlikle sıktı.

"Eee, nasılsın bakalım? Kursa gittiğini duydum."

"İdare ediyorum... Evet, kursa gidiyorum. Okuma yazma öğrettiğin için sağol."

Yanyana yürüdüler. Kırmızı eşarba bu kadar olmaktan başı döndü.

"Ya diğer yaran, düzeltibildin mi?"

"Dünya da her çeşit yaranın nasıl düzeltileceğini öğrenmeye çalışıyorum, bunun için de..." Elini salladı, aletlerini sağ omzundan sol omzuna aldı. Tebessüm ederek, ağır ve sakar bil yürüyüşle yürüyüp, gitti.

• 1925

TEST

(Dvinsk eyaletinin bir kasabasından önemsiz bir olay)

16

"Doğru anımsıyorsam, yoldaş Titukov, eskiden parti üye-siydiniz!" Genç Komünistler ilçe komitesi sekreteri, karşısında oturan adama bu soruyu yöneltti. Adam, moda olan paltolardan giymekteydi; doymun gözleri, göz çukurlarına gömülmüştü.

Titukov, kumaşı yapranmış sandalyede kıpırdandı ve belli belirsiz mırıldandı:

"Hım, evet... görüyorsunuz ben... ee... biraz ticaret için gitmiştim, ve görüyorsunuz... sözün özü, kendi talebimle partiden azledildim."

"Peki, size söylemek istediğim şu: Partinin Bölge Örgütü Sekreteri, Pokuyasev, eyalet merkezine sizinle aynı arabada gidecek. Tarım Fuarına gönderiliyor. Kişisel olarak onu ya-'. ' 17

kından tanırım. Eski bir parti üyesi olarak bizim için bir şey yapmanızı istiyorum. Birlikte gideceksiniz ya, sanırım siz N.E.P. insanı olmaya özeniyorsunuz (bunun için ideal birine benziyorsunuz); güvenini kazanmaya çalışın. Yavaş yavaş Genç Komünist hareketine bakışını ve komünist inançlarının neler olduğunu keşfedin. Onunla samimi konuşmaya çalışın, eyalet merkezine ulaşınca, bana yazarak sonucu bildirin."

"Bir çeşit küçük siyasal test," dedi Titukov, kalın boynunun üzerindeki başını sallayarak, gülümsedi.

Sekreter^ kapıya doğru giden Titukov'un arkasından seslendi:

"Güvenle vardığınızda mutlaka yazın."

Seyahat, geceleyn başlamıştı; yollar çamur içindeydi...

Pokuyasev uzun ayaklarını kenardan sarkıtarak araba gıcirtısında uyuyordu. Gölgelele, kemikli, çilli yüzünde gezinmekteydi. Titukov bu yüze bakarak düşünceli düşünceli oturuyordu. Çantasından biraz ekmek, sosis, salatalık çıkardı ve gürültülü biçimde yemeye başladı, Pokuyasev, tavşan uykusunda rahatsız oldu. Kalktı Titukov'un yanına oturdu ve gözünü ihtiyar atın kılsız, lekeli sağısına dikti. Yolculuk için yiyecek almayı unutmuştu. Titukov ağzındakileri yutar gibi sordu.

"Fuara mı?"

"Evet."

"Hımm, aptalca bir iş. Halkın yeterli yiyeceğı yok. Fuara gidip sadece düşünürler."

Pokuyasev gönülsüzce yanıtladı.

"Çiftçilere biraz bir şey getirecektir."

"Sesler bile aptalca geliyor bana."

Pokuyasev bir ayağını uzattı, yorum yapmadı.

"Gereksinim duyulmayan şeyler inşa ediyorlar, gereksiz

18

<gereksiz... Örneğin, al şu Genç Komünistler'i. Basit holiganlar. Çok geçmeden kapanacaktır zaten..."

"Dilini fazla uzatma! Bu tür konuşma başına bela açabilir."

"Hükümette değilim ama, onları durdurabilirim. Genç Ko-münistler'in yaramaz kimseler olduğuna dair uyarılar kaleme aldım... Hainler, Allahsızlar!"

bölge merkezinin ışıklarının görünmesiyle yol aydınlandı, fakat Titukov sosisini yemeye devam etti; Allahsız Genç komünistlere lanetler ve tehditler savurmaya devam etti.

"Şimdi bir hava filosu kurma düşünceleri varmış, Sefiller iyi bir dayağı hak ediyorlar..." Boğuk bir sesle Pokuyasev'e dokundurmalarında bulundu yine. "Ve bütün patronlar..."

Yol bitince sözünü tamamlayamadı. Pokuyasev doğruldu, tek sözcük etmeden yol arkadaşının beline hantalca vurdu.

Araba mola yerine geldi, Titukov, düşüncelerini, ürkütme-' den öğrenmeye çalıştı; ama kandırılmış sekreter, ağır ağır soluklandı, uzun bacaklarını açıp Titukov'a vurmaya başladı. Homurtular ve inlemeler geldi şekilsiz vücutlar yığınınan.

"Bölge... sekreteri... sordu bana... bir şaka olarak." Titukov boğuk sesle mırıldandı; ama yanıt sadece, kızgın böğürmeler ve sesler olarak geldi...

"Kesinlikle çok güvenilir bir genç," diye yazdı Titukov bölge merkezine. "Ama.." Çamurlu paltosuna sarındı, yaralı dizine dokundu ve titreyen dudaklarıyla fısıldadı, "Ama...."

Gözlüğünün kırık camına üzüntüyle baktı, morarmış burnuna elindeki kalemle dokundu, umutsuz bir jestle, mektubu bitirdi:

"Hepsi bu kadar, güven içinde geldim."

19

İKİ KOCALI KADIN

Ormanın içinden geçip dağlan tepeleri aşan telgraf direkleri geniş bir alana yayılmıştı: Kaçabovka, Ataman ve Rogazişka. İçinde dikenler yetişmiş kuru dere yatağını izleyerek küçük bir köy olan Kaçalovka'ya ulaşılabilirdi. Alçak damlı, küçük evler, Kaçalovka Kollektif Çiftliği'nin binalarına kadar dizilmişti.

Arşeni Kilukvin, kollektif çiftliğin müdürü, ayakları açık, vücudu öne doğru eğik ayakta durmaktaydı. Rüzgar, gömleğini havalandırdı, ter taneleri alnından, burnunun üzerine damladı. Yanında, kıllı ellerini gözlerine siper etmiş yaşlı Artiom vardı; dağ sıçanlarının yuvalarını, tepeliklerin ötesinde, kara, eldeğ-

20

memiş topraktaki parıltılı kesekleri parçalayarak süren traktörü seyrediyordu. Sabahtan beri on bir dönüm tarla sürülmüştü: İlk denemeleriydi bu. Arşeni, boğazında bir kuruluk hissetti. Traktörün arkasındaki sabanı, sürülecek alanın sonuna ulaşınca değin izledi. Ardından, kurumuş dudaklarını yaladı, arkadaşına seslendi:

"Nasıl makine ama, Artiom Baba?"

Yaşlı adam, pürüzlü saban izinde tökezlemiş gibi homurdandı, inledi. Bir parça kahverengi toprağı nasırlı elinde ezdi, avcuna baktı ve Arşeni'ye döndü. Eski şapkasını çıkarıp tarlaya fırlattı.

"Söylediklerin için öylesine utandım ki! Elli yıl öküzle çalıştım, öküz de benimle... Gündüz sürersin, gece hayvanı beslersin, uyku yüzü göremezsın hiç... Sadece kışın boş zamanın olur... Ama onu ne yapayım ki?"

Yaşlı adam kamçısıyla traktörü işaret etti, elini sıkıntıyla salladı, şapkasını başına yerleştirdi ve arkasına bakmadan çekip gitti.

Güneş, gece olsun diye, antik tepenin ardında kayboldu. Bahar gölgeleri bozkırı sardı. Traktör sürücüsü koltuğundan atladi, eliyle yüzündeki beyaz tozu sildi.

"Akşam yemeği vakti! Eve git, Arşeni Andreviç. Kadınlar şimdi inekleri sağmıştır, bana biraz ılık süt getirebilirsin."

Arşeni, mısır tarlasını geçerek, köye doğru yürüdü. Yokuşu tırmanmaya başlamışken, kağıncırtısıyla beraber kızgın bir kadın sesi duydu.

"Yaah! Kahrolası! Ne yapacağım size, sizi gidi pisler! Yaah!"

Yol kenarındaki tümsekler, akşam çiyyiyle ıslanmıştı. Kağınya öküzler koşuluydu. Terli sırtlarından buğular çıkıyordu.

21

Ufak tefek bir kadın, umutsuzca onların çevresinde dolanıp, duruyordu.

Arşeni, yanına yaklaşarak, seslendi:

"Merhaba, bayan!"

"Şükürler olsun, Arşeni Andreyeviç!"

Arşeni'yi sıcak bir heyecan dalgası sardı, dizlerini titretti.

"Anna sensin değil mi?!"

"Elbette benim, başka kim olabilirdi ki? Bu öküzlerin işi bitmiş. Hareket bile edemiyorlar, zavallılar."

"Nereden geliyorsun?"

"Değirmenden. Çavdar yükledik. Ama bu öküzleri yürütemiyorum ki!"

Arşeni, bir çırpıda paltosunu çıkarıp, kıza verdi. Gülererek:

"Yürütebilirsem ödülüm ne olacak?" dedi kızın gözlerine bakmaya çalışarak.

Ama kız gözlerini kaçırdı, eşarbını düzelterek.

"Yardım edin, İsa aşkına! Geç kalıyorum..."

Arşeni yirmi yedi yaşında, güçlü, kuvvetli biriydi; Altı çuvalı tepeye kadar taşıdı, aşağıya geri döndü. Soluklanarak, kağına bindi.

"Peki, durumun nasıl? kocandan haber yok mu henüz?"

"Denizasırlı ülkelerden gelen Kazaklar, Wrangel'in Tu-retçina'da öldüğünü söylediler."

"Ne yapmayı planlıyorsun?"

"Aynen devam... Eh, artık gitmeliyim, çok geç kaldım. Yardımın için teşekkürler, Arşeni Andreyeviç."

"Teşekkürlere paltonu bırakma!"

Arseni'nin dudaklarına bir gülümseme yayıldı; bir an sessiz kaldı, sonra eğildi, sol eliyle kızın beyaz eşarplı başını kav-

22

radı, dudaklarını dudaklarına bastırdı. Titriyorlardı, üşüdüler; Arşeni, elinin sert nasırlarıyla kızın yanağını acıtarak çizdi. Kız çılgına döndü; eşarbını düzelterek soluk soluğa bağırdı:

"Seni pis hayvan! Utanmazın birisin."

"Niçin? Niye tartışıyoruz?" dedi Arşeni alçak sesle.

"Çünkü, ben evli bir kadıyım. Utanç verici. Gitde, buna göz yumacak başka bir kadın bul!.."

Kadın, öküzlerin dizginlerini sertçe çekti, yola koyulduğunda, ağlamaklı bir sesle haykırdı:

"Sizi gidi köpekler! Hepinizin Sadece bir düşüncesi var!.. | Yahh, kahrolasıcalar!"

Meyve bahçeleri pembe, beyaz çiçeklere büründü; çevreye ağır bir koku yayıldı. Gençen yıldan kalma çürük, küflenmiş otlar, sandıklardan döküldü; Geceyi ekşi bir koku sardı; Ka-çalovka gölünde kurbağalar kaçıştı; kazlar, aşk nağmeleriyle tısladılar, gölden buğular yükseldi... Günler çok keyifli geçiyordu.

Müdü Arşeni, yüreğinde tatlı bir yaz neşesi duyumsadı. Şimdi bir traktörleri vardı. Ama yüreği de yaralıydı. Onun için yaşamın çok az anlamı olabiliirdi. Çalışmanın üçüncü günü kırık çitin kenarına oturdu. Kadınlar, önceki günkü olay üzerine yorum yaparak yanından geçtiler. Kollektif çiftliğin delikanlıları, hem yüzüne, hem de arkasına bakarak haince göz kırptılar, güldüler.

Arşeni, kadını yalnız görebilse, geçen sonbahar kendisini

terkettiğinden beri neler hissettiğini anlatırdı. İki tırmıkla harmanda, koyu renkli çavdar yığınlarını toplamışlardı.

Ne iş, ne de dünyadaki başka bir şey artık Arşeni'y e zevk vermiyordu. "Merhaba, Anna Sergevna." "Merhaba, Arşeni Andreyeviç."

23

"Sana bir kaç şey söylemek istiyorum." Arına, önlüğünü kızgınlıkla buruşturarak döndü: "Başkalarının önünde nasıl davranacağını bilmen gerekir! Tarlanın ortasında ne tür bir konuşma yapabiliriz seninle?... Hem de bütün kadınların gözleri önünde! Utanç verici..." "Ama, ne olursa olsun, konuşmamız gerek!" "Vaktim yok, inek mısır tarlasına doğru gidiyor." "Bekle! Akşam üzeri ağaçların oraya gel! Çok önemli!.." Anna, başını salladı, arkasına bakmadan yürüdü. Ağaçlar, dallan birbiriyle ayrılmaz biçimde sarılmış, gökyüzüne yükseliyor; her yana yayılmış böğürtlenler yürüyenlerin ayaklarına dolanıyordu. Bildircinlar, gece ağaçlarda toplandılar, sonra ardarda çimenlerin üzerindeki böceklerle doğru uçtular. Arşeni, karanlık iyice çökene kadar bekledi. Ayak seslerini işittiğinde, parmakları üşümeye başlamıştı: Ceketine daha sıkı sarındı.

"Bugün seninle konuştuğum için kızdın mı? Kıзма Anna!"

"Kocam buralarda olmadığı için, bunlar oluyor."

"Peki, sana oldukça ciddi bir şey söylemek istiyorum... Dul kadınsın, kayınpederinin de sana ihtiyacı yok... Beni kocalığa kabul eder misin? Sana iyi bakarım... İyi de sorun ne, sen acayip bir yaratıksın. Neden burnunu çekiyorsun? Senin sorunun öbür kadınlarla... Kocan geri dönerse, benimle kal diye seni zorlamam... İstersen geri dönebilirsin."

Anna, Arseni'nin yanına, nemli toprağa oturdu. Başım önüne eğdi. Gözüyle, toprağa görünmez şekiller çizdi, bozdu, yine çizdi.

Arşeni, kollarıyla çekingen kadını kucakladı; ağlayacağından, cıgılık atıp, adını söyleyeceğinden korktu. Tarlada yap-

24

tığı gibi. Ama Anna'nın gözlerine baktığında, eşarpların gölgedeki yüzünde kurumuş gözyaşlarının izlerini gördü,

gülümsedi:

"Anna, herkese söyleyelim... Beraber gidelim, imzayı basalım, kollektif çiftliğe katıl, bizimle birlikte çalış. Bu sefil

yaşamı daha ne kadar sürdüreceksin?"

Kuraklık. Kuşlar ürkererek kaçtı. Tırpanlar bir bahçeden diğerine inanılmaz bir halde çalıştılar. İnsanlar otları biçme-selerdi, kökler kemirilecekti. Avdışkin deresinin ötesinde kollektif çiftliğin traktörü ve ekin biçme makinesi çalışıyordu. Gün tozlu, bir o kadar da sıcaktı. Kuru saman yığınları bütün bozkırı kaplamıştı.

Güneş, akşam yemeği vakti olduğunu gösterdi: Arşeni tırmığını bıraktı, gömleğindeki tozları silkeledi, duş almaya gitti. Kendisine doğru gelen karısı Anna'yı gördü. Bir mil kadar yürüyüp geldiğini düşündü. Çalışanlara yemek getirmişti. Arseni'nin yanına geldi ve heyecanla:

"Yorgun görünüyorsun, Anna?" dedi.

"Hayır, çok değil. Sıcaktan belki."

.Birlikte bir ağacın altına oturdular. Arşeni, Anna'nın elini, tırmık kullanmaktan nasırlaşmış eliyle okşadı, gülümseme-siyle cesaretlendi.

Akşam, Verandada buluştuklarında, Anna düşmekten korkarak, parmaklığı sıkıca kavradı. Beyaz dudaklarından sözcükler zor döküldü:

"Arşeni sevgilim... Kocam... Turetcih'a'dan mektup yollamış... Eve döneceğini yazıyor."

Birazcık mutluluktan sonra hayalkırıklığı...

Kaçalovka köyü serbest çiftçilerinin buğdayı, son başağına kadar hastalıktan yandı. Kavrulmuş, kahverengi tarlaların üzerinde hiçbir ses duyulmadı: Gerçeği söylemek gerekirse, başak-

25

ların içi dolmamıştı bile. Sadece kuru saplar vardı; rüzgarda boş boş sallanıyordu başaklar. Ama, kolektif çiftliğin bütün yıl rüzgar alan karayolu boyundaki, tabelası küçümsenen Deneme Alanı'ndaki buğdaylar, bir atın sırtını bükcek kadar ağırdı. Böyle olabileceğini kim söyleyebilir di ki! Bahar yağmuru Kaçalovka tarlalarına düştüğünde, kolektif çiftliğin tohumları yeni yeni filizlenmişti. Karaçalovkalı fare gözlü zengin çiftçi Yaşkurov (Oniki çift öküzü, atları, buharlı biçme makinesi vardı. Yıllık bir tavırla, sapsarı dişlerini gösterip, çavdar rengi sakallıyla oynayarak, konuşmuştu.

"Tanrı, ah, gerçeği görür... Kimler O'nun hizmetine girdi ve İsa Gerçeği'ni okudu ki yağmur yağsın. Ama kolektif çiftliğe gerçekten iyi yağdı. Fazlasıyla! Dedikleri gibi, Tanrısız günler uzak değil."

Bir çok şey daha söylemişti yol boyunca, ormanı geride bırakırken. Gülüşüyle göbeği sallanmıştı:

"Deneme alanı! Sonbahar ne olacağım gösterecek!"

Traktör, toprağı derince kazdı, altüst etti; ama öbür köylüler, dedelerinin yaptığı gibi mümkün olduğunca iyi toprağı gagaladılar. Köyün erkekleri birlikte, dönüm başına yaklaşık sekiz ölçü toplayabilirken, kolektif çiftlikte kırk ölçü toplandı. Kıskaçlıklarını bastırarak güldüler:

"Bahçelerdeki ormanlar ihmal edilebilir..."

Ama, bir eylül günü köylüler bir toplantı yaptı ve ardından kolektif çiftliğe gittiler. Ekinle dolu siloların çevresinde, gürültüyle tartıştılar; traktörün çevresinde dolandılar, nasırlı elleriyle dokunarak kontrol edermiş gibi homurdandılar. Gerçek bir çiftçi olan Artiom, yanlarından ayrıldı. Arseni'yi yanına çağırıp, mırıldandı. Tütün kokulu sakalını müdürün kulağına yaklaştırarak:

"Küçük bir ricamız olacak, Arşeni Andreyeviç. Bize bir iyi-

26

lik yapın, hepimizi kolektif çiftliğimize alın. Toplam yirmi aileyiz, hepsi yoksul."

Arşeni, neşeyle yaşlı adama başını salladı:

Kolektif çiftçiler, iş çıkmasını beklemeye koyuldular. Kuraklık yılıydı, komşu kasaba ve köylerde de ürün kıtlığı vardı. Dilenciler gruplar halinde karayolundan, Kaçalovka ormanını geride bırakarak geçtiler. Köye sapanlar da oldu; inleyen sesler binaların dışında yankılandı:

"İsa aşkına..."

Bir pencerenin sinekliği hızla açıldı, sakallı kafa, güneşten yanmış sokağa baktı ve havlar gibi bağırdı:

"Efendice gidin, yabancılar, yoksa köpekleri üzerinize salarım! Kolektif şurada gidin onlara sorun! Buraya onları, hükümet yerleştirdi, sizi beslesinler!"

Dilenciler, hergün, birer ikişer kolektif çiftliğin kopisini aşındırdılar.

Arşeni, bronz yanaklarını düşürerek, ellerini umutsuzca salladı:

"Sizin için ne yapabilirim ki? Her yer dolu. Hem kendimizi, hem de sizi besleyenleyiz."

Kolektif çiftlik kadınları, arı gibi, endişeli bir uğultuyla Arşeni hakkında dedikodu yapıyorlardı. Bunun olağan sonucu olarak Arşeni ve diğer erkekler, kadınları bırakarak harman yerine gittiler. Kadınlar geçici konak yeri olarak yapılan barakaya giren erkekleri izlediler. Bütün gün madeni, düzensiz sesler, geniş mutfak penceresinden dışarıya yayıldı.

Bazen yaşlı Artiom, aceleyle dışarı çıkıyor, bıkkınlıkla tükürüp, boğuk sesiyle haykırıyordu:

"Bu kadınlarda iş yok!.. Onlara emirler ver, Arşeni. Bir grup yaşlı adamı getirdiler. Onlara yemek pişiriyorlar. Diğer sekiz ağız için de buğday kaynatsınlar." • 27 :

"Onları asıl sen idare etmelisin, yaşlı Artiom!" diyerek gülümsedi Arşeni...

Kolektif çiftliğin üyeleri, kısa sürede iki katına çıktı. Çocuk sayısı da arttı. Bazıları harmanı bitirmeye, bazıları atlarla saban sürmeye çalışırken, diğerleri okulu inşa etmekle uğraşıyorlardı.

Sabahın ilk ışığından, gecenin koyu karanlığına dek, kollektifin avlusu karınca yuvası gibiydi.

Bir makine, sundurmada çalışmaya başladı. Elektrik lambası sarı ışık demetleriyle ortalığı aydınlattı. Kaçalovka'nın üzerinde duran boynuzlu ay donuklaştı. Küçük, mavimsi ve gereksiz göründü.

Anna, iki haftadır çalışıyordu. Diğer altı kadınla birlikte inekleri Sağdı, buzağıları ayırdı, sonra yatmaya gitti. Uyku yavaş yavaş üzerine çöküyordu. Başını yastıktan hafifçe kaldırdı, döndü. Arseni'nin düzenli soluk alışlarını dinleyerek, geçmiş ve kolektif çiftlikteki şimdiki yaşamı düşündü; Sonra derin bir uykuya daldı.

Bütün gün, gökyüzü gri bulutlarla kaplı kaldı. Zaman zaman şimşek çaktı.

Eşarby başının üzerinde dalgalanan Anna, kuruyan çamaşırları toplamaya gitti. Nemli rüzgar yüzüne vurdu. Tahıl ambarına yöneldiğinde aniden bir şimşek parladı, uzadı, çatal-laştı, köyün biraz yakınına bir yere düştü. Anna, korkuyla çöktü, haç çıkardı, duvalar mırıldandı. Ayağa kalkıp arkasına baktığında, çiftliğin kapısından, bir arabanın girdiğini gördü. Arabanın içinde yağmurluklu bir adam vardı. Adam arkaya yaslanmış, beyaz dişlerini göstererek gülüyordu. Anna'ya bağırdı: "Sorun nedir, bayan? İlyas peygamber korkusu mu bu?" Anna eteğini düzeltti; çamaşırları yere bırakıp kızgınlıkla bağırdı:

28

"Satış yapmak için dişlerini göstermene gerek yok. Alışveriş yapacak kimse yok burada."

Yağmurluklu adam arabadan indi, yürüyerek Anna'mn yanına geldi, sarsak bir gülümsemeyle:

"Kötü huylu birisin gördüğüm kadarıyla. Ama, kızman için bir neden yok. Haç çıkararak kendini şimşekten korumayı düşünmüyor musun? Hem de kolektif bir çiftlikte yaşıyorsun," dedi sitemle ve yine sarsak gülümsemesiyle parlak dişlerini gösterdi.

Bu onur kırıcı gülümseme, Anna'yı etkilemiş gibiydi. Her nedense utandığını hissetti. Özür diler gibi karşılık verdi:

"Uzun zaman olmadı..."

"O halde, o kadar kötü değil." adam sonra verandanın ba-samaklarına gitti, şapkasını çıkardı,oturdu.

Anna, çamaşır toplama işini bitirdi, aceleyle kulübesine geri döndü; İçeri girdiğinde, yabancınn, Arseni'yle oturduğunu

~t

lordu. Kocası:

"Kasabadan gelen, öğretmen! Bütün cahil insanları oku-acak," dedi.

Öğretmen, gülümseyen parlak gözleriyle Anna'ya baktı kadın yine utandığını hissetti. Çabucak çamaşır sepetini boşaltıp dışarı çıktı.

O akşam, yemeğe başlamadan önce, Arşeni, Anna'ya:

"Yarın akşam yemeğinden sonra gidersin, harfleri öğ-renirsin. Adını yazarsın. Topu topu yirmi kişi var okuma - yazma bilmeyen. Dersler lokalde."

"Çok utanırım. Arşeni, sevgilim... O kadar da genç değilim."

"Cahil olmak daha utanç verici."

Böylece, ertesi gün, Anna lokale gitti. Uzun masa öğren-

29

çilerle çevriliydi. Yaşlı Artiom esneyen ağzı, terli alnıyla oturuyordu. Darya Hâlâ örgüsü elinde, öbürleri gibi dersi dinliyordu.

Kapı her gıcırdadığında herkes dönüp bakıyor, sonra yine masaya eğiliyorlardı, Anna, sessizce pencereye doğru gitti, masanın köşesindeki yere oturdu. Ertesi gün daha dikkatli dinledi, cesaretle kağıdına çarpık çurpuk da olsa bir 'B' yazdı.

Her gün biraz daha fazla istekle lokale sürüklenir oldu. Yemekten sonra aceleyle, elinde alfabe, koşturdu. Bu arada masanın çevresinde değişiklikler olmaya başladı. Yeni öğrenciler geldi. Yaşlı Artiom, hafiften küfretti, dirsekleriyle itekledi. Darya Hala da masanın sağ kenarına doğru kaymak zorunda kaldı. Lokal, akşamdan karanlık iyice çökene kadar, insan se-seleriyle capcanlıydı.

Altı pencereli, geniş bir oda, lokale tahsis edildi. Kızıl kumaş örtülü bir masa portrelerin, yazıların asıldığı köşeye konuldu.

En sonunda yaşlı Artiom, Darya Hala'yı masadan attı; kadın da gidip pencerenin kenarına oturdu. Odanın içi sıcaktı. Güneş merakla pencerelerden içeriyi gözetliyordu. Parlak bir sinek vızıldayarak, cama çarptı. Odaya sessizlik hakimdi. Yaşlı Artiom, kalemini ısırdı, yazıyormuş gibi dudaklarını büzdü. Hava, yerli tütün ve soğan kokusundan ağırlaşmıştı. Anna'nın sağında, solunda oturanlar, kendisini sıkıştırıp, dürtüklediler. Yanında oturan Marta'nın dört küçük çocuğu vardı. Onları yetimhaneden almıştı. Anna'nın gözleri, sakince harfleri izledi. Ter, burnundan sızarak üst dudağına damladı; yeniyle sildi ve ısrarcı sineklerin konmasına izin vermedi. Bu sırada dudaklarını sözcüklere göre biçimlendirdi.

Anna'nın yüreği hızlı hızlı atıyordu. Bugün ilk defa bir

30

sözcüğü tam olarak okumuştı: Bir harf yazdı, sonra ikincisini, üçüncüsünü ve bir sözcük oluşmaya başladı.

Yanındakini dürttü:

"Bak ne yazdım, Tarım Emekçisi." Öğretmen, tebeşirle tahtaya vurdu:

"Sessiz olun! İçinizden okuyun. Şimdi, Artiom baba, bize bugünkü dersi oku!"

Yaşlı adam, avuçlarını masanın üzerindeki alfabeyle bastırarak boğazını temizledi: "U-n-u-m-u-z."

Marta kahkahasını tutamadı, eliyle ağzını kapattı. Yaşlı adam, kızgınlıkla yan yan baktı, tekrar okudu:

"U-nu-muz iyi-dir." Ellerini kederle salladı: "Söyle bana, Tanrı aşkına, nasıl olacak bu?" Kitabına döndü, Martaya fısıldadı: "Hayır, sevgili kadının, yaşılanıyorum. Gençken üç dönüm buğdayı durmaksızın biçerdim, hem de soluk bile almadan... Ya şimdi? Nasıl olduğumu görüyorsun, okumakla bitkin düştüm. Kağnyı yokuş yukarı çeksem, ancak böyle soluk soluğa kalırım."

Anna işini seviyordu; hem mutfağı hem de hayvanları. Harman yerinde makine takırdadı, çalışanlar çok meşguldü.

Arşeni, buğdayların kılçıklarını ve tozlarını savurdu; ama öğlen mutfağa geldi, Anna'ya seslendi:

"En güçlü kadınlardan birisin sen; git ve harmandaki işlere bir el at, senden sonra Marta'yı gönderirim."

Arşeni, Anna'nın, saman yığınının üzerine çıkmasına yardım ederken, hafifçe arkasına vurdu ve güldü:

"Peki, koca memelim, biraz çabuk ol!" Kadının kokusunu içine çekerek, vücudunu iyice gerdi, sonunda Anna, y-
31

ğının tepesine çıktı. Arşeni aşağıdan saman atmaya başladı. Annanın çevresi hemen doldu, önce dizleri, sonra beli gözden kayboldu.

Gözünü Annaya diken Arşeni bağırdı:

"Hey, ne yapıyorsun yukarıda! Uyuyor musun? Seni çalış diye çıkardım oraya!"

Anna, şimdi düzenli çalışmaktaydı; geçmişi unutmuş, hüznü koybolmuştu. İlk kocası geri dönerse ne olacağını merak etmeyi bırakmıştı. Yaz, çabucak geçti, gitti... Sonbahar, kol-ilektif çiftliğe geldi, çattı. Çocuklar her sabah, başıboş dolanı, koşan taylar gibi topuklarını kaldırarak okula koştular.

Ama ardından, tel tel buz tutmuş bir sonbahar günü, Anna'nın kocası kayışından tuttuğu bir köpekle çıkageldi.

Verandaya doğru yürürken, topuklarını sertçe yere vuruyordu. Kapıyı açtı, bir an durdu, hiçbir şey söylemedi. Uzun, esmer vücudu ve eski asker paltosuyla sadece ayakta durdu; kısa konuştu:

"Senin için geldim, Anna. Hazırlan!" dedi.

Anna, oraya buraya, sandıktan yatağa koştu, hissiz parmaklarıyla bir şeyi bırakıp, diğerini aldı. Kışlık şalını omuzlarına örttü, gözleri Arseni'den kocasına kaydı. Dudaklarını zor açarak konuştu:

"Gelmiyorum."

"Gelmiyor musun?... Görürüz bakalım! Omuzlarını sil-kerek, garip garip gülümsedi, kapıyı nazikçe kapatarak çıktı gitti.

Uzun, değişken sonbahar boyunca Anna, sık sık rahatsızlandı. Yüzü solgunlaştı, belki hastalıktan, belki de düşünmekten... Bir Cumartesi günü akşam üzeri, Anna ve diğer kadınlar inekleri sağdılar, dadaları ayırdılar, ağıla doğru sür-

32

düler. Anna, bir hayvanın eksik olduğunu gördü ve eksik hayvanı aramaya çıktı. Kuru yaprakları ezerek bozkıra doğru yürüdü. Benekli buzağıyı, eski yıkık bir mezarlıkta, yosunlu haçları çökük mezarlar arasında otlarken buldu. Gözleri karanlığa alıştıktan sonra, buzağıyı götürdü. Bir hendeğe ulaştığında oturdu, ellerini göğsüne bastırdı, yüreğinin hızlı atışlarını dinledi. Endişe ve huzursuzluk duydu. Zorlukla kalktı, bezgin ama ümitle, dudaklarının kenarında bir gülümsemeyle yoluna devam etti.

Bahçedeki ağaçlar yapraksız kalmıştı. Rüzgar kavakların çıplak dalları arasından esiyordu. Yürürken, çalılıktan birinin yoluna çıktığını gördü.

"Sen misin Anna?"

Eski kocasını sesinden tanıdı. Adam, yanına geldi, kollarını iyice açtı:

"Altı yıl birlikte yaşadığımızı nasıl da unuttun?... Askerin dul karısı olunca, aklını büsbütün mü kaybettin? Ah, seni iffetsiz kadın!"

Anna düşünüyordu: "Şimdi bana vuracak, demir pençeli asker botlarıyla tekmeleyecek, tamda birlikte yaşarken yaptığı gibi." Ancak adam, umulmadık biçimde, çamurun içine dizlerinin üzerine çöktü, ellerini Anna'ya doğru uzattı:

"Anna, sevgilim, ne yazık! Seni sevmedim mi? Küçük bir çocuk gibi sana bakmadım mı? Annem sana küfrettiği zaman, ona söylediğim pis sözcüğü hatırlamıyor musun? Ya aşkımızı? Kafamda tek bir düşünceyle, uzaklardan geldim: Seni görmek... Ama sen... ah..."

Zorlukla ayaklarının üzerine dikildi, arkasına bakmasızın dikenli çalılıklara doğru yürüdü. Bir an geri döndü ve boğuk bir sesle haykırdı:

33

Karısının sesine benzemeyen boğuk yabancı bir ses karşılık verdi:

"Tanrı aşkına!.. Bırak beni, kocama gideyim. Beni çağırıyor... Bana ve çocuğuma bakacak... Arşeni Andreyeviç, bana karşı çıkma, engel olma! Her ne olursa olsun, seni ter-kedeceğim; beni fazla sevme, ne olur."

"Ele avuca gelene kadar çocuğu besledin, şimdi de gidiyorsun; seni zorlamıyorum... ama oğlumu sana vermem. Dört yıl boyunca Sovyetler için savaştım, birçok yaralar aldım. Ama kocan bir hayvan, Wrangel'den geldi... Oğlumu alırsa kendisine köle yapacaktır. Bunu istemiyorum."

Anna, Arseniye doğru yürüdü, sıcak nefesi yüzüne vurdu:

"Çocuğumu bana vermeyecek misin?"

"Vermeyeceğim."

"Vermeyecek misin?"

Arseni'nin yüreği kızgınlıktan taşıtı. Birlikte yaşadıkları onca ay boyunca ilk kez yumruklarını sıkı. Annanın nefretle yanan gözlerinin ortasına vurmak geldi içinden. Ama kendisini tuttu, yavaşça konuştu:

"İyi bak, Anna!"

Akşam yemeğinden sonra Anna, çocuğu emzirdi. Ardından eşarbını başına örttü, avluya çıktı. Uzun süre geri dönmedi. Arşeni sundurmada oturdu, koşum takımlarını tamir etti. Kapı gıcirtısı duydu. Başını çevirmeden, her adımını takip etti. Anna beşiğe gitti, çocuğun altını değiştirdi, birşey söylemeden yatağa gitti. Sonra Arşeni de yanına uzandı. Bir süre uyu-yamadı, dönüp durdu, karısının kesik soluklarını dinledi, yüreğinin yorulduğunu

hissetti. Uyku, etkisi altına almaya başladı, geceyarısına doğru uyudu. Anna'nın horozlar ötmeden kedi sessizliğiyle yataktan kalktığını işitmedi. Anna ışığı yak-

36

madan giyindi, çocuğu şalına sardı, kapıyı gıcırdatmadan dışarı çıktı.

Anna, eski kocasıyla bir ayı aşkın süre yaşadı. İlk günlerde ürkek bir mutluluk yaşadı, nadiren kolektif çiftlikteki lutlu yaşamını gizli gözyaşlarıyla andı. Ama çok geçmeden kayınpederi haince söylenmeye başladı:

"Eve bin pis haspayı getirdin... Evimizde komün yaşamının cokusı yoktu. Arsız tembel orospuyu başımıza getirdin. Yapabileceğin en büyük kötülüğü yaptın."

İlk günlerde kocası nazik davrandı; ama aydınlık günleri; karanlık, kaba, gücünün üzerinde iş yapmanın izlemesi çok sür-ledi. Kocası, tarladaki bütün işleri onun başına yığdı, ken-iiside sık sık köyün dış mahallesindeki, yasadışı votka üre-licisi Luşka'ya gitti. Eve sarhoş gelip, duvarları kirletti, yerlere kustu. Kendine gelene kadar sundurmaya yayılıp kaldı. İçki şi-sini kafasına dikti, kaçak votkayı ortalığa püskürttü, sonra ol-3uğu yerde yattı.

"Gerçekten, nesin, sen Anna? Hiç bir şeysin, hem de cahil, 3nemsiz. Ya biz? Biz dünyayı gördük, dışarıda bulundum, harika şeyler biliyorum. Gerçekten, senin gibi bir kadını niye karı diye aldım ki? Pardon! Herhangi bir generalin kızı da bana gelirdi. Hiç olmazsa subayların.... Ne anlatıyorum ki sana? Nasıl olsa anlamazsın... Kızıl domuz dışarıda çok yaşasa belki ger-fek insanları bulabilir."

Oturduğu yerde uyuklamaya başladı. Sabah uyandığında çatlak sesiyle gürledi:

"Karı! Botlarımı çıkar. İylikten nasibini almamış, seni ve piçini beslediğim için bana minnet duymalısın. Burnunu Çekme. Kamçının tadını mı merak ediyorsun? Bekle... ya da getir, şimdi tadına bak!"

37

İlik, bulutlu bir şubat günü, köy polisi, evin küçük penceresine vurdu:

"Ev sahipleri evde mi?"

"İçeri gelin, evdeyiz."

İçeri giren polis, cebinden kalem ve kağıt çıkardı, masanın üzerine koydu.

"Birazdan köyde toplantı var. Bizim gibilerle, herkese bildiriyorum, imza alıyorum. Adınızın karşısını imzalayın."

Anna masaya gitti, kağıdı imzaladı. Kocası şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı:

"Yazmayı nerede öğrendin?"

"Kollektif çiftlikte."

Adam başka bir şey demedi, polisin arkasından kapıyı kapattı, sitemli konuştu:

"Gideceğim, şu Sovyet aptallarını dinleyeceğim, sen hayvana bak Anna! Sakın darı samanı verme; dediğimi yapmadığını görürsem karışmam. Alışkanlığını değiştir.... Kışın bitmesine hâlâ iki ay var. Ama samanlığın yarısı boşaldı."

Güçlkle soludu, elini kuzu derisi ceketine bastırdı, kalın kaşlarının altından kötü kötü baktı. Anna, sobanın başında bir an duruksadı, ardandan kocasına döndü:

"Belki bende giderim... Seninle toplantıya."

"Nereye?"

"Toplantıya"

"Ne için?"

"Dinlemeye."

Kocasının yanakları yavaş yavaş kızardı, dudakları tit-remeye başladı; sağ eliyle duvara vurdu, yatağın üzerinde asılı kamçıyı aldı.

38

"Ne yapmak istiyorsun seni gidi başıboş orospu! Bütün köyün gözünde kocanı utanç verici duruma mı düşüreceksin? Komünist hilelerini kafandan ne zaman çıkarıp atacaksın?" Dişlerini gıcırdattı, yumruklarını sıktı, üstüne yürüdü. "Sen sadece bir... bir... sana gösteririm, kahrolasica, patlayasica! Başka bir şey demem sana!"

"Ama sevgilim, kadınlar da gidiyor toplantıya..." "Kapa çeneni, orospu! Alışkanlıklarına beni alet etme! Toplantıya kocaları olmadan giden kadınlar, rüzgarda kuyruk sallamaya giderler. Ne güzel fikir! Sen de git toplantıya!"

Bu ağır hakaret karşısında Anna titredi, sarardı. Titreyen boğuk bir sesle:

"Beni insan olarak görmüyor musun?" "Kısarak, at değildir; kadın da insan!" "Amakollektifte..."

"Sen ve piçin kolektifin ekmeğini çok yemediniz ama ya benimkini? Omzumda oturuyorsunuz, beni dinleyeceksiniz," diye bağırdı.

Ama Anna, yanaklarının solduğunu, kanının, damarlarından yüreğine aktığını hissetti; dişlerini sıkarak konuştu:

"Sen, kendince beni inandırmıştın, bana merhamet göstereceğine söz vermiştin. Peki ya şimdi verdiğin sözler nerede?"

"Burada!" diye haykırdı, kadının göğsüne bir yumruk attı. Anna, sendeledi, geriledi; çığlık atıp kocasının ellerine ya-pıştı. Ama kocası saçlarından yakaladı, küfrederek şiddetle karnını tekmeledi. Kadın yere düştü; soluksuz ağzı açık kaldı.

39

Korkunç bir acıyla gözlerini kapattı bir an. Açtığında kocasının üzerine eğilmiş, nefret dolu buruşuk yüzünü gördü:

"Al sana! Al sana, sen... hoşlanmadın mı? Ah, seni pis orospu! Benimle farklı dansedeceksin! Al sana... al!"

Her darbe, kadının hareketsiz, kıvrılmış vücudunu amaçladı, darbeler sıklaştı, karnım tekmeledi. Göğüslerini, elleriyle kapattığı yüzünü, gömleği terden ıslanana, ayakları yorulana kadar tekmeledi. Sonra içki şişesini aldı, başına dikti, avluya çıktı.

Sokak kapısının yanında durdu; bir an düşündü, sonra komşu avlunun eskimiş çitlerine baktı, Luşka'nın kaçak imalathanesine doğru yürüdü.

Anna, akşama kadar yerde yattı. Hava kararırken, kayınpederi içeri girdi; botlarının ucuyla vurdu, yüksek sesle bağırdı:

"Hey, kalk artık! Yalandan yattığını çok iyi biliyoruz! Kocan parmağıyla biraz sertçe dokunmuş, sen de kendini böyle yere atmışsın! Sovyetlere koş şikayet et... Kalk, kalkmıyor musun? Yoksa iş yapmayı sevmiyor musun?" Adam mutfağa gidip, ayağını sertçe yere vurdu. "Dört kişiye yetecek yemek hazırla! Amma iş!" Ah, bazı insanların aklı! Gözlerin şişti uyumaktan."

Adam üstünü değiştirdi, hayvanlara bakmaya gitti. An-nanın çocuğu kıpırdanmaya başladı, ağladı. Dizleri titreyerek çocuğun yanına ulaştı. Ağzı kumla karışık kan doluydu. Çatlak dudaklarıyla tükürdü, ağzını zorlukla açarak: "Zavallı küçüğüm..."

Köyün ötesinde, karların eridiği tepede akşam geceyle bu-
40

luştı. Bir kaç sarı ışık noktası, köyde parladı. Rüzgar, ağır yanık gübre kokusunu sokaklara yaydı.

Anna'nın kocası, akşam yemeğinden önce eve geldi. Kendini yatağa attı, homurdandı:

"Anna! Botlarım!.." Hemen sızdı, kaldı. Horlayarak, yastığını salyasıyla ıslattı.

Anna, kayınpederinin sobayla meşgul olmasını bekledi, çocuğunu kaptığı gibi dışarı koştu. Bir an durdu, hızla atan yüreğini dinledi. Gece, köyün üzerine köktü. Çatılardan sular damlıyor, gübre yığınlarından buğular yükseliyordu. Çocuğunu göğsüne bastırdı. Sulu kara basa basa yürüdü. Göle geldi, kenarında yürüdü bir süre, gölün gökmavili buzu laciverte dönüşmüştü. Gölün çevresindeki ağaçların budanmamış dallan, rüzgarda hışırdanıyordu. Anna'nın içi ürperdi.

Ayağı ince buzu kırarak çukura girdi, çıktı. Çukurun çevresinde buz tutmuş hayvan türleri kümeler halinde birikmişti.

Çocuğunu daha sıkı göğsüne bastırdı, deliğin kara ür-kütücülüğüne baktı, dizlerinin üzerinde yürüdü. Aniden şalın içindeki çocuk ağlamaya başladı. Anna bir an utandı. Atladı, arkasına bakmadan kolektif çiftliğe doğru koşmaya başladı. Oradaydılar, kışla beraber sararmış kapılar. Sundurmadan dinamonun tanıdık homurtusunu işitti.

Nasıl gelebildiğine hayret ederek, veranda boyunca yürüdü; hole açılan kapı gıcırdadı, yüreği her adım atışında daha hızlı çarpmaya başladı. Soldaki üçüncü kapıya vurdu. Karşılık gelmedi. Daha kuvvetli vudu. Birisi kapıya geldi. Açıldı. Anna cam gibi gözleriyle Arseni'yi gördü; solgun yüzü, yorgun bedeniyle kapının kenarına dayanabildi.

. 41

Arşeni, Atina'yı kollarında taşıyarak yatağa götürdü, çocuğu aldı, beşiğe yatırdı. Beşik iki aydır boştu. Mutfağa koştu, süt ısıttı sonra oğlunun küçük şişmiş ayağını ve Anna'nın yüzünü öptü.

"Sizi almaya bu yüzden gelmedim... Kolektife geri döneceğinizi biliyordum; sonunda geri geldiniz işte..."

1925

42

Luşin eyalet merkezi, uzun zamandır kirli bir kar tabakasıyla kaplıydı; en son gelen hilebazlar parlak, çelik renkli yeni bir elbise giydirmişlerdi.

Bacalardan, ince ince dumanlar tütüyordu. Gökyüzü griydi. Evlerin dış cepheleri isten görünmez olmuştu. Sadece nehrin öbür yanında, Don kıyısı tepelerinin sırtları temiz ve açık görünüyordu, orman ise çini mürekkebiyle çizilmiş gibi uzanıyordu.

Halkevinde, Sovyet Eyalet Kongresi vardı. Henüz başlamıştı. Parti Bölge Komitesi Sekreteri, uluslararası durum üzerine bir rapor sunuyordu. Delegeler, sıralarda oturuyor, konuşmayı kızıl bantlı şapkalar, düz köylü kasketleri, kulaklık • 43

avcı şapkaları, kısa koyun derisi ceketlerin arkasından seyrediyorlardı. Koyu bir sessizlik vardı. Ara sıra bir iki öksürük sesi duyuluyordu. Sakallı yoktu, bıyıklı ya da bıyksız erkekler sinekkaydı traşlıydı.

Sekreter, Çemberlayn'ın notunu okudu. Arka sıralardan bir ses geldi:

"Havlamasını durduralım!"

Başkan, bardağı sürahiye vurdu:

"Düzeni bozmayalım..."

Yarım'saatlik arada rapor tartışıldı. Girişteki kül tablaları sigara izmariti doldu. Benzer tonda kükreneye benzer sesler duydum. Acaba Maydanikov'un sesi miydi? Komşularıma doğru, yolumu açarak yürüdüm. Maydanikov gelecek dönem için Pieskai Sovyeti Başkanı seçilmişti. Kazaklardan oluşan küçük bir grup tarafından çevrilmişti. Onlardan en genci, gösterişlisi, yeni Budioni kumaş başlığı giyeni, konuşuyordu:

"Ve vuruşacağız..."

"Ama kuyruğumuzu büktüler..."

"Ama son defasında ne oldu?"

"Onların tekniği var, kardeş"

"İnsansız teknik, Kazak binicisi olmayan ata benzer."

"Ama onlarda da insan kıtlığı yok, değil mi?"

Maydanikov yine konuşmaya başladı. Sesi iyi kalite araba yağı gibi, ince ve yumuşaktı.

"Bu kadar yeter! Yanlış düşünüyorsunuz yoldaşlar. Savaş gelirse, bizi vurmaz!.. Şimdi, bir saniye! Bitirmeme izin verin. Hasat yaparsam, buğdayı boşaltabilirsiniz. Ama şimdi dinleyin: 1915 yılında, Alman Savaşı sırasında askere alındım. Üçüncü ordudaydım. Birliğimiz Kamenska Eyaleti'nden cep-

44

heye doğru gönderildi. Bizi, sekizinci acemi birliğine eklediler ve onlarla birlikte yürüyüşe geçtik. Savaştan payımıza düşeni laldık. Stir'den uzak değildik, ama atlarımızdan ayrı düşmüş-Stük. Silahlarımızın ucundaki süngülerle vagonlara doldurulduk, Spiyadeye döndük sonunda. Vuruştuk...Siperlerde ve diğer yerlerde. Ama en çok siperlerde. Bütün yılımızı tozun, çamurun içinde geçirdik. Dört ay ilaçsız, yardımsız... Her yanımızı bit işardı. Biraz sefilliğimizden, biraz da yıkanmadığımız için. Bit [yaratığı türlü türlüydü: sefillikten doğanlar tüysüzdü, ama pis-likten ortaya çıkanlar kapkara ve böcek kadar iriydiler. Hepsini biz besliyorduk. Gömleklerimizi çıkarır, yere yayardık; tırnakla ezdiğimizde sadece kan lekesi kalırdı geriye. Bitleri sopalarla ezdik. O kadar çoktular ki. Gömleklerimizde kümeler halinde gezinirlerdi.

Ama vuruşmaya gittik. Ne için, nasıl ve kimler için ol-duğunu bilen yoktu. Başkalarının pişirdiği otsuyu çorbalarını yudumlardık.

Bu bir yıldan sonra özlemle doldum. Ölüm ve başka bir şey yok. Atıma üzüldüm, onu aylarca göremedim. Nasıl baktıklarını merak ediyordum. Geride bıraktığım ailemin, evimin ne durumda olduğunu da bilemiyordum. Ama ana sorun halk -ben de onlardan biriydim- ölümle yüzyüze miydi? Tam bilemedik.

1916'da cepheden yirmi beş mil kadar geriye çekildik. Takviye kuvvetler birliğimize ulaştı, hemen hepsi ihtiyar adamlardı. Sakallan göbeklerine inmiş bir sürü ihtiyar... Ancak mola verdiğimizde atlarımızı görebiliyorduk.

Ardından bomba! Karargahtan, birliğimizin cephe hattına hareket için emir geldi. Asker arasında isyana benzer bir hareketlenme oldu. Siperlerin içine girip, çamura bulanmak, ölümle birarada bulunmak istemiyorlardı.

45

Yüzbaşı Diba,bize uzun bir açıklama yaptı. Ama ben, kağıda not yazdım kalabalığın arasından fırlattım: 'Zatıaliniz, savaşı uzun uzun anlattınız. Değişik dilleri konuşan insanların birbirleriyle nasıl savaştıklarını anlattınız. Ama gidip te, nasıl kendi halkımızla vuruşabiliriz? Notu okuyunca yüzü değişti, bir şey diyemedi. Bir şey çok eski olabilirdi; eski sisteme göre eğitilmişlerdi. Ama diğer söylediği şey, bize göre çok aptalca göründü; Aktif askerlikte yıpranmışlardı. Gerçek şuydu aslında: İnsan askeri birlikte duygularını kaybettiği yıllarda, salladığınız tırpandan daha hızlı bir hale gelir.

Saldırı için manevra yaptık. Dört makineli tüfeğimiz ve bir zırhlı aracımız vardı. Saldırıya geçecektik. Birlikte ya da karşılıklı olduğunda, Kuban Kazaklarından oluşan bir müfrezeyi ve Kalmuklara benzeyen bir başka müfrezeden oluşan iki birliği kuşattık. Çok berbat bir iş kardeşler, iki bataryamız ağaçların arkasında kuşatmaya hazırlandı; ama birlik orman içindeki açıklık alanda duruyordu, adamlar mırıldanmaya başlamıştı. Subaylara, adamları ikna etmeye ve onları kazanmaya çalıştılar, ama hâlâ ayakta duruyor ve mırıldanıyorlardı.

"Yüzbaşım emir ver, kılıçlarımızı kınından çıkaralım, tırıs kaldırıp atlarımızı, saldıralım..." "Kubanlar da gitti."

Askerler tüfeklerini ateşlemeye başladılar. Coğunu gruplar halinde devirdiler ve tekrar mırıldanmaya başladılar. Ama kanım, dudaklarım tuzla yanana kadar kaynadı. Herhangi birini bu kargaşanın ortasına nasıl sürebilirdim? Hayatımın bir bölümünü harcadığım bu yerde, dağ sıçanı gibimi yaşamalıydım? Dört nala giderken, birliğimizden Filiminov adlı Kazağın, kılıcının tersiyle, yüzü öfke dolu bir askere vurduğunu gördüm. Ardından adamın yüzü şişti, kan fışkırdı, yere yığıldı. Bu genç askerin nasıl korktuğunu gördüm. Baştan

46

aşağı ürperdim; kontrolümü kaybediş, atımı onlara doğru sürdüm.

"At onu, Filiminov!" dedim. Bana doğru kaldırdı. Belki korkuturum diye kılıcımı çektim. Tekrar "At onu!" dedim.

"Yoksa Tanrı adına seni keserim." Omzundaki silahı çıkardı. Kılıcımı boğazına dayadım. Sanki darı torbasıymış gibi... Ama o yaşayan bir insandı. Onu bu dünyadan gönderdim... Şeytanın bile anlatmakta zorluk çekeceği o kadar çok şey oldu ki. Kuban Kazakları bu sırada bize ateş etmeye başladılar. Çiçek bozuğu yüzlü biri bize doğru atıyla saldırıya geçti ama bizim askerler silahlarını kaptıkları gibi karşı ateşe başladılar, süvarilerde katıldı bu ateşe. Ne kadar çatıştığımızı bir bilseniz.

O bölgeden geri çekildik. İlk Önce cephe gerisine gönderildik. Ama daha soluklanmadan, kendimizi Karpatlarda bulduk; orada pantolonlarımızdaki bitleri temizlemeye dahi vakit bulamadık. Telgraf telleri boyunca, her gece yürüdük. Ne bir ses ne bir soluk'tu aldığımız emir. Bizden üç yüz fit kadar uzaktaki Avusturya siperlerine doğru döndük. Bütün gün başımızı kaldıramadık. Ne uyku ne dinlenme! Cinayet bu! Bu siperlerde birlikte kucak kucağa yaşadığımız ölümü, "nasıl gelecek," diye düşünüyordum. Avusturyalılarla konuşmaya başladım. Askerleri bizim dile benzer bir dille konuşuyordu. Bazen bağıryorlardı: "Bayım, ne için savaşıyorsunuz?" Biz de karşılık veriyorduk: "Ya siz ne için savaşıyorsunuz?" Aramızda mesafe olduğundan herhangi bir karara Yaramıyorduk. Sonra şöyle düşündüm: Şimdi gerçekten birlikte olabilsek, ko-nuşabilsek, her şeyi çözeriz! Ama böyle bir olasılık hiç yoktu. Öküzler gibi dikenli tellerle birbirimizden ayrılmıştık; Avusturyalılar da bizimle aynı durumdaydı. Bu topraklara sürülmüştük. Ortak bir dil bulabilirdik.

47

Bir sabah uyandığımızda, nöbetçi bağırdı: "Bakın çocuklar, hayvanın biri tellerimize takılmış." Hasat zamanındaki kargalar gibi haykıran Avusturyalı'nın çığlıklarını işittik. Başımı biraz kaldırdım, tam karşımda bir geyik, gördüm. Bilirsiniz çatallı boynuzlu Ren Geyiği'ni. Boynuzlarına tel dolanmıştı. Solumuzdaki bölgede yoğun çatışma devam ediyordu. Ateş, hayvanı siperlerin arasındaki dikenli tel dolu bölgeye yöneltmişti.

Avusturyalılar bağırdı: "Baylar, hayvanı kurtarın; ateş etmeyeceğiz." Paltoma iyice sarındım, göğsümün üzerinde sülündüm. Karşı siperlere baktım, sadece başlarım gördüm. Hayvanın yanına vardığımda şahlandı, daha çok dolandı tellere. Diğer üç Kazak yardıma geldi. Ama yapacak bir şey yoktu, bizi yanına bile yaklaştırmıyordu. Silahsız olarak bize doğru koşup gelen Avusturyalıları gördüm, birisinin elinde tel makası vardı.

Bu olay konuşmak için bir fırsat oldu. Birlik komutanımızda yanımıza geldi, son Avusturyalıyı hedefledi ya adamı arkama alarak, kapattım önünü. Subaylarımız partiyi yarıda kestirmediler, Avusturyalıları siperlerimize misafir olarak getirdik. Birisiyle konuşmaya başladım ama ne onların dilinde, ne kendi dilimizde tek bir sözcük söyleyemedim, gözyaşlarını çok şey anlattı. Avusturyalının biriyle yanyana durduk, çok genç değildi; kızıl saçlıydı. Şarjör kutusunun üzerine oturttum, konuştuk: "Bak bayım, sen ve ben düşmanız. Nasıl düşman olduk, biz akrabayız. Ellerimizdeki nasırlara bak." Ne demek istediğimi anlayamadı, ama yüreğiyle anladığını gördüm. Elindeki nasırları tırmaladım. Başını eğdi: "Evet, biliyorum, katılıyorum," der gibiydi. Bir grup Kazak ve Avusturya askeri çevremize toplandı. "Baylar!" dedim. "Size bir şey olmasını istemiyoruz ve siz de bize dokunmak istemiyorsunuz! Hadi, şu

48

savaşa son verelim." Bir sözcük bile anlamadan benimle aynı düşünce de olduğunu hissettim. Sonra vedalaştık. Siperlerine giderken açıkladı: "Aramızda Rusça bilen biri var." Sonra biz de gittik. Birliğimizin tamamı karşı siperlere gitti. Subaylar tel örgüleri kaldırttı. Rusça bilen bir Çek vardı aralarında. Avusturyalı arkadaşla konuştum, Çek tercüme etti. Daha önce söylediklerimi tekrarladım, düşman değil, akraba olduğumuzu söyledim. Yine elindeki nasırları tırnağımla kazıdım, sırtına vurdum. Bu arada Çek konuştu: "Ben de emekçiyim, çilingirim ve sizinle tamamen aynı düşüncedeyim." Ona şunu söyledim: "Savaşa son verelim, kardeşler. Pis bir iş bu. Süngülerimizi kınlarına sokalım ve birbirimize karşı kullanmayalım." Bu sözlerim onu gözyaşlarına boğdu. Karısını ve çocuğunu evde bıraktığını, savaşın bitmesi gerektiğini anlattı. Hep beraber bağırdık. Ama onların subayı aramızda yüzünde hınzır bir gülümsemeyle, hindi gibi kabarak dolaşıyordu. Domuz herif! Dost olduk, birlikte şarap içtik. Hepimiz için ortak bir dil bulmuştuk, ne söylersem söyleyeyim anlaşılacaktı, yorumcuya gerek kalmadan. Konuştuk, ağladık, birbirimize sarıldık.

"Siperlerimize geri döndüğümüzde silahımı bir köşeye attım, çamurun içinde yürüdüm ve Avusturyalı arkadaşlarıma tekrar ateş etmeyeceğime dair Tanrı'ya yemin ettim; Çilingire, işçiye, köylüye... Aynı gece siperleri terkettik; Savelko köyünden çok uzak olmayan bir yerde silahsızdık. Ama çok geçmeden Devrim oldu, Petersburg'ta ki Çarla ilgilendiler!.."

"Bir dakika," dedi miğferli genç Kazak Budioni'nin sözünü keserek: "Hayvana ne olduğunu anlatmadınız."

"Hayvan mı? Kurtardık. Gözden kaybolana kadar dörtnala gidişini izledik. Boynuzlarında bir kaç parça tel vadi. Ama her Şeyin son noktası bu hayvan değildi. Burada insanlar aynı dili

49

konuşuyordu, ama şimdi yeniden mırıldanmaya başladınız "Savaş, savaş," Savaşın ne olduğunu biliyoruz: karşı karşıya geldiğimizde nasırları nasırlara vurduk, konuşmaya başladık." Salonda birisi zili çalarak bağırdı: "Delege yoldaşlar, lütfen içeri!"

Kapı açıldı, konuşmaların gürültüsü arasında, delegeler tekrar salona doldular.

YUFKA YÜREKLİ

1927,

50

"Goazni'de değişir."

Biletçi, bir bilet kesti, pencereden verdi. İgnat Uşakov bileti dikkatlice paltosunun yan cebine koydu, sigara içmek için sahanlığa yürüdü. Kalabalık, vagon kapılarına koşuşturdu; yan yola geçen lokomotif, manevra yaparak durdu, keskin keskin düdüğü öttürdü. Son vagonla birlikte sinyal yandı, biri dışında. Taşıyıcı bölümü de bir fenerin ışığıyla aydınlandı; bir kadın sesi duyuldu:

"Ama memur bey, anlayış göstermelisiniz. Küfenin tamamı otuz kiloyu geçmez."

"Yardım edemem, bayan! Rusça anlamıyor musunuz?"

51

Onuncu defadır söylüyorum, anlamıyorsunuz. Küfede üç pa. ketiniz var. Hepsini yükleyenleyiz."

"Ama yük trenini bekleyecek zamanım yok," Uşakov, son vagona bindiğinde, memurun da bindiğini, fenerle işaret verdiğini gördü. Daha fazla tartışma olmadan kapı kapandı.

Vagonun içindeki hava, sigara dumanıyla mavimsi bir hal almıştı. Yeni boyanmış duvarlar yağlı boya kokuyordu; ranzalardan gelen ucuz sigara kokusu, nefes kesiyordu; birisinin kirli çorabı pis bir koku yaymaktaydı. Üst ranzalarda yatan biri, horlayarak uyuyordu; aşağıdakiler, sigara içip alçak sesle sohbet ediyorlardı. Üstteki rahat ranzalardaki Uşakov, bir sigara daha yaktı; başını kaldırdı, istasyonun geride kalan zayıf ışıklarını gördü. Trenin bacasından çıkan kıvılcımlar, portakal renkli kelebekler gibi çırpındı, yol boyundaki ağaçlar zaman zaman aydınlandı.

Tekerleklerin tekdüze gürültüsü, uykusunu getirdi. Aşağıda birisi, monoton sesiyle, geçen yılın harmanını ve yün fiyatlarını konuşuyordu. Uşakov sigarasını söndürdü, paltosunu üzerine örttü, uyuklamaya başladı. Bir - iki saat sonra seslerle uyandı. Birisi, rahatsız edici tanıdık bir sesle şarkı tonunda söyleniyordu:

"Dedemiz Yeremil,
Bir sürü kuş yakaladı,
Çok kuşu oldu.
İki kuşu kaldı,
Sonra yine çoğaldı!
ve sonunda en büyük kuş kaldı! "

Adam ellerini ritmik hareketlerle çarparak söylüyordu. Küçük çocuk kendinden geçerek güldü. Şarkı bittiğinde, çocuk ısrarla çığlığı bastı:

52

"Baba, hadi..."

Ardından sözcükler yine, hayal gibi Uşakov'un kulaklarına ulaştı:

"Dedemiz Yeremil,
Bir sürü kuş yakaladı..."

Uşakov, gözlerini açmadan dinledi, sesi tanımaya çalıştı; çıkaramadı, bütün tanıdıklarım gözünün önüne getirdi, yan unutulmuş sesler geldi aklına. Belleğini zorladı. Gözlerini açtı; gemici şapkalı, uzun kollu birinin kucağındaki kıvrık saçlı, gül yanaklı iki üç yaşındaki kız çocuğunu hoplattığını gördü. Gemici, şarkıyı söylerken gülümsüyordu; iriliği ellerinden belliydi.

Bayan gemicinin şapkasının altından siyah saçı görünüyordu ama yüzünü kucağındaki kız örtüyordu. Uşakov, bir süre, kızı yorulmadan hoplatan kollan seyretti; ardından ök-sürdü, ayaklarını ranzadan aşağıya sarkıttı.

"Tamam, daha fazla olmasın, Tamara bebeğim," dedi gemici. "Hoşçakal deme zamanı. Bak, amcayı da rahatsız ettik, uslu dur yoksa seni döver!"

Ranzasından inmesine yardım etti. Uşakov gemiciyi dikkatlice süzdü, göz kapaklarını şaşkınlıkla kaldırarak:

"Vladimir, sen misin?"

"Tanrım!.... Bu ne beklenmedik buluşma."

Kucaklaşıp, öpüştiler. Arkalarına yaslanıp, gülümsediler; gemici, samimice Uşakov'un elini tuttu, uzun uzun baktı, başını salladı:

"Aynısı! Hiç değişmemişsin! Sadece uzamış ve kilo almışsın. Düşün bakalım! Birbirimizi 1917'den beri görmüyoruz. O zaman daha çocuktun."

Karşı ranzada oturan genç kadın, olanları ilgiyle izliyordu.

53

Gemici iç sıkıntılarıyla rahatsız gibiydi. Bu; sesine yapay, doğal olmayan bir renk veriyordu. Uşakov'a, soğuk soğuk baktı:

"Anımsıyorum da... Aynı çene, aynı gözler. Hiç değişmemişsin! Babanla şaşırtıcı bir benzerliğin var. Tıpkı ona benziyorsun! Tanrım, kaç yıl sonra birbirimizi görebildik?... Sekiz!"

"Evet, uzun zaman..."

"Ama daha sizi tanıştırmadım mı? Bu, - Kadına döndü -kuzenim, İgnat Uşakov. Ve bu..." - Gemici tiyatro oyuncusuymuş gibi ve abartılmış bir jestle kadım göstererek, "Ailem," dedi.

Çocuğu yine kucağına aldı, yüksek sesle güldü. Kadın, Uşakov'a elini uzattı, sıkıntılı bir gülümsemeyle, gemiciye sitem ederek:

"Ama niye yanlış bilgi veriyorsun?"

Uşakov, kadının elini sıktı; kadının ince, üzüp soğuk eli, elini üşüttü, kuzenine döndü:

"Nereden gelip, nereye gidiyorsun?"

"Gemici argosuyla, çapayı tarttım ve Moskova'ya kursa gidiyorum. Ama benim hakkımda sonra konuşuruz. Nasılsın, ne yapıyorsun? Nerede çalışıyorsun? Amca ve hala iyi mi? Elbette amca onlarla meşguldür, eski günlerdeki gibi."

"Teşekkürler. İyiler. Babam anılarla uğraşıyor. Bizim eyaletteki Genç Komünistler Eyalet Komitesi'nde çalışıyorum. Tatile girdik bir haftalığına Moskova'ya gidiyorum.

"Yükseliyorsun ufak ufak. Büyüksün, İgnat! Ne zamandır Genç Komünistsin?"

"1920'denberi."

"Parti üyesisin, elbette!"

54

"Aday." "Yaa!"

Uşakov, sigarasını çıkardı, uyuyan çocukla annesine baktı:

"Koridorun sonuna gidip, sigara içelim," dedi.

Haydi gidelim o zaman! Karşılaştığımıza o kadar sevindim ki! İnanılması çok zor, yemin ederim."

Gemici, Uşakov'un sırtına dostça vurarak sessizce güldü. Çatık kaslarıyla Uşakov kapiya yürüdü. Koridorun sonunda, sigaralarını yaktılar.

Uşakov, kuzenine bakmadan sordu:

"Beyazların karşı-istihbarat servisinde çalıştın mı?"

Gemici, sahte bir gülüşle elini Uşakov'un omzuna koydu:

"Nedir bu? Sorgu mu?"

"Karşılık ver, soruma!"

"Tamam. Evet... Eskiden."

"Kendi adını mı kullanıyorsun şimdi?"

"Hayır!"

Bir iki dakika süren sessizlikten sonra, Uşakov:

"Nerde çalışıyorsun şimdi? Hangi gemide?"

"Ticari bir gemide, limanda çalışıyorum. İşin aslını söylemek gerekirse kuru gemiciyim. Bazı nedenlerden kuzeyden buraya geldim. Niçin soruyorsun?"

"Çünkü gizli polis, GPU seni arıyor."

"Peme!"

"Evet kuzen! Dediğim gibi!"

"Boşa iz sürüyorlar! Sekiz yıldır ülkede yoktum! Neden arıyorlar ki?"

"Bütün o yıllarda evde olup olmadığını kontrol ettiler."

55

Bana bile sordular. Kars, - istihbaratta .çalıştığını bilmiyordum Bir ara bir çarpışmada öldüğün söylentileri çıktı.

Gönüllü Ör duyla geri çekildiğinizde, 192T'in başlarıydı. Gizli polis seni" beyazların kahramanı olarak aramaya başlayana kadar ok' düşünüyorduk."

Uşakov, gözünü kuzenine dikerek, kızgınlıkla gülümsedi Gemici, pencereye doğru dumanlar üfledi. Küçük, siyah göz, ' İerinde hainlik; dudaklarında açık bir gülümseme vardı.

"Anlat bana," dedi Uşakov. "Karşı istihbarata nasıl girdin? Neler yaptın Mskevka'da? Ya Bolşeviklerle bağlantıları var diye yirmi kişiyi Astırdığın doğru mu?"

Parmaklarıyla camda trampet çalıp uygun sözcükleri bulmaya çalışarak yavaş yavaş karşılık verdi:

"Nasıl istersen öyle anla... 1917 sonuna kadar ne siyasi düşünceler ne de çelişkiler vardı kafamda. Yüzlerce yarım akıllı insandan biriydim. Ne Bolşeviklerden, ne de Beyazlardan hoşlandım. Alman cephesinden birliğimizden bir grup askerle Ros-tov'a döndük, Novoçerkas'taki yoldaşımın yanına gittim, orada Gönüllü Ordu'ya tatıldım. Sonradan bana ters geldi. Milliyetçi duygularım kabarmıştı Kornilov'a katıldım... Bir çatışmada yaralandım, iyileşince karşı - istihbarat servisinde iş istedim."

"Bolşeviklere karşı aktif savaştığım doğru değil! Piyadeydim. MakevKa'daki köylüleri astırdığım da doğru değil! Kazaklar astı onları Bundan sonrası olağan öykü. Sonunda tek ve bölünmez savunucularına olan bütün inancımı yitirdim Bütün pisliklerini gördüm ve geçmişe bırakmaya karar verdim Beyazlar, Kırım'dan geri çekildiğinde, geride kaldım. Gerçek adımları açıklayamazdım, beni vururlardı... Bu yüzden geçmişimi gizledim. Çok zor günlerdi. sonra limanda çalışmaya başladım-güzel bir kızla tanıştım, evlendim. Gördüğün gibi, kız babasıyım. Mutluyum; çalışıyorum,.Partisizim ve tüm yüreğimle

56

ideallerinize sempati duyuyorum." Gemici, kuzenine bakarak: "Geçmişini beni sıkıştırıyor... Bana inanacağını umuyorum. Geçmişini sildim, dürüst bir işte çalışıyorum. Bana bir iyilik yap, artık daha fazla soru sorma..."

"Hatalısın" dedi Uşakov başını sinirlice sallayarak: "Seni rapor edeceğim."

"Kısacası, bana ihanet etmeye niyetlisin?"

"Süslü ifadeleri bırak! Herhangi dürüst birinin yapması gerekeni yapacağım."

"Karım ve çocuğum?..."

"Hiçbir şey geçmişte yaptıklarım unutturamaz!"

"İgnat! Birlikte nasıl büyüdüğümüzü hatırlıyor musun? Senden yaşıyordum. Annen sana göz kulak olmamı isterdi.

Siğircik yuvalarını nasıl bozduğumuzu hatırlıyor musun? Çok duyarlı, yufka yürekliydin o zaman. Yavru kuşları topladığımda, ağlardın. Ama şimdi çok farklısın. Tamam, gelecek istasyonda beni rapor et." Biraz sustuktan sonra tekrar başladı: "Ama anladığına eminim. Oh, Tanrım! Bir kızım var... Açlıktan ölecek. Eğer ben..."

Elleriyle yüzünü kapadı, sarsılmaya başladı.

Uşakov, hızla kompartımana geri döndü, pencerenin kenarına oturdu.

"Nasıl davranmalıyım? Belki gerçekten değişti..., "Uyuyan çocuğa baktı. Belki çocuk ıftırayla yaşayacak... Kötü bir durum... Sakin olabiliyordum ki?"

Bir iki dakika sonra kuzeni geldi. Uyuyan çocuğa eğildi, başını okşadı; Uşakov arkasını döndü. Gemici, bazı belgeleri beyaz ceketinden paltosuna aldı.

Uşakov:

57

"Biraz dışarı çıkalım," dedi.

Acele etti; adeta koştu. Kuzeni, onu izledi. Pencere kenarında durdular.

"Dinle Vladimir... Bir şey söylememeye karar verdim."

"Teşekkür ederim..."

"Umarım başka bir şey daha söylemezsin?"

"Teşekkür ederim, İgnat. Biliyordum, hainlik yapmayacağımı. Bensiz ailem açlıktan ölürdü, sen ve halkımdan başka kimsem yok. Ne annem babam, ne de karım."

"Bu kadar yeter! Kompartımana geri dön, bir iki dakika sonra istasyona giriyoruz!"

"Sen git. Ben tuvalete gidip, yüzümü yıkayacağım. Çocuk gibi ağladım; çok utandım. Yüzüm sarardı. Karıma bir şey söyleme!"

"Oldu, tamam."

Uşakov kompartımana geri döndü, başını dikti. Tren bir kaç dakika durdu; sonra tekerlekler yine gıcırdamaya başladı, giderek hızlandı. Çocuk uyandı, annesini rahatsız etti. Kadın doğruldu, Uşakov'a sordu; "Kuzeniniz nerede?"

"Vladimir yüzünü yıkamak istedi. Biraz başı ağrıyormuş." Yaklaşık on dakika geçti; Vladimir'den hiçbir işaret yoktu. Uşakov, ne olduğuna bakmaya gitti; Tuvalet boştu, koridorda da kimse yoktu. Şaşkınlık içinde kompartımana geri döndü.

"Kocanızı birşey almaya göndermediniz değil mi?" dedi. Uşakov kadına "Belki de istasyonda treni kaçırdı." "Kocam mı, ne kocası?" "Ne demek, ne kocası?" "Kimden söz ediyorsunuz?"

58

Tuhaf! Kuzenim Vladimir'den söz ediyorum. Kadın, biran Uşakov'a garip garip baktı, sonra gülmeye başladı:

"Kuzeninizin karısı olduğum konusunda ciddi olamazsınız?"

"Ne diyorsunuz siz?"

Kadın omuzlarını silkerek, gülümsedi:

"Kuzeninizin şakasına inandınız, galiba! Çok aptalca bir şaka!.. Niçin bana öyle bakıyorsunuz?"

"Ama... Ama kızınız...'baba'dedi ona?"

"Peki, olay şu: Kuzeniniz vagona girer girmez kızım ile oynamaya başladı, şakalaştı. Çocukların yabancılarla nasıl çabucak kaynaştıkları bilirsiniz. Babasıyla kuzeniniz arasında benzerlik bulup, ona baba demeye başladı.

Kuzeniniz ve ben oldukça güldük buna."

"Ama özür dilerim... Benimle oldukça ciddi konuşuyordunuz."

Kadın gözünü Uşakov'a dikerek:

"Size sonradan gerçeği söylemedi mi? Kocam Moskova'da çalışıyor; biz de ona gidiyoruz."

Konuyu kapatarak, döndü. Ama Uşakov, şüphelenmişti. Tekrar tuvalete gitmeye karar verdi. Girince, lavabonun üzerine iştirilmiş yazılı bir kağıt gördü.

Çabucak kağıdı aldı ve yazıyı okumaya başladı: "İyiliğine teşekkürler, İgnat. Çocukluk günlerindeki gibi yufka yürekliisin. Ama aile numaramı keşfetmeden önce trenden ayrılmış olacağımı sanıyorum. Kadından şüphelenme. Gerçek kocası Moskova'da bir işte çalışıyor. Tekrar teşekkürler. Belki başka bir zaman görüşürüz. Olay için beni affet.

59

Dargın bir kurdum ben.bu zamanda banana bile güvenmeyeceksin biliyordum kuzenini yalnız bırak.kabul et vs. uşakov notu tekrar okudu.yan yan tuvaletten çıktı.yarım saat sonra tren,istasyonda indi vegpu ulaştırma bölümü memurlarının giydiği ahududu renkli şapkalı birini görünce ona doğru yürüdü.

1927

ZULÜM

60

Boy atmamış başaklar, ayaklar altında çiğnendi. Sıcak rüzgar doğudan bozkıra doğru esti; gökyüzü kapkara oldu. Çimenler kavruldu, yol boyunca gri bir renge büründüler.. Toprak güneşte kavruldu. Toprağın üstü çatladı; çatlaklar, sussuzluktan kurumuş insan dudakları gibi kırıks kırıks oldu ve derinliklerden gelen tuzlar yüzeye çıktı. Karadeniz'den bozkıra koşuran atlar, demir nallarıyla çimenleri ezdiler.

Dubrovin halkı, sadece harman zamanı için yaşardı. Yıpranmış umutlarıyla beklediler, gözlerini gökyüzünün parlak mavisine dikerek. Yakıcı güneş, buğdayların başaklarının kılıçklarına dikti gözünü

61

Umutları ekinlerle birlikte yandı. Daha Ağustos ayında lahanaları, pırasaları toplamaya başladılar; bir güzel oturup ye. diler; bir avuç unla karıştırıp çok güzel yemekler yaptılar.

Kutsal Bakire gününden önce, Stefan, yorgunluktan bitkin halde, öküzleri tarlaya götürdü, sabana sürdü hayvanları; diş-lerini acıyla sıkarak çatlamış dudaklarını yaladı; sabanın sapını sessizce kavradı.

O hafta on iki dönüm toprak sürdü; saban izleri toprağın üzerinde yüzeysel zayıf çizikler oluşturdu. Ayrık otlarıyla dolu tarlada zayıf, bükülmüş parmaklarıyla elinden geleni yaptı.

Stepan, merhametsiz toprağa tüm emeğini harcadı. Evinde ansı dahil, beslenecek sekiz ağız vardı. Oğlunun çocukları, iç

savaş sırasında öldürülmüştü. Bu nedenle tek başına kalmıştı;

elli yıllık bedeni çalışmaktan bükülmüştü.Toprağı sürüp bi-tirdikten sonra ikinci çift öküzünü de sattı. Daha doğrusu, yüz kilo temizlenmemiş buğdayla takas etti.

Şükran gününden sonraki günlerden birinde, Köy Sovyeti başkanı'nın anonsu duyuldu:

Tohumluk toplanacak. Sonbahara doğru, merkezden belgeler gelecek, o zaman toplayacağız. Henüz toprağını sürmemiş olan varsa, hemen sürsün. Gerekirse dişleriyle toprağı kemirsin, ama toprağı altüst etsin!"

Bütün bunlar numara, tohum falan yok!" dedi Kazaklar.

Ama dikkat etmeliyiz. Belki olur, numara falan yoktur."

Bizden alırlar, ama iş vermeye gelince..." Stepan, umut ve hasretle kendi kendine eziyet çekti. İnandı, inanmadı, ne yapacağını bilemedi.

sonbahar geçti. Köy karla kaplandı. Çıplak ağaçlar karın üzerinde eğri büğrü kara çizgiler olarak kaldı.

Peki, tohumlar nerede kaldı?" Stepan gide gide başkanı usandırmıştı.

62

Başkan, elini kızgın bir şekilde salladı:

"Bana yüklenme, Stepan Prokofiç! Henüz bize emir gelmedi?"

"Geleceği de yok zaten. Beklemeyin. Halk, ölümden başka bir şey düşünemez oldu. Umutlarımızı yokettiniz... Köpeğe kemik gösterir gibi umutlandırdınız." Stepan yumruklarını iyice sıktı. "Kahrolsunlar, orospu çocukları!

Şehirlerde ekmeğin en iyisini yiyorlar, yıkılsınlar!..."

"Daha fazla konuşma, Stepan Prokofiç, seni içeri atarım!"

"Peh!" Stepan, hissettiklerini söylemek için elini salladı kayıtsızca. Sovyet bürosundan koca gövdesini dışarı zor taşıdı. Hasta bir boğa gibiydi. Köşeli omuzları, eskimiş ceketini zorluyordu. Yırtık, çizgili pantolonu, bükülmüş dizlerinin çevresinde dalgalanıyordu.

Yeşilimsi tortuyu kızıl sakalından sildi. Aç karnıyla ve kızgın bakışlarla uzaklara baktı; kocaman gövdesine uymayan bir utanç hissetti; Yerdeki ağaç parçasına ayağıyla vurdu. Eve gitti; sedire uzandı.

İçeri giren karısı bağırdı:

"Sığırlara bir baksana! Yatıp duruyorsun orada, dağ sıçanı!"

"Varvara, sığırlara bak!"

"Kız dışarıda ne yaptın!"

"Kız botlarımı çıkar ayağımdan!"

Varvara, on beş - on altı yaşlarında genç bir kızdı. Dedesinin botlarını ayağından çıkardı, ardından sığırlara bakmaya gitti. Stepan uzanmış yatariken, kapalı göz kapakları titredi, gözleri yandı. İçini çekti, homurdandı. Sıkıcı düşünceleri, bırakıp aklına neşeli şeyler getirmeye çalıştı. Ama akşam yedeği vakti gelince masanın başına oturdu. Torunlarına baktı;

63

masanın başında asılı duran iskelet gibiydiler. Torunlarının en! küçüğü, Timoşka, üç yaşındaydı. Yüzünde utangaç bir gülümsemeyle, tasın içinde yüzen patates parçasını yakalamaya çalışı-yordu. Stepan, torununun alnına elindeki kaşıkla vurdu:

"Avlanmayı bırak!" dedi.

Köyde insanlar birer birer öldüler. Yedikleri ekmek, ağaçlardaki kurtlar gibi içlerine işledi. Bir gece büyük bir içsıkıntısıyla rahatsız oldu. Tohum ekilmesi gereken sürülmüş topraklara hiçbir şey eke-memişti Stepan.

Hayvan fiyatları sudan ucuzdu. Bir ineğe yüz seksen ya da iki yüz yirmi ölçü çavdar vermekteydiler. Hem de temizlenmemiş, yabani ot dolu. Köyde yine tohum dağıtılacağı söylentisi çıktı; ama yine dedikodudan ibaretti.

Sonbahar sonunda! güneyden esen rüzgar gibi çabucak geçiverdi. Bahar yak-: laştığında yeniden çıktı söylentiler.

Bir akşam, yönetim kurulu toplantısında, Sovyet başkam açıkladı:

"Belgeler geldi," dedi ve ekledi: "İsterseniz, yarın tohumları getirmek için gidebilirsiniz. Görüyorsunuz ya, bizi unutmadılar..." dedi ve sözünü bitirmeden kalktı.

Eyalet merkezi, köyden yüzlerce mil uzaktaydı. Köylüler hemen hazırlanmaya başladılar. Erkekler atları çabucak yola hazırladılar. Kağnılar uzun bir sıra oluşturdu. Stepan'ın yol arkadaşı genç, kuvvetli bir Kazak Afonka'ydı. Gece boyunca, sadece yirmi, yirmi beş mil yol aldılar. Öküzleri yavaşladı, adını atmakta zorlandılar, böğürleri yamuldu. Stepan, yol boyunca yürüdü; öküzlerin geri dönüş yolculuğu için güçlerinin tamamı tükenmeyecekti böylece... Ay yükseldiği sıralarda, açıkta gecelediler. Ertesi sabahın geç saatlerinde eyalet merkezine ulaştılar. Ambarın çevresinde kızışmış atlar, tepişiyor ve kışnıyorlar; öküzler böğürüyorlardı. Büyük ka-

64

labalıkta payına düşenle uğraşıyordu. Öğleden sonra toza bulanmış bir görevli, cımbarın kapısında bağırdı:

"Dubrovin'liler, buraya gelin! Başkanınız nerede?"

Başkan ortaya çıkarak, "Burada" dedi.

"Alma emriniz var mı?"

"Evet, var."

Erkenden gelen kazaklar koşumları vurmuşlardı hayranlara. Stepan ve Afonka kapının sağında çalışmaya başladılar. Ataman şapkalı iri bir Kazak, deri ceketinin üzerindeki cübbesini sallayarak geldi; başından sıkıca tutmaya çalıştığı öküzüne yalvardı:

"Oynamadan dur! Oynama, seni şeytan! Şimdi, rahat dur!"

"Kenara çekil, arkadaş!" dedi Stepan."

"Kağnını döndürebilirsin değil mi?"

"Nereye döndürebiliriz ki? Dingilleri kırdık."

"Kağnını şu' yana itekle," diye bağırdı Afonka. "Dosdoğru yola gir; kar sırasına girer gibi gir. Gel buraya, yürekli!" Kazak, inatçı öküzüne yumruğuyla vurdu; hayvan, kanlı gözlerini döndürerek, boyunduruğunda salladı.

"Hadi gelin artık!" Memur haykırdı, kapının yanında ayakta dururken. Stepan, öküzünü hızla yürüterek, memurların yanına ilk o ulaştı.

Altın renkli buğday seli demir borulardan akarak çuvalın içine düşmeye başladı. Ilık toz kokusu içinde ve neşeyle nefes nefese kaldılar. Çuvalın kenarlarını açarak kaldırdılar; memurun dökülmüş bağdayı botlarının altında ezmesine ve ilgisizliğine şaşkınlıkla baktılar.

"Tamam!" dedi memur. "Yedi yüz elli ölçü."

Stepan, kollarını zorlayarak ağır çuvalı kaldırmaya uğraştı,

65

eski günlerdeki gibi. Ve aniden dizlerinde kontrol edemediği bir titreme hissetti; sendeledi; bir an kararsız kaldı; topalladı, ardından kapıya dayandı.

"Sen bana bırak! Kaldırma!" Kazak çevredeki kalabalığı yarararak konuştu.

"İşi bitik, zavallı yaşlı arkadaş!"

"Barutu bitmiş!"

"Yere otur, yoksa düşeceksin!"

"Ho-ho-ho!"

"Çuvalını dökte toplayalım. Tam bana göre." Öküzü kapıya doğru süren kazak, çuvalın yüklenmesinde Stepan'a yardım etti. Afonka geri döndüğünde meydana doğru yola koyuldular. Akşam karanlığı çöküyordu...

"Git ve birine pansiyon sor!" Afonka, soğuktan donmuş bir şekilde, mırıldandı.

"Ama niçin gitmiyoruz ki?" dedi Stepan. "Sakalın var, Prokofiy. Daha yakışıklı görünüyorsun." Stepan, sokak boyunca yürüyordu; ama hiçbir evde sorusuna olumlu karşılık alamadı:

"Sizin gibi hergün bir sürü kişi kapımızı çalıyor..." "Burada yer yok! Ağzına kadar dolu!" "Geceyi sokakta geçirin."

Solgun dudaklarını zorlukla açan Stepan yalvardı: "İçeri alın bizi. Birlikte de uzanırız. Hiç Hristiyanlık duygusu yok mu sizde?"

"Bugün, Hristiyanlar olmadan da yaşarız, teneke plakamız var!"

"Başka yere git, ihtiyar," diyerek kovdular.

66

Son avluya geldiğinde, masum öküze kamçısını hırsla vurdu.

"Afonka! Geceyi parmaklıklar arasında geçireceğiz herhalde, bu çok açık."

"Evlerini dört köşelerinden ateşe verelim. İnsan değil bunlar, kurt. Kışın ortasında kar üstünde yalamayız!"

Meydanda, hayvanların koşum takımlarını çıkardılar, çuvaların üzerine uzandılar trenlerin gürültüsünü dinleyerek.

Meydanda, fazlasıyla gürültü vardı. Bir kaç genç Kazak, uzaktaki bir kağının çevresine toplanmış, şarkı söylüyorlardı. Aralarından biri, boğuk ama güçlü sesiyle şarkıya başladı:

"Genç kazaklar at binmeye gittiler,

Askerden, eve doğru..."

Diğerleri, soğuğun ve rüzgarın pürüzlendirdiği sesleriyle nakaratı tekrarladılar:

"Omuzları apoletti.

Göğüsleri madalyalı..."

Şarkıyı dinleyen Stepan, el yordamıyla kavradı sakıca doldurduğu çuvalı; kapalı gözlerinin önüne, sürdüğü toprağın siyah izleri geldi ve tombul tohumları avuçlayıp serptiğini gördü.

Gece yarısı, kuzeyden sert ve acı bir rüzgar esti. Kar, Moskova'dan gelen kamyonların farlarında ışıldadı; sonra karanlık geldi yine. Karayolu buzlandı soğuktan.

Ambardan çıkan toz bulutu kasabanın üzerinde bir hayalet gibi duruyordu. Öküzler, çitlere dayanarak birbirlerine sokuldular; ardından, çıkan rüzgar, ambarın üzerindeki toz bulutunu dağıttı. Telgraf telleri, gece boyunca inleyip durdular.

Gecenin geç bir vakti, iri bir kuş ambarın damına gürültüyle indiğinde, Stepan uyandı. Uyuşmuş bacaklarını salladı

67

kağnıdan aşağıya. Öküzler, kırağıdan bembeyaz olmuşlardı. Yanyana yatıyor, ağır ağır soluyorlardı; kağnılar

simsiyah, döndürülmüş tınazlar gibi görünüyordu. Evsiz köpekler, soğuktan çökmüşlerdi.

Stepan, Afonka'yı uyandırdı; koşumları taktılar gün ağarmadan. Karanlık açılırken, kasabayı geride bırakıp tırmanmaya başladılar. Tren kasabadan geçti bu arada. Afonka Stepan'ın yanındaydı, kamasını arkalarında kalan evlere salladı:

"Böğürün bakalım, kahrolası aygırlar! Yüzlerce ton yükü sülüklersiniz, hiç zorlanmazsınız. Ama biz sadece yedi yüz ölçü yükledik, canımız çıkıyor. Öküzünüz de yok. Bir de benim sağdaki öküze bakın! Üç yaşında!"

"Vursanız, hayvan döner, size gübre fıskırtmaya başlar. Hadi yürüyün! Seni süslü genç bayan!" Feri sönmüş nezleli gözlerini döndürerek kırbacını hızla savurdu, ayaklarının kağnıda değil de havada olduğunu hissetti.

Gündüz vakti Olka Roga köyüne ulaştılar. Halk, bayramlıklarını giymiş sokaklarda toplanıyordu. Ancak, o zaman Stepan, günün pazar olduğunu hatırladı; kağnıyı kiliseye doğru sürdü.

"Kağnılarla şu tepeyi aşamayacağız. Bak yol buz tutmuş," dedi Stepan.

"Öyle görünüyor!" Afonka da aynı düşüncedeydi. "Evet buzlu. Ama kar yok."

"Çuvaları tepeye kadar çıkaracak küçük bir kağni tutmalıyız."

"Sen o işi ayarla, tohumla ödeme yaparız." Sekiz, dokuz köylü, pazar öğleden sonrasının rehavetinde, çiftlik avlusunun dışındaki direklere dayanmış, ayçiçeği çe-

68-

kirdeklerini ayıklıyorlardı. Stepan yanlarına gitti, şapkasını çıkardı:

"Merhabalar," dedi.

"Merhaba." Yaşlı, kırçıl sakallı olanı cevap vermişti. Tepeye kadar yük taşımak için bize kağı kiralayabilir misiniz? Yolda bir şey yok gibi ama buzlu... Kağılarımız... "Hım!" Yaşlı adam, sakallarıyla oynayarak tersledi. "Ödeme yaparız. Yardım edin, İsa aşkına!" "Atımız y ok!"

"Ama, burada sıkışıp kalacak mıyız?" Stepan umutsuz bir jestle yalvardı adeta.

"Biz bir şey yapamayız." Tavşanderili şapkası olan başka ir adam ilgisizce karşılık vermişti.

Aralarında bir iki dakikalık sessizlik oldu. Afonka da yak-ştı, alçak bir sesle:

"Bu iyiliği bize yapın," dedi. "Yapamayız. Hayvanlarınızı biraz daha zorlayın." İri yapılı, iyi kalite deri yelekli bir delikanlı, Stepan'ın arkasında durdu, omzunun üzerinden bağırdı:

"Sana söylüyorum, baba; sen ve ben dövüşelim. Beni ye-ersen, tepeye kadar taşınm; ama yenemezsen yapmam... Eh, ne diyorsun bakalım? Gri gözlerini oynatarak, gülümsedi.

Stepan, gülümseyen genci yukarıdan aşağıya süzdü. Şap-sını düşmesin diye tuttu.

"Çok eğlenceli olacağını düşünüyorsunuz değil mi? Kardeşler başkalarının sorunları bizi üzmez."

Genç, gözkapaklarını şapkasına doğru kaldırarak güldü, "Hadi başlayalım," dedi.

,69

Stepan, eldivenlerini çekip çıkardı, yeleğini çıkardı rakibinin omuzlarını gözleriyle kontrol etti.

Stepan, "Hazır mısın?" dedi.

Genç, "İçimden bir ses kolay olacağını söylüyor," karşılığını verdi. Birbirlerini bellerinden kavradılar. Genç parmaklarıyla Stepan'ı kırmızı kuşağının altından kavrayarak itekledi, neşeli bir şekilde, yavaşça döndüler, birbirlerinin kuvvetini denediler.

Stepan, omuzlarını ileri çıkarıp, rakibinin göğsüne bastırdı. Genç de ayağıyla, Stepan'ın direncini kırmak için itekledi. Üç dört kez döndüler. Stepan; sağlıklı, iyi beslenmiş gencin kendisinden kuvvetli olduğunu hissetti; mücadeleyi kazanmak için umutsuzca direndiğini düşündü.

Aniden, çok çabuk hareket etti: sol dizi büküldü, aşağıya savruldu, başı donmuş yere acıyarak çarptı. Stepan'ın ayakları sürttü, Genç üzerinden uçtu, yere çok kötü düştü. Stepan sıçrayıp ayağa kalkmaya uğraştı eski gençlik günlerindeki gibi; ama bacakları bu isteğini reddetti. Genç, ayaklarının arkasında, tepesindeydi. At nallarından dökülmüş kara, gencin omuzlarını bastırdı.

Çevrelerini saranlar, gürültülü kahkahalarla gülererek eldivenli ellerini çırttılar. Stepan şapkasındaki çamuru silerek iç çekti:

"On yaş genç olsaydım, ben sana gösterirdim..."

"Tamam baba, yükünü yokuşun tepesine kadar taşıyacağım, kazandın!"

Tohumları büyük bir kağına yüklediler. Stepan'la güreşen genç, iyi beslenmiş üç at bağladı. Stepan ve Afonka'ya dönerek:

"Beni izleyin," dedi.

70

I

Tohumları, köyden üç mil uzaktaki tepeye aktarmışlardı. Yolun burası tekerlek izlerinden oluşan oyuklarla doluydu. Öküzler ağır ağır yola koyuldular. İzleri parlayan buzun üzerinde kaldı.

Köye ulaşmalarına yirmi mil kala, Stepan konuştu:

"Mola verelim Afonka. Hava karacak geceyi burada geçirdim..."

"Durmak için neden yok, zaten hayvanların hiç yemi kalmadı. Öküzler biraz fazla yorulacaklar o kadar."

Gece olduğunda devlet ormanına ulaştılar. Bir sürü yıldız siyah gökyüzünde parlıyordu. Gece, donduruyordu.

Stepan kağıyı sürüyordu. Bir vadiye geldiler. Karanlıktan çıkan bir adam yollarını kesti.

"Gelen kimdir?" diye bağırdı yabancı.

"Biz Dubrovinliyiz, eyalet merkezinden dönüyoruz!" dedi Stepan endişeyle Afonka'ya bakarak.

"Dur!"

^"Kimdir onu söyleyen?"

"Dur,ben diyorum!.."

Yüzünü gizlemiş, ay ışığında elindeki silahı parlayan adamı farkedenden Stepan'ın kalbi titredi. Yan tarafa baktığında, dört atın çektiği büyük bir arabanın durduğunu gördü. Cüppeli bir adam yanlarına gelerek silahını doğrulttu:

"Boşaltın!"

"Bu nasıl şaka? Stepan kağısına hafifçe dayanarak inledi.

"Size boşaltın dedim!"

İki adam da arabadan indi, botları karları gıcırtırdı. Adamlardan biri bağırdı: "Vur ona!"

71

Tabancanın kabzasıyla Stepan'ın kürk şapkasına vurdu; Stepan dizlerinin üzerine düştü.

"Boşaltın," dedi cüppeli adam, tabancasını Stepan'ın ağzına dayayarak.

"Tohumluk buğday... Kardeşler.. Değerli kardeşler... Ah!" Stepan yere yığıldı; donmuş yerde elleri buz kesti. Arabadan inen adamlardan biri, elindeki av tüfeğiyle Afonka'nın yanına geldi.

"Olduğun yere uzan, gözetlemeye çalışma!"

At arabası, kağnıların yanına yanaştı. İki adam, tohum çuvallarını kaldırarak, kağnıdan at arabasına yüklediler.

Cüppeli Adam da Stepan'ın başında durdu bıyıklarının kenarında pis bir gülümsemeyle.

Öküzler, kağnı boşalınca yürümeye başladılar. Afonka, hâlâ yerde yatan Stepan'ın yanına gitti.

"Tut, tut, gidiyorlar..."

Tekerlekler yolun üzerinde takırdadı. Ağzındaki kanı yutan Stepan, ayağa kalktı; uzaklaşıp giden arabanın siyah silüetini seyretti. Bir iki dakika sonra vadide yankılanan bir silah sesi duyuldu.

"Ne pis şans!" Boğuk sesiyle ellerini sallayarak çılgılığı bastı:

"Felaket bu!"

Donuk, sabit bir bakışla ayın mavimsi, buzlu ışığına bakan Stepan olduğu yerde yavaşça döndü. Afonka, omuzlarını düşürmüş, seyreliyordu. Geçen kış gördüğü bir şeyi anımsadı: Bahçede bir kurt vurmuştu; gözleri çakmak çakmaktı. Stepan'ın şimdi yaptığı gibi kurtta karın içinde gömülü arka ayaklarının üzerine çöküp, döne döne can çekişmiş ve sessizce ölmüştü.

•

72

Ekim dönemi, bütün köy ahalisi tohum ekmeye gitti.

Stepan, verandasında oturdu. İçe çökmüş gözleriyle dünyayı, toprağı çılgınca kucakladı.

Bütün bir hafta solgun yüzüyle sessizce oturdu. Geri dönüşünde feryat figan ağlayan ailesi, onun bu durumu karşısında sessiz kaldı. Korkuyla sallanan başını, amaçsızca kızıl sa-kallarıyla oynayan ellerini seyrettiler.

Stepan, Paskalyadan iki hafta önceki pazar günü Ataman köyüne ilk ziyaretini yaptı: Bozkır, sisle kaplıydı. Bir tavşan yavrusu çalı kalıntılarına altüst edip yiyecek aramaktıydı. Bir kaç küçük bulut, gökyüzünde sürüklenerek hilal şeklini almış ayın önünü kapattı. Ayın ışıkları kalburdan geçiyormuş gibi zayıfladı, yol yol oldu. Tarlasında biraz durdu, Ataman köyünün altında olduğunu gördü.

Tepenin biraz ilerisinde kuvvetliyen sürdüğü tarlası uzanıyordu. Yabani otlar, saban izlerinin arasında büyümüş, siyah toprağın rengine dönüşmüşlerdi. Stepan, köyün çevresini zorlukla dolaştı, ceset gibi duran siyah bulutlara baktı. Başı yukarıda bir süre durdu, ardından iç çekti, baktı. Ahları boğuk bir inlemeye dönüştü.

Ondan sonra hemen her gece aynı yere gitti, kimseye sezdirmeden. Tepeyi geçtiği sıralarda, gömleğini buruşturdu saban izleri içinde uzanan tarlasında rüzgar, yabani otların yaprak ve çiçeklerini sallıyordu.

Kutsal Pazar'dan önceki günlerde bozkırdaki otlar biçiliyordu. Stepan ve Afonka ot biçme işini birlikte yapmaya karar verdiler. Bozkıra doğru yollandılar. Ama daha ilk gece Stepanın ökezleri otlarıırken yollarını şaşırıp kayboldular. Her derede, çukurda, avare avare dolaşarak, bütün bölgeyi, enine boyuna tarayan Stepan arkasına bakmadan kapıda durdu:

'73

"Ukrayna taraflarına doğru gideceğim," dedi "Belki oralarda bulurum."

"Biraz ekmek al yol için," dedi yaşlı karısı merakla. "Deliriyorum!" dedi Stepan,kaşlarını.ı çatarak. Dışarı çıktı elindeki çubukla oyanayarak. Köyün dışında Afonka'yla karşılaştı. "Ukrayna tarafına gidiyor musun Stepan?" "Öyle bir düşüncem var."

"Peki, öküzlerini bulmanda tanrı yardımcın olsun, isa seni komşun."

"Tırpanı bozkırda bıraktım; geri geldiğimde devam ederim." Afonka arkasından seslendi.

Stepan dosdoğru yola ilerledi. Gündüz gözüyle Aşağı Yab-lonovska köyüne ulaştı, asker arkadaşının evine gitti.

Üzüntülerini paylaştılar. Birlikte süt içtiler ve yoluna devam etti. Yolda karşılaştığı insanları durdurup hep aynı soruyu sordu:

"Yolunuz üzerinde öküzler gördünüz mü? Biri kırık boynuzlu, ikiside kırmızımtırak kahverengi."

"Hayır, görmedik."

"Görmedik."

Tarif ettiğin türden hayvanlara hiç rastlamadım."

Yol boyunca arayışlarına devam etti; sopasını yere vurarak çatlak dudaklarını şişmiş diliyle yaladı.

Akşam saatleri yaklaşırken, saman yüklenmiş bir araba gördü. Samanların tepesinde keten elbiseli, başı açık, üç yaşlarında bir çocuk oturuyordu. Keten pantolonlu, hasır şapkalı bir adam da atın yanında duruyordu.

Stepan yanlarına yaklaştı,

"İyi günler," dedi.

74

Adam, şapkasının kenarını isteksizce kaldırarak, baktı.

"Öküz gör..." Stepan söze başladı ama kısa kesti. Kan beynine sıçradı; kalp krizi geçirir gibi yanakları beyazlaştı.

Hasır şapkanın altındaki yüzü çok iyi tanıdı. Uykusuz gecelerin karanlığında çakan şimşeklerin aydınlatığı yüz, gözlerinin önündeydi. Hasır şapkanın altından bakan yorgun gözleri, ince kıllı sakalları, yarı açık dudakları; sarı, nikotin renkli seyrek dişleri...

"Aha! Kader bizi yine karşılaştırdı!"

Şapkanın altındaki yüz önce sarardı soldu; sarılık önce yanaklarında yoğunlaştı, çenesine ve ardındanda dudaklarına ulaştı.

"Kim olduğumu tahmin ettin mi?" dedi ve bir süre bekledi Stepan,...

"Ne... Ne istiyorsun? Seni daha önce hiç görmedim!"

"Görmedin mi? Geçen kış ki tohumlar?"

"Ben değilim... Sanırım yanlışın var!"

Stepan, üç sivri uçlu dirgeni saman yığınının çıkardı, eline aldı. Adam birdenbire terli atının ayaklarının yanına çöktü; ellerini tozlu yere koyarak, olduğu yere oturdu; gözlerini Stepan'a dikti:

"Karım öldü... Küçük oğlumdan başka herkesi kaybettim..." korku dolu bir tonda konuştu parmaklarını arabaya vurarak.

"Ne yaptın tohumları?" Stepan kızgın bir sesle sormuştu.

Adam pantolonuna aptal aptal bakıp, paçasıyla oynayarak: "Baba, atımı al... Tohuma ihtiyacım vardı... Atımı al. İsa aşkına! Aramızda bir şey olmasın... Lütfen..." Kekeleyerek, hızlı hızlı konuştu, eliyle tozları karıştırdı..

"Bana yanlış yaptın! Toprağım şimdi bomboş yatıyor, iyi mi? Açlıktan ölüyorduk... Ot yemekten şiştik! İyi mi?"

Stepan yavaş yavaş adama yaklaşıp bağıyordu. .

75

"Karım öldü gitti... Kadın hastalığı... Oğlum var... Geçen ay üç yaşını doldur... Affet beni, baba! Biraz insaf!..

Tohumlarınızı geri veririm!" Ölüm korkusuyla başını eğdi, saçmalamaya başladı dili dehşetle dolaşıyordu.

"Tanrı korusun!" Stepan; haç çıkardı, iç çekti. "Evime götürürüm... Üzülmene gerek yok." "Eve saman taşımadım...

Ah! Çiftliğim mahvolacak.... Nasıl?..."

Stepan dirgeni kaldırdı, bir an başının üzerinde tuttu; ardından, kulaklarında bir gümbürdeme hissetti, inleyerek sivri uçları yumuşak bedene sapladı; yaralı beden kıvrandı...

Stepan bir avuç dolusu samanı yerde yatan solgun yüze fırlattıktan sonra arabaya tırmandı, çocuğu alıp kollarıyla sardı.

Arabadan uzaklaşıp bozkıra doğru yürüdü. Uzakta, köyün ışıkları parlamaya başladı. Titreyen çocuğu göğsüne bastırdı, kulağına fısıldadı:

"Sakin ol, küçük oğlan! Sakin! Şimdi... Dur, yoksa seni kurt kapar! Durl!"

Ama çocuk gözlerini yuvarlayarak, kollarından kurtulmaya çalıştı; feryadı, durgun, sessiz, gökmavisi gölgeli bozkırda yankılandı:

"Baba... Baba... Baba!"

1925/1926

76

DON BÖLGESİ GIDA KOMİTESİ

Don Bölgesi Gıda Komiser Yardımcısı Yoldaş Putsin'in Talihsiz Maceraları.

Ben, Ignat Pititsin, Provatorov eyaletinden. Kazak kökenliyim. Belimde bir tabanca, iki el bombası; omzumda bir tüfek, ceplerim şarjör dolu, elbette şarjörlerde kurşun... Pan-talonum sürekli aşağıya kaydığı için, belimden ipe bağlamak zorunda kaldım. Gözlerim çok keskindir, ama çok tuhaf bakarım. Bakışlarımdan kadınlar çok korkar. Böylesi kadınlardan bir tanesi geçenlerde yanıma gelip şunları söyledi: "İgnat, gözlerin hayvan gözüne benziyor! Onlara baktığında derinlik bulamazsın !"

Bu sorunum dışında her şey benim için oldukça iyiydi. Sesim biraz boğukçaydı, toprağın altından geliyormuş gibi.

77

1920 yılının baharında, Pravatorov'da yakın arkadaşım Goldin, tahıl topluyordu. Aynı konumdaydık, kötü bir delikanlı değildi, ama, biraz barut gibiydi, biraz da kurnaz sayılabilirdi. Birçok yerden tahıl topladım. Yanımda Kazak delikanlılarla tahıl toplamaya giderdim. Özellikle zengin olanlara hemen ultimatomu verirdim. Eh, elbette hiç merhamet göstermezdim, belimdeki tabancama güvenir, sert sesle konuşurdum: "Bu otomatikte on kurşun var. Seni on kere öldürebilirim. On kezde gömebilirim. Hadi tahılları getir!" "Çok güzel" dedi. "Zorlama, kabul... Getireceğim."

Ama Goldin, daima benden daha çok tahıl toplardı, ikimiz de aynı saygıyı görürdük. Goldin iffetliliği için, bir kıza gösterilen saygı gibi beklerdi. Bense, bana saygı göstermeleri için uğraşmazdım! Dosdoğru biriydim, küfretmeye başladığımda, dişlerimi biraz gösterdiğimde, herkes benim pozlarıma gülerdi, genç Kazaklar hemen tahılları toparlar, başlarını benim gibi sallayarak "Ptitsinimizin şarkısı tarlakuşunun şarkısı gibi," derlerdi. Beni öyle çağırırlardı: Tarla kuşu. Eh, tamam!

Vioşenka eyaletindeki General Sekretiyov'a, - Güney cephesindeki Dokuzuncu Ordu'ya - gıda topluyorduk. Çokta ilerlemiştik, bizi durduran bir şeyde yoktu. Kursk eyaletine ulaştık. Biraz varmadan önce, oradaki yetkililerin topladıkları yüz binlerle ifade ediliyordu, ama biz gittikten sonra toplanan miktar iki yüz binlere çıktı. Bu sırada, Goldin'de çok uğraşıyordu. Güzel bir sabah uyandığında kendini yumurtadan yeni çıkmış civciv gibi hissetti: şimdi, Güney cephesindeki Orduya gıda sağlayan komisyonun tam yetkili sorumlusu olmuştu. Sadık gençlerimle, Kursk eyaletinde darı ve çavdar topladık. Goldin beni bir kenara çekti ve usulca:

"Fitilsin, sen çok zalimsin halkı boyunduruk altına girmeye zorluyorsun. Tuhaf bir arkadaşsın, hiçbir şeyinde gevşeklik

78

yok..." Boyunduruğun ne olduğunu gerçekten bilmiyordum, ama iradesiz olmadığım kesindi. "Bak şimdi," dedi Goldin. "Biraz daha anlayışlı olmalısın." Ama ona şunu söyledim: "Ekim Devriminde, Kremi in'i nasıl ele

geçirdiğimizi biliyor musun? "Evet, biliyorum!" "Şunu da biliyor musun?" dedim, "Kremiine saldırdığımızda, bir kurşunu karnıma yerleştirdiler ve orada kan yumurtası gibi dönmeye başladım." "Biliyorum" dedi. "Karnındaki kurşundan dolayı sana büyük hürmetimiz var."

\

"Tamam, karnındaki kurşuna üzölmene gerek yok. Başka bir yerimden de vurulabilir, kan kaybından gidebilirdim. Ama, sen daha çok cephedeki savaşçılarımız için üzölmelisin, onları aç bırakmamalıyız."

"Gidebilirsin" dedi başını sallayarak. Belkide cephedekiler için üzölmeye başlamıştı, ya da başka bir şey? Geri döndüm, tahıl toplamaya gittim. Öyle sıkı bir şekilde tahıl topladım ki, şaşırıp kaldık. Bu arada Goldin, Saratov'a atandı. Bir hafta sonra telgrafi geldi:

"Saratov'daki Don Gıda Komitesi'ne gel, yerimi al: Saratov Eyaleti Gıda Komiseri: Goldin."

Tamamdı. Saratov'a yük vagonuyla gitmeye karar verdim.

Kendimi bitlerden ayıkladım. İstasyondaki hamama girdim kendimi kurtardım, oturup bayağı güldüm. Daha sonra yük trenine bindim.

Saratovaya ulaştım, Goldin'ide, Don Gıda Komitesini de bulamadım. "Neredeler?" diye sordum ve kendi kendime konuştum. "Goldin, komiser olarak Tambov'a gönderilmiştir, Komitede onunla. Tamam. Ama nasıl?" bana "Don Yürütme Komitesi'ne gitmelisin, belki orada bulursun," dediler. "Nerede bu?" "Rusya Otel'de" "Tamam," deyip oraya doğru yürüdüm. "Don Yürütme komitesi burada mı?" diye sordum. "Evet, ikinci

79

kat, ii'ç numara." Yukarı çıktım, kapıya vurdum: "Girebilir miyim?" "Lütfen girin." İçinde iki kişi olan küçük odaya gir_ dim. Birisi esmer, kısa sakallı bir sivildi, diğeriye daktilonun başında oturan çıtıpıtı genç bir kadındı. "Özür dilerim, galiba yanlış numara." Odadan bir adım geri çıktım. "Ama siz Don Yürütme Komitesi misiniz?" "Evet biziz" dedi. "Ben, başkan Medvediyev, bu bayan da yardımcım." "Ama ,ben" dedim "İgnat Fitilisin, Don Gıda Komitesinden. Beni duydunuz mu? Hayır? Ne yazık? Çok düşük seviyede yaşıyorsunuz Yoldaş Medvediyev. Medvediyev omuzlarını silkti: "Katılıyorum, ama yardım yok. Zıplamadan yüksek bir yere ulaşamazsınız."

"Don Gıda Komitemizin nerede olduğunu bilmiyor musunuz?" diye sordum. "En ufak bir fikrim yok" dedikten sonra, boş sandalyeye oturmaya davet etti. Elbette oturdum.

Don Gıda Komitesinin, Tarnbou şehrine gitmiş gibi göründüğünü anlattım. Medvediyev oldukça neşeliydi.

"Demeyin! çok sevindim! Tambou'da Gıda Komitesi, Penzada Toprak Bölümü var, idare yeride Tula. Ama ordu nerede? Parmaklarını geriye büktü, saydı, çıtıpıtı genç bayana sordu: "Söyle bana, askeri bölümümüz nerede?" Ama kadın sadece gülümseyerek: "Hayal edemiyorum!" dedi.

İnsan yüzü görmediklerinden, beni görünce çok sevindiler. Çay verdiler ya, şekeri unuttular. Kızmaya başladım "özür dilerim, iki bardaktan fazla içmem." Ürktüler, çayına şeker yetiştirdiler, ama sertçe söyledim: "Tambou'a mektup yazmalıyım."

Tambou'a gittiğimde bizim çocukları buldum, Beyanlar geri çekilmeye başladıktan sonra, biz yani Don Gıda Komitesi Pos-tov'a gönderilmişti.

Goldin'in dediği gibi bu işlerde ufuk çok geniştir, Sibiryaya gidebilirim. Tabii yardımcısıda... Gittikten sonra on tane yardımcı değişmişti. Sıra bana geliyordu. Son yardımcı da kaç-

80

tıktan sonra sabırsızca beklemeye koyuldum. Don Gıda Ko-mitesi'nin "Baş Komiseri olma yolundaydım.

Düşündüm, Ras-tov'a ulaşırsam... İki vagonumuz vardı: birisi tamamen insan dolu, diğeri de kitap. Ayrılmamızdan önce Moskova, bize gazeteler ve kitaplar yollamıştı.

Tsaritsin'e doğru yola koyulduk. Beyazlar yolumuzun üzerindeki köpüyü uçurmuşlardı. Destekleri boyunca diğeryandan yürüdük. Bir istasyona geldik, kamyonları teslim aldık. Ancak onları hareket ettirecek bir şey yoktu. Makine bile... Şimdi, ne yapabiliydik? Düşündük, taşındık, sonunda vagonun tamponuna iki öküz ve bir deve bağlayıp yola çıktık. .

Ben, elbette, devenin hörgüçleri arasında otuyordum, sıcak ve yumuşaktı.

Her nasılsa bölgedeki bütün köprülerden geçtik. Bununla birlikte, iki gün sonra kendimi kötü hissettim. Sırtımdan yaralanmıştım. Ölüm bana bakıyordu. Delikanlılar bir köyde kalmamı, daha sonra gelmemi, ya da kamyonu geçmemi istediler. Tamamda, acı beni dermansız bırakmıştı.

Demiryolundan fazla uzak olmayan bir köye taşındılar beni, köylülerden, bir kadınla konuştular: "İyi bak, teyze; sonra sana para veririz," dediler.

Ama bu dul kadın Sibiryadan dönen? sürgünlerdendi.

Yaklaşık elli yaşlarında, sağlıklı bir aşıfteydi. Yüzü bir kadının değilde beyaz benekli bir atın yüzü gibiydi. Kocaman burun delikleri, şaşı gözleri vardı.

Delikanlılar gittikten sonra nakarata başladı:

"Hayat çok sıkıcı, yalnız yaşıyorum; sen iyileşebilirsin asker. Evleniriz tarlaları da sürersin. Kocam geçen yıl öldü, ama bana koca bir meyva bahçesi bıraktı."

"Ne kocaman bahçesi! Bana bunların ne faydası var," di-

81

yerek kendimi yatağa attım. Yaşlı cadı aynı nakaratla beni sinirlendirdi:

"Yaza evlenir miyiz?" "Evlenelim" dedim. "Seni benekli inek, kuzuyu kes ve beni besle, yoksa seninle evlenmem." Kuzu kesti, beni besledi. Bilinçsizce yattım, bol bol et yedim. Ama beni Sibiriya geleneği genç erkeği olarak adlandırmaya başladı. "Ah benim genç erkeğim, Tanrı, annemi seviyor! Böyle ceset gibi uyumaya devam edersen, ancak bir bitin yapabileceğini yaparım." Yüz kılının üzerinde olmalıydı. Kuzusunun birini yedim ya, ikincisini kesmek istemedi.

"Ne!" dedim, "Seni şişko yaşlı aşifte, istemiyor musun? Beslenmezsem nasıl iyi olabileceğimi düşünüyorsun?" "Bugün bir kuzu budu getiriyorum. Sadece beş kuzu kaldı." "Sen ve kuzuların geberin" dedim. "Defolup gideceğim." Hazırlanmam ve yola çıkmam bir günümü aldı. Bizimkileri Rostov'un dışında yakaladım. Rostov'a ulaştığımda, bizimkileri bırakıp, başkanın yanına çıktım.

"Merhaba," dedim. "Biz, Don Bölgesi Gıda Komiserliği üyesiyiz."

Başkan gözlüklerini çıkardı, sildi, sildi. En sonunda sordu. "Hasta değilsiniz ya yoldaş?" "Hayır" dedim. "Gayet iyiyim." "Nereden geldiniz?" "İstasyondan" "Ama Don Gıda Komiserliği ne ki?" diye sordu. Rengi değişerek; "Eminim şaka yapıyorsunuz?" "Şaka bunun neresinde?" dedim "Kursk'tan geldim. Bunlar da Don Gıda Komitesinin belgeleri." Cebimden çıkardım, masasına attım. "Kitaplar da, delikanlılarla birlikte istasyonda." "Moskova Sokağına gidin," dedi ve bunları gerçek Don Gıda Komiserine verin. Altı haftadır çalışıyor. Ama sizi tanımıyorum." Tepem attı, gömleğimle oynadım. Delikanlılarla istasyondan Moskova sokağına gittik. "Don Gıda Komiserliğinin binası bu mu? "Evet" Tanrıya şükür! Beş katlı sıradan bir bina, ayçiçeği

82

tohumları gibi birçok insan var. Çıtıptı genç bayanlar daktilo kullanıyor. Abaküsler çatırdıyor. Saçlarını diken diken oldu. İçeri girdim komisere burada oturmaya hakkı olmadığını söyledim.

Ama sakın bir gülümsemeyle karşılık verdi: "Altı aydır, yolda olmalısınız, sizi bekleyerek çalışmalara devam ediyoruz. Ajanımız olarak Salsk eyaletine gidin" dedi. Tabii ki kızmıştım. Ellerim böğrümde kalakalmıştı. "Herhangi bir eğitim görmemiş insan da kalem ve mürekkeple kağıtlarını imzalayabilir. Siz ve yardımcılarınız, uzun tırnaklı çıtıptı genç bayanlar! Her yeriniz toz doluncaya kadar tahıl ambarlarına tırmanabilirsiniz!" diyerek çıkıp gittim. Bu kalmkafalıyla ne yapabilirdim ki? Asla anlamayacaktı. Ama ciddi düşüncelere daldım: Bu eyalette işler kötüye gidiyordu. Başlarında yumuşak sesli, okumuş bir adam vardı! Bu cins bir komiser ne yapabilir ki? Taş gibi insanları kibar kibar konuşupta nasıl ikna edebilirsin? Bir şeyler yapmalıydım. Muhasebecilerimiz, uzun tırnaklı genç bayanlarımız yoktu. Yoktu ama çok iş yaptık.

1923-1925

83

KOLÇAK, ISIRGANLAR VE DİĞERLERİ

Şimdi bakın... Bence halkın yargısı... Yıkıcı faaliyetlerde bulunan zengin çiftçilere uygulanan bu yasayı toplantıda açıkladım. Ama ben, şimdi ısırganlar ve diğerlerinin durumuna açıklık getirmenizi istiyorum... Sanırım, Sovyet hükümeti yönetiminde halkı, böyle bir anlaşma yapmaz. Önemli nokta şurası: Eğer ki insanlar kötüye girmiyorsa. Ama ya kadınlar! Bundan sonra yaşam daha kötü olacak, inan bana!

Baharda Nastyamız köye döndü. Maden bölgesinde yaşıyordu, ama şimdi genç dönmüştü. Eteklerinin ucunda şeytanı sürükledi.

.84

Bir gün muhtarımız Steşka, beni görmeye geldi. El sıkıştıktan sonra:

"Nastya'nın madenlerden geri döndüğünü biliyorsun, Fin-dot. Saçlarını kısıp kestirmiş, kırmızı eşarp bağlamış." Eh, kırmızı eşarp giysin ya da giymesin bana ne. Ya öteki yaptığına ne demeli? Saçlarını böyle kısıp kestirmek bir kadın için utanç verici. Ama, muhtar devam etmeyince ben sormak zorunda kaldım:

"Sizi ziyarete mi geldi, ne oldu?"

"Evet, ziyarete..." dedi. "Kadınlarımızı sürü haline getiriyor, aralarında birlik kurma çalışmalarına başlamış.

Gözlerinizdeki bağı kaldırın, kendinize bakın! Parmağını kadınına uzatsan, hemen kuyruk takacaklar, seni orospu çocuğu diyecekler ve doğru köpek kulübesine koyacaklar."

Konudan konuya atlaya atlaya konuştuk, en sonunda yorum yaptım:

Eyalet gidecek... Fiodot Belgesi varmış. Şeytan biliyorsa eyalete gidecek kadın komitesi, şu bu. Benim hatırım için.

"Senin hatırın için Stepan. Ama benim için güç olacak. Tarlada çok meşgul olduğumuz için, boşta atımız yok."

"Lütfen" dedi. "Ona bir at ver."

Nastya kulübemize geldi. Kısıp saçlarını görmemek için . gözlerimi yere çevirdim. Kısağıyla bozkıra doğru gitti.

Söylemeliyim ki kısıp gerçek bir çingene olarak doğmuştu. Koştuğunda zelzele olurdu. Üç gün giderdi de bir şey olmazdı. Kısaca her şeyde yardımcı olurdu bana! Kaç kere baltanın sapıyla dövdüm, bilmiyorum... Ama çok üzgünüm.

Nastya ve sevgili karım kafa kafaya vermiş konuşuyorlardı: "Kocan sana vurur mu?" diye sordu Nastya. Benim aptal kadın, dosdoğru söyler:

85

"Evet..."

Çok geçmeden Nastya kısıp geri getirdiğinde sordu:

"Karını niçin dövüyorsun?"

"İtaat için. Dövmezsen, kötüye gider. Kadın at gibidir, dövmezsen, hareket etmez."

"At dövmeye bile hakkın yok. Kaldı ki karını..." Bana ders vermeye başladı.

Bu kısa konuşmadan sonra, arabaya bindik. Yalnız çok kurnazdı: Kırbacı yanıma almadım. Adım adım gidiyorduk, o kadar yavaş gidiyorduk ki, kırılacak eşyalar bile taşıyabilirdik.

"Biraz hızlansak," dedi Nastya.

"Kısrak kabaçlamazsam, nasıl hızla gidebiliriz?"

Bir şey söylemeden, sadece dudaklarını büzdü. Tam istediğim gibi sakın sakın oturmaktaydı. Arabanın arkasına geçtim, uyuklamaya başladım. Kısrak, aptal değil di ya, durdu. İnanır mısınız, Nastya bir avuç saman aldı, kısrakın önüne geçti, gıdıkladı gıdıkladı. En az on iki mil vardı eyalete. Sabah olmuştuk fakat biz hâlâ ulaşamamıştık. Nastya ağlıyordu. Bana alçak diye bağırdı.

"İstersen çanak de, ama beni fırına koymaya kalkma," dedim.

Geri dönüş yolunda hiddetten çılgına döndüm. Hemen hemen telgraf direği kalınlığında bir odunu parçaladım kısrakın ayaklarını temizlerken:

"Eşitlik istiyordun ya? Burada, al işte," dedim. Avluya girdiğimizde, karıma bağırdım: "Kısrakın koşumlarını çıkar, seni yaşlı... ve..." "Patron değilsin," diye sertçe karşılık verdi ve kayboldu. Ardından koşturdum, saçından yakaladım... Ama sonra ne oldu! Kesinlikle çirkin bir durum! Eskiden benden korkardı, gö-

86

zünü açamazdı. Ama şimdi, her nedense, sakalımdan çekti, garip sözcüklerle adlandırdı beni. Hemde çocuklarımla önünde! Evlilik yaşında kızım var, benim. Karım oldukça kuvvetlidir, beni kolayca ezebilir. Deliğine giren yılan gibi sürünerek yanından uzaklaştım. Tüm bunlar kısa saçlı Aşıftenin, Nastya'nın marifetleriydi. Bu olaydan sonra aramızda iç savaş başladı ve aptal karımla aramızda kavgasız, gürültüsüz birgün bile geçmedi. İşlerde böylece güme gitti. Ve bir Pazar, eşyalarını toplayıp yanma çocukları da alarak gitti. Eski toprakağasının ahırlarına yerleşmişti.

Bir zamanlar, köyümüzde bir toprakağası yaşardı. Kızıkların korkusundan, sıcak ülkelere uçuştu gitti. Okumuş insanlar, "Deniz aşırı yerlerde sığircıklar ve toprak ağaları için iyi bir yaşam vardır," derler. Evini yaktık, ama ahırlara dokunulmadı. Tuğladan yapılmışlardı ve zemin iyiydi. Uçan karım gitti ve bu ahırlara yerleşti. Tek başıma kalmıştım. Sabah ineği sağmaya çıktım, kahrolası, bana yardımcı bile olmadı. Tüm yolları denedim, ama aileden biri olduğumun farkına varmadı! Ayaklarını bağladım.

"Doğru dur," dedim. "Seni şeytan kulaklı, sinirime dokunma, kötü yaparım!"

Kovayı karnının altına sürdüm, memelerini sıkmaya başladım, ayağım sallad ve, koca gözleriyle bana garip garip baktı. Aniden sert bir çıkış yaptı, kenara savruldu. Ölüm geldi aklıma!

Gözlerimi diktim, şapkamı yerden aldım, yine memesini çekirtmeye başladım. Süt, kovanın dışına fışkırdı. Her yanımla ıslandı. Bir şey göremiyordum, Kovayı ve her şeyi bırakarak, gözlerim kapalı temizlemek için dışarı koştum. İnanın bana, köydeki yaşamım tepetaklak oldu.

87

Beş altı gün sonra, komşum Anisim karısını azarlamıştı. Akşama yalnız kaldı.

Bir süre sonra onunda topukladığım ve ahırda yaşayan aptal karıma katılmaya koştuğu duyuldu. Daha sonraki günlerde, Steşkanın karısı ve baldızının ahırda yaşayanların yanına gittiklerini duyduk. Ardından iki kadın da onlara katıldı. Sekiz kadın, hiçbir şey yapmadan orada yaşıyorlardı. Bu arada biz ve tarlalarımız perişan olduk. Ya yemeden içmeden tarlada çalışacaktık, ya da çalışmayı bırakıp yemeyi tercih edecektik.

Erkekler, bir akşam evin dışında toplanıp dertlerimizi konuştuk; ben şöyle dedim:

"Kardeşler, bu işkenceye daha ne kadar dayanabileceğiz? Hadi ahırlara gidelim, hepsini alıp, evlerimize geri dönelim."

Hazırlandık, yola çıktık. Steşka'nın birliğimize komutan olmasını istedik, ama kavgacı, hırçın bir mizaca sahip olduğu gibi gerekçelerle, bu öneriyi kabul etmedi.

"Ben," dedi, "taze bir gündüz sefasıyım ve çok kavgacıyım. Gerçekten bu işe uygun değilim. Ama sen, Fiodot, Sovyet rejimi için kanını akıttın, bunun yanında, yüzünde Kolçak yüzü gibi, sen bu işe çok uygunsun."

Ahıra giderken konuştum:

"Herhangi bir rezaletten kaçınalım, ne olursa olsun temsilci olarak onların yanına gideyim, evlerine geri dönmeleri gerektiğini anlatayım, barış ilan edelim. Çitten atlayıp, ahıra doğru yaklaştım.

Çok geçmeden, kapı açıldı, Steşkanın karısı bana doğru geldi:

"Ne diye geldin, kan emici?"

Ağzımı açmaya fırsat bulamadan, kadınlar beni yakaladılar, ahırın etrafında sürüklemeye başladılar. Sonra çevremi sardılar, yaşlı karım bağıra çağıra, konuşmaya başladı.

88

"Ne için geldin buraya, alçak herif" Yüreğimin tüm iyi niyetiyle karşılık verdim: "Oyunu durduralam, hanımlar. Af:.."

Daha sözlerimi bitirmeden, Anisimin karısı beni yumruklamaya başladı:

"Bütün yaşamımız boyunca öküz gibi davrandınız bize, dövdünüz, sövdünüz, şimdi gelmiş, ne istiyorsunuz. Oh, ne ala! Önce kendinizi affedin, biz dürüst kadınlarız!"

Bacaklarımla arasında sızıntı başladı, kadın öbürlerine döndü:

"Bununla ne yapalım, akıntısı için?" Yüreğim hızla çarptı. Şimdi, bu pis aşiftelerin arasında, bu utançla.

Şimdi bile aklıma geldikçe içim dışıma çıkıyor. Utanç verici bir durum. En ufak bir utanma belirtisi göstermeden beni zemine yatırdılar. Dünya Anisimova başımda durdu:

"Korkma, Fiodot; seni ev ilacıyla iyileştireceğiz, bu sana i sokak sürtükleri değilde evli kadınlar olduğumuzu hatırlatır." I Onların ev ilaçları dediklerinin, ısırgan otları olduğunu nasıl bilebilirdim? Vahşi ısırganlar. Şeytan onların tohumunda büyümüşü, çokta uzundular. Bir hafta adam gibi oturamadım. Karnımın üzerinde yattım.... Ev ilaçları her yanıma kabarttı.

Ertesi gün köy toplantısı vardı. Kadınların dövülmesi ko-' nusunda yeni bir karar alındı. Kadın Komitesine iki dönüm toprak ve tohum verilmesi kararlaştırıldı. Bütün kadınlar geri geldi, benimkide. Ama bugün köpek gibi yaşıyorum. Örneğin bahçedeki lahanaları danaların yediğini görüpte oğlum Gı-rışka'ya: "Git ve onları çıkar," desem Yumurcak hemen karşılık veriyor:

"Baba, onlar seni niçin Kolçak diye kızdırıyor?"

89

Sokakta yürürken, çocuklar arkamdan bağırırlar: "Kolçak! Kolçak! Kadınlarla Savaş nasıldı?" Nasıl bir utanç, düşünebilir misiniz? Bütün ömrüm çiftçilikle geçmişti, aniden Kolçak oluvermişim. Steşkanın melezini de aynı adla çağırırlardı. Bir köpek ile aynı düzeydeydim, değil mi? Hayır... Daha fazla katlanamazdım! Şimdi size soruyorum: Eğer ben bu kadınları savcılığa şikayet etmiş olsaydım, halkın yargısı, beni "Kolçak" diye köpek adı takip hareket edenlere uygulanacak uygun bir ceza vermezmiydi?

ÇOCUK KALBI

90

İki yazdır süren kuraklık, köylülerin tarlalarını kavurdu. Çekilmez doğu rüzgarı, Kazakistan bozkırlarından eserek, mısırların tanelerini koyu kahverengiye döndürdü. Yoksul köylülerin yakıcı gözyaşları bile hemen kurudu, gözler kuru bozkıra dikilip kaldı. Kuraklığı, kıtlık izledi. Alyoşa Çocuk, kocaman gözsüz bir adamın yolsuz bozkırdan doludizgin geldiğini, elleriyle her şeyi parçalayıp, köyleri kasabaları yıktığını, insanları boğduğunu gördü hayalinde. O an his-sedemediği mengene gibi eller tarafından kalbi sıkıştırıldı.

Alyoşa'nın karnı ve ayakları şişkindi. Morumsu derisine parmağıyla dokunurdu, ilk görebileceğiniz küçük beyaz bir

91

gamzeydi, sonra, yavaş yavaş derisindeki oyuk küçük kabarcıklarla dolar, parmağınızla dokunduğunuzda patlar,

toprak renginde uzun süren kanlı bir sel olurdu.

Burnu kulakları, yanakları ve çenesinin derisi o kadar inceydi ki; kurumuş vişneyi andırıyordu. Gözleri yuvalarına öylesine derin gömülmüştü ki yuvaları sanki boş birer delikli. On-dört yaşındaydı. Beş aydır ekmek yiyememişti. Bedeni açlıktan şişiyordu.

Bir sabahın erken saatlerinde, yabancı otlar ballı kokularını salarken, arılar sarı çiçeklerin çevresinde sarhoşlukla dolaşırken sisli sabah şeffaf esrarengizliğini korurken, Alyoşa, rüzgarla sallandı, ortalıkta aylak aylak dolaştı bir süre. Çitin üzerine oturdu, çiylerle ıslandı. Baş neşeden dönmeye başladı, göbek çukurunda bir ağrı hissetti. Baş neşeden dönüyordu çünkü mavi ayaklarının altında, küçük ve hâlâ sıcak olan ölü bir tayın gövdesi vardı.

Komşunun kısırağının tayıydı bu. Doğduktan sonra dikkat etmemişler, otlakta köyün boğası, karnından boynuzlamış, yerden yere vurmuştu. Şimdiyse burada yatıyor. Hâlâ sıcak, kanından buğular çıkıyordu. Ve Alyoşa yanındaydı, ellerini toprağa vurarak güldü güldü.

Gövdeyi kaldırmaya uğraştı ya gücü yetmedi. Eve döndü, bıçak aldı. Geri dönüp gelene kadar, köpekler yerde yatan tayın başına toplanmış, parçalamaya başlamışlardı bile. Alyoşanın dudaklarından bir inilti koptu.

Sendeleyerek, bıçağı sallayarak, köpekleri kovaladı. Bütün etleri topladı, son bağırsağına kadar; iki seferde eve taşıdı.

Öğleden sonra, tel tel olmuş eti yiyen, kara gözlü kızkar-deşi öldü.

Annesi, yüzünü yere dönerek uzun süre yattı; kalktığında, yüzünü Alyoşaya dönerek kül rengi dudaklarıyla fısıldadı:

92

"Ayaklarından tut..."

Kaldırdılar. Alyoşa ayaklarından, annesi kıvrıkcık saçlı başından. Meyva bahçesindeki bir çukura taşıdılar, vücudun üzerine toprak attılar.

Ertesi gün, komşunun oğlu Alyoşayla bilye oynamaya geldiğinde, burnunu çekerek ve uzaklara bakarak konuştu:

"Alyoşa, kısırağımız tayını düşürdü, köpeklerde yedi..."

Alyoşa kapının kenarına dayandı ama bir şey söylemedi.

"Köpekler, kızkardeşin Nira'yı gömdüğünüz çukuru eşeleyerek çıkarıp içorganlarını yemişler..."

Alyoşa döndü, sessizce yürüdü, arkasına bakmadan.

Çocuk arkasından bağırdı:

"Annern, dua etmeyen, kiliseye gitmeyen cehennemde yanacak şeytan azabı çekecek", diyor. Duyuyor musun, Alyoşa?"

Bir hafta geçti. Alyoşanın dişetleri iltihaplanmaya başladı. Açlığını bastırmak için ağaç kabuğu çiğnedi, diş sallandı çıktı ağzının içinde dansetti, boğazına takıldı kaldı.

Annesi, üç gün kalkmadan yatmıştı.

"Alyoşa... dışarı çıkabilir misin?... Bahçeden biraz süt-leğen topla..."

Otlar, Alyoşanın ayaklarını kesiyordu. Yattığı yerden korkuyla dışarı baktı, kurumuş dudakları, yavaş bir sesle konuştu:

"Anne, oraya gidemem... Rüzgar beni uçurur!" Aynı gün, Alyoşanın ablası, - zengin komşuları Makariçka'yı bekledi. "Sebze bahçesine gitmiştir," diye düşündü. Sarı eşarbını gözledi, karanlık basana kadar. Sonra eve girdi, pencerenin yanına oturdu. Masayı ocağın yanına sürükleyip üzerine çıktı, metal kaba koyduğu lahana çorbasını içti, parmaklarıyla tencereden bir patates parçası yakaladı. Yemek uykusunu getirdi, başı oca-

93

ğın kenarında, masanın üzerinde uykuya daldı. Makariçka tamda akşam yemeğinden önce döndü; sağlıklı ama hastarılı bir kadındı. Polya'yı görünce haykırdı, kızın dağınık saçlarından bir eliyle yakaladı. Diğer elinde yassı bir demir çubuk vardı, sessizce Polyanın başına, yüzüne, boş ve sarkmış göğüslerine vurdu.

Alyoşa bulunduğu yerden, Makariçka'nın dışarı çıktığını ve etrafına bakındığını gördü. Ardından Polyayı ayaklarından sürükleyerek sundurmaya çıkardı. Polya'nın eteği sıyrılmış başına dolanmıştı, saçları yeri süpürdü, zemin boyunca kanlı bir iz bıraktı.

Sazlardan sepet ören Alyoşa, gözünü kırpmadan Ma-kariçka'yı izledi; kadın Polyayı perişan etmiş, öldürmüştü, çabucak gömdü, üzerine toprak attı.

Gece meyve bahçesi, ısırgan, dulavrat otları ve toprağın çiğliğiyle kokuyordu. O gece Alyoşa meyve bahçesine gitti, küçük Mika pencereden, Markariçka'nın gelmesini bekledi. Ayışığı, ısıltılarını meyve bahçesinin üstüne yaymaktaydı. Sessizce kapıya yöneldi. Köpekler bağlandıkları zincirleri şakırdattılar ve homurdandılar.

"Sus! Sakin ol, Serko!" Alyoşa dudaklarını büzerek köpekleri sakinleştirdi.

Doğrudan küçük kapıya gitmedi. Onun yerine başka bir yol bulmaya çalıştı. Kulaklarını iyice açtı, ama zinciri takırdattı. Kiler kilitli değildi. Kapıyı açtı, merdivenlerden aşağı indi.

Makariçka'nın dışarı çıktığını görmemişti. Makariçka yukarıya kıvrılmış eteğiyle el arabasının üzerinden aşarak ortaya geldi, tekerleğin önünde durdu, kilere koştu. Dağınıklık kafasına takılmıştı. Alyoşa, ayakta durmuş, yüreğinin gümürtüsünü dinleyerek elindeki ibrikten soluksuz süt içiyordu.

94

"Ah sen... seni boğabilirim! Burada ne yaptığını sanıyorsun, seni orospu çocuğu?"

Aniden Alyoşa'nın elleri hareketlendi, kadının ayaklarına saldırdı.

Makariçka, kilerin tabanına düştü.

Kadın, Alyoşa'yı kolayca omuzlarından yakaladı. Sessizce, dudaklarını sıkıca büzdü, dışarı çıktı, ayrı yoldan giderek dereye ulaştı, hareketsiz bedeni suyun kıyısındaki çamura fırlattı.

Ertesi gün Kutsal Pazardı. Makariçka hoş kokular saçıyordu. Sabahın erkenden ineği sağdı, çiçek desenli bir şalla köy ahalisinin arasına katıldı. Alyoşa'nın annesini görmeye gitti. Kapı sonuna kadar açıktı, pis odadan kadavra kokusu gelmekteydi. İçeri girdi. Alyoşa'nın annesi yatakta yatıyordu, ayaklarını toplamıştı, bir eliyle gözlerini ışıktan koruyordu. Makariçka, ise bulanmış ikonun önünde şevkle haç çıkardı.

"Hanımefendi gibi nt yatıyorsun, Anisimovna?" dedi.

Yanıt gelmedi. Kadının ağzı yarı açıktı, sinekler, yanaklarında benekler yaptılar, vızıldadılar. Makariçka yatağa doğru yürüdü.

"Çok iyi yaşıyorsun, bayan... Gerçeği şöyle, kulübeni satar mısın. Biliyorsun, evlenecek yaşta kızım var, damadım olacak ama hâlâ uykudasın neden?" t

Amisimovna'nın eline dokundu. Buz gibi bir el. İnledi ve ölü kadından uzaklaştı. Ama kapıda tebeşirden daha beyaz bir yüzle Alyoşa duruyordu. Kan ve nehir balçığıyla lekelenmişti, kapının mandalını kapattı:

"Ama ben hâlâ canlıyım teyzecik... Beni öldüremedin... Ölmeyeceğim."

Alacakaranlık çökerken Alyoşa tozlu halılar gibi kıvrık kıvrık yayılmış sokaklarda yürüdü, meydana yönelerek kiliseyi

95

geçti. Akasyaların altındaki okulda, papazı gördü. Kiliseden geliyordu, etli börekler, tuzlu etler taşıyordu sırtında. Dudakları titredi, Boğuk sesle bağırdı:

"İsa aşkına..."

"Tanrı versin..." Papaz onu geride bıraktı, yürüdü, cüppesinin kenarını tuttu.

Nehrin aşağısındaki tuğla hangarlar ve silolar buğdayla doluydu. Bir bahçede çinko damlı bir ev vardı. Burası Don ürünleri komitesinin otuz iki nolu toplanma noktasıydı.

Sahra mutfağının yanında, iki tane çift tekerlekli vagon vardı; gereçler ve temizlenmemiş süngüler silolardaydı.

Alyoşa, nöbetçi geriye dönene kadar bekledi, eleğin içine atladı (gün boyunca, buğdayın sarı bir ırmak halinde bir çatlağa akarak elendiğini keşfetmişti.) Avuçlarına doldurduğu buğdayları hırsla çiğnemeye başladı. İlgisizce yedi, ama arkasında bir ses duyunca kendine geldi:

"Kim var orada"

"Benim..."

"Sen kimsin?"

"Alyoşa..."

"Peki, emekleyerek dışarı çık."

Alyoşa ayağını kaldırdı, gözleri karardı, geçmesini bekledi, elleriyle yüzünü kapattı. Karşısındakiler ayakta durdular, bu esnada nazik bir ses duyuldu:

"Odama gel, Alyoşa. Kavrulmuş buğday."

Alyoşa, belli belirsiz parlayan çengel burnun dehşetli görüntüsüne bakakaldı. Gülümseme kendisine kızılmadığını gösteriyordu. Büroya götürdüler. Toplama noktası bürosunun sağdaki ikinci kapısında bir levha göze çarpıyordu: "Siyasi Komiser Sinitsin'in Bürosu,"

96

İçeri girdiler. Garip adam gaz lambasını yaktı. Bacaklarını genişçe açarak sandalyeye oturdu, bir tabak kaynamış mısır ve yarım şişe ayçiçeği yağın nazikçe uzattı. Çocuk yerken, mimiklerini, kaslarını ve inip çıkan yanaklarını seyretti. Sonra boş tabağı götürmek için aldı, ama çocuk siğilli parmaklarıyla tabağın kenarına sıkıca yapıştı. Başını sallıyordu, hıçkırır gibi. '

"Bana dış mı biliyorsun, açgözlü?"

"Yo, hayır küçük aptal. Çok fazla yersen, ölürsün."

Ertesi sabah Alyoşa gün ışımadan toplama bürosunun avlusuna vardı. Kırık basamaklara oturdu. Siyasi komiser Sinitsin'in bürosu'nun kapısının açılıp garip adamın görünmesi için güneşin yükselmesini bekledi. Adam gelmeden önce güneş tuğla barakaların üzerinde yükseldi. Adam, Sonunda sundurmada göründü. Burnunu çekerek:

"Berbat durumdasın, Alyoşa!" dedi.

"Bir şey yemek istiyorum." Çocuk güçlükle konuşmuştu. Gözünü adama dikerek.

"Hemen sana lapa yapalım, ama... berbatsın Alyoşa Popo viç."

Alyoşa, isteksizce konuştu:

"Makarçika beni dövdü, ateşim ve şimdide kafamda kurtçuklar var."

Komiser sararıp sordu:

"Kurtçuklar mı var?" •

"Kafada. Çok kötü ısıyorlar..."

Alyoşa keçe başlığını çıkardı, başındaki kanlı iltihaplar ortaya çıktı, adam sendeledi. Kıvranıp duran bir kaç boncuklu küçük kurtçuk gördü, midesi kalkınca parmaklığı dayandı.

97

Alyoşa, yüzü karararak konuştu:

"Sana ne diyorum... Tahta parçasıyla onları topla, başıma parafin sür... Parafin onları öldürür değil mi?"

Komiser bir çubuk aldı, kıvrak kurtçukları toplamaya çalıştı, Alyoşanm canı yandığı için, bir ayağının üzerinde zıplamaya başladı. Böylece ikisi arasında dostluk gelişti. Alyoşa hergün büroya gitmeye başladı; hırsla yulaf lapası yedi, bitkisel yağ içti. Bol bol yedi. Korkulu gözleri sürekli merak içinde her şeyi izledi.

Otlağın ötesinde, yeşil duvarın arkasında darı saplan, çavdarlar olgunlaşıyordu. Başaklar büyüdü, içleri sütle doldu, Alyoşa, hergün büronun atlarını otağa götürüp getirdi. Onları engellemedi, ama avare dolaşp, çukurlara düşüp, acı çekmelerine izin vermedi. Olgunlaşmış çavdar başakları biçil-meye hazır, ezmeye uğraşarak dikkatlice tarlaların içinde uzandı. Arka üzeri yattı, tahıl başaklarını elinde ovaladı, rahatsız olana kadar yedi; yumuşak, güzel kokulu ve içleri bembeyaz sütle doluydu.

Atları, otlatmaya götürdüğü bir gün keyfince sıçrayıp, zıplayan küçük kısırağı zapt etmek için biraz zaman harcadı.

Kısırağın üzerindeki dikenleri toplamaya çalışarak temizledi. Kısırak dişlerini gösterdi. Alyoşayı ısırmaya çifte atmaya denerdi. Alyoşa kurnazdı: Onu kuyruğundan yakaladı.

"Ah, Alyoşa! Kötü gidişine yeter de! Benim için çalışmak ister misin? Bana yardım eder misin?" Yemeğini veririm, bir çifte iyi cins bot bulurum sana. Alyoşa kısırağın kuyruğunu bıraktı ve etrafına bakındı. Köyün zengin çiftçilerinden, Ivan Aleksiyeve patikanın başında durmuş, gülümseyerek Alyoşa'ya bakıyordu.

98

"Gel ve benim için çalış. Olur mu? Bütün işleri yapabiliriz, gerçekten güzel... Sütümde var, başka şeylerimde..."

Alyoşa düşünmeyi bıraktı; iş ve yiyecek şansını yakalamıştı, ileri atıldı:

"Geleceğim, Ivan Aleksiyeve."

"Tamam, eşyalarını bu akşam getir." Ivan Aleksiyeve dönüp gitti. Solgun gömleği darıların içinde parıldadı.

Kemerini taktığında, çıplak adam giyinmişti. Alyoşanm ne ailesi nede akrabası vardı. Tek mal varlığı taşlarıydı, annesi ölmeden önce komşularına kulübelerini ve avluyu satmıştı: Kulübe dokuz kase una, bahçede buğdaya; aynı şekilde gitmişti. Makarışka bir testi dolusu süte meyve bahçesini satın almıştı. Alyoşanm sahip oldukları, babasının eski paltosu ve annesinin şekilsiz botlarıydı. Atları geri götürdükten sonra, Ivan Aleksiyeve'nin avlusuna gitti. Evin kadını, yaz mutfağındaki çuvalları yere serdi, aile yere oturdu, akşam yemeğini yediler. Alyoşanm burun delikleri yenen çorbanın kokusundan tıkanı. Sessizce aksırdı, burnunu kapattı, şapkasını eline aldı, düşündü: "Bayan en azından yemeğe oturmama izin verebilirdi." Fakat durum değişti, Kadın bağırıp çağırarak ve metal tabaklara vurarak:

"Bir tane daha aylak getirdin! Kazandıklarından daha hızlı içerler. Tanrı aşkına onu gönder, Aleksiyeve. Şu zamanda buna ihtiyacımız yok."

"Kapa çenen, kadın! İki güç duranı var. Onlarla nasıl ba-şedeceğini öğren! Ivan Aleksiyeve konuştuktan sonra yeniyile sakalını silerek konuşmayı kestirip attı.

Alyoşamm ilk işi, burası değildi. Çalışmaya düşkünlüğü, babasından almıştı. Yedi yaşında çobandı, öküzlerin kuyruğunu uygun şekilde bükerti.

99

Aleksiyevlerle üç gün yaşadı, çok çalıştı, ustasının bal-dızıyla yeldeğirmenine gitti, biçilmiş samanları balya yaptı. Bir çatının altında rahat bir uyku için kendini hazırladı. Fakat ustası, onu daha ilk gece çürümüş ve kokuşmuş soğanların arasına götürdü:

"Burada sigara içebileceğini düşünüyorsan, sen orospunun memesisin. Ellerimle boynunu koparırım. Bana yakalanma!"

"Sigara içmem, amca!"

"Tamam, o halde, dikkatli ol!"

Gitti ama Alyoşa uyuyamadı. Ertesi gecede uy uyamadı. Kollar, bacakları tarlada çalışmaktan ağrıdı, arkası dokununca ağrıyacak biçimde şişti. Gözünü hiç uyku tutmadı, hiç gelmedi. Üçüncü gün sabahın köründe büroya koştu. Gözlüklü adam sundurmada, homurtular ve kahkahalarla yıkaniyordu.

"Merhaba Alyoşa, neredeydin?"

"Kendimi işçi olarak kiraladım."

"Kime?"

"Ivan Aleksiyev; köyün kıyısında yaşar."

"Tamam arkadaş, bu gece gel, bu konu hakkında konuşalım."

Hayvanları suladıktan sonra büroya gitti. Komiser kitapları altüst etmiş, bir şeyler arıyordu.

"Harfleri biliyor musun, Aleksi?"

"Okula gittim. Adımı yazabilirim,"

"Benimle gel."

Pasaj boyunca yürüdüler. Pasajın sonunda bir kapı vardı üzerinde tebeşirle: "Genç Komünistler Lokali yazılıydı.

Alyoşa hecelelemeye uğraştı. Ama yabancı ve anlamsız geldi. Gözlüklü adam içeri girdi. Alyoşa utangaç utangaç onu izledi, küçük odada portreler, kızıl bayrak ve birkaç tanıdık delikanlı

100

vardı. Bir kitabı yüksek sesle okuyorlardı; kapı gıcırdayınca gelenlere göz attılar, ardından, masaya dinlemeye döndüler. Alyoşa da dinlemeye başladı. Patronların işçileri nasıl ki-raladıklarıyla ilgili bir şey okuyorlardı. Alyoşa .geceyarısına kadar Lokalden ayrılamadı. Uzun süre arka üstü yattı, çuvalların üzerinde bütün gece dönüp durdu.

Ay, küstahça, gözlerine yolluyordu tüm ışıklarını. Ivan Aleksey, Alyoşaya:

"Dikkat etmelisin daha sıkı çalışmalısın. Tembelliğini gördüğüm an kapının önüne atarım, gidersin, sokakta ölürsün."

Alyoşa biçime ve harmana yardım etti. Öküze baktı. Bu arada, Ivan Aleksiyev, ellerini saçaklı yün kuşağına sokmuş, pis bir sırtıyla avluda dolaşıp durdu.

Tatil günü, komşusu:

"İyi çalışıyorsun, Ivan Aleksiyev," dedi.

"Şükürler olsun!"

"Bilincinden bir parça kaybetmedin mi?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Ne mi? Davranış biçimin iğrenç. Alyoşayı at gibi çalıştırıyorsun. Öldüreceksin çocuğu.Bu vicdanında bir yara olacak!"

"Kendi işine bak komşu. Gözünü dikipte başkasının avlusuna bakma. Cehenneme gidersin!" Arkasını döndü, uzun adımlarla yürüdü. Köşeye geldiğinde döndü, kuvvetli sarı dişleriyle, şiddetle bıyığını çığnedi Ama o an için komşusuna duyduğu kızgınlığı kalbinin derinliğine gizledi.

Bu olaydan sonra, yoksul komşusundan öç almak için fırsat kollamaya başladı. Adamın zavallı ineğini anızında yakaladı, iki gün aç susuz bağladı. En ufak merhamet göstermeden, Alyoşa'yı acımasızca çalıştırdı.

Alyoşa gözlüklü adama şikayet etmeyi düşündü, ama Ivan Aleksiyev'in kendisini bulacağı endişesiyle korktu.

Bütün bu

101

korkunç geceler boyunca yastığı acı gözyaşlarıyla ıslandı. Ama ne olursa olsun her gece lokale gitti. Bir pazar günü Alyoşa hava karamadan önce, lokale gitti. Küçük lokal odası çok kalabalıktı, herkes elinde silah taşıyordu. Gözlüklü adamın çift şeritli meşin tabancalığı, içinde küçük bir şişe varmış gibi parlıyordu. Al-yoşayı görünce gülümseyerek yanına geldi:

"O haydutlar eyaletimize girdiler. Aleksey eyalet merkezini de işgal ederlerse, bize katılırsın, lokalimizi savunmalıyız!"

Alyoşa bütün bunların ne anlama geldiğini sormak istedi, -ama bu kadar çok insanın içindeyken, utandı. Ertesi sabah döver- biçer makinesini yağladı. Ustanın kendisine doğru geldiğini gördü. Alyoşa buz gibi oldu: Alekseyev'in kaşları çatıktı, gelirken sakalını çekiştiriyordu. Bir şeylerin kötüye gittiği belliydi, çocuk ustasından çekindi, vahşi bir şiddet geliyordu:

Aleksey biçme makinesinin yanında durdu: "Geceleri nereye gidiyorsun, seni küçük solucan?" Alyoşa karşılık vermedi. Yağ kutusu elinde titredi. "Nereye gidiyorsun, sana soruyorum?" "Lokale..."

"Aha, lokale ha! Ama böyle bir zevkin yoktu. Seni kah-rolasica!"
Ustasının ağır yumruğu, saçlarını havalandırdı, ayaklarını yerden kesti. Alyoşa sırtüstü düştü.
Bu seferde, sırtına vurdu. Biçme makinesinin yanında öylece kalakaldı. Gözlerinin önünde darı yaprakları uçuştular.
"Bu merakını ne kadar sürdüreceksin! Devam etmezsen, şeytandan temizlenirsin. Arkanda pislik bırakma."
Atlari biçme makinesine koştu, bağırdı:
"Onlarla arkadaşlığa devam edersen, sana acımam. Hü-

102

kümet geldiğinde seni de hallederler yılan soylu. Peki, oraya tekrar git ve söylediklerimi anımsa."
Alyoşa'nın dişleri ağrıyordu, kalbi sızladı, yaşamı boyunca kimseye kızgınlık duymamıştı. Annesi sık sık söylerdi:
"Ah Alyoşa, ölürsem, kaybolacaksın. Tavuklar seni kakalarının altına gömerler. Sonra ne yaparsın? Baban madende böyle öldü... Her şeyi dişiyle tırnağıyla yaptı. Ama ya sen, diğer delikanlılardan farklısın. Hiçbir şeyin olmadan büyüyorsun."
Alyoşa yufka yürekliydi. Ustasına, kendisine yiyeceğini veren bu insana, kızma hakkını kendinde görmedi. Bir parça üzülmedi değil. Ustası tekrar vurmaya başladı. Makineyi yağlarken yağı dökmüştü. Sonunda akşam olmuştu. Alyoşa, şiltesinin altına girdi ve başını yastığa gömdü.
Uyandığında, hâlâ karanlıktı. Sokakta nal sesleri işitti; kapıda duraksadılar. Küçük kapının zili şingirdadı. Ayak seslerini ve pencereye vurulduğunu işitti.
"Usta!" dedi, yumuşak bir ses.
Alyoşa dinledi; kapı hızla açıldı, İva Alekseyev sundurmaya çıktı. O ve yabancı bir süre hafif sesle konuştular.
"Atlari mümkün olduğunca iyi beslemeliyiz," sözler Al-yoşa'ya kadar ulaştı.
Başını kaldırdı, eyerlenmiş atların yanında, avluda paltolu iki adam gördü. İyice saklandı. Ustası adamlardan biriyle harman yerine doğru gitti. Bir süre sonra Aleksiye, Alyoşa'nın yanına geldi, kısık bir sesle sordu:
"Uyuyor musun Alyoşa?"
Alyoşa, hafif bir horlamayla yatıyordu. Ama sözleri gerginlik içinde dinledi, başını biraz kaldırdı.
"Benimle yaşayan bir delikah var... inanılmaz..." dedi, Aleksiye.

103

Beş, on dakika sonra harman yerine açılan kapı gıcırdadı, Aleksiye kucak dolusu samanla geri geldi.
Yabancılarından birisi arkasındaydı, süvari kılıcı sakırıyordu, uzun paltosunun üzerinde sallanıyordu. Aleksey boğuk bir ses işitti:
"Makinalı tüfekler var mı?"
"Nereden geldiniz?" İki kızıl bölüğü büronun bahçesine yerleşti... belki daha fazla. Siyasi komiserde orada..."
"Yarın geceyarısı misafirliğe davet edelim... Ormana götürelim... Süpriz yaparsak, hepsinin işini bitiririz."
Atın biri kişnedi. Diğer paltolu adam kızgınlıkla bağırdı:
"Sessiz ol, hayvan herif!"

Çarpma, tekme, tokat sesleri duyuldu. Şafak doğmadan önceki gri karanlıkta iki atlı İvan Aleksiye'nin avlusundan ayrıldılar, devlet ormanına giden yola doğru hızla ilerlediler. Ertesi sabah, kahvaltıda, Aleksey zorla yedi, sonra başı eğik oturdu. Ustası kuşkuyla baktı:

"Niçin yemiyorsun?"

"Başım ağrıyor."

. Kendini oturmaya zorladı, yemek bitene kadar bekledi. Ardından harman yerine gitti, biraz çalıştı, ve büroya doğru koştu. Siyasi Komiserin odasına fırtına gibi daldı, arkasından kapıyı çarptı, içeride ayakta durdu, ellerini çarpan yüreğine bastırdı.

"Nereden böyle Alyoşa, fırtına gibisin?"

Çocuk gece gelen ziyaretçileri, işittiği şeylerin hepsini anlattı. Sinilsin tek söz kaçırmadan dinledi. Sonunda ayağa kalktı, Alyoşaya samimiyetle:

"Sen burada kal," diyerek dışarı çıktı. Alyoşa, yarım saat komiserin odasında oturdu. Ya-bananları camda kızgın kızgın vızıldadılar. Avludan sesler du-

104

yunca pencereye koştu. Gözlüklü adam iki kızıl ordu askeriyle avludaydı, aralarında İvan Aleksiye vardı. Aleksiye korkudan sararmış, dudakları titriyordu.

"Size ne söylediler ki..." diye mırıldandı.

"Göreceğiz!"

Alyoşa gözlüklü adamı daha önce hiç böyle görmemişti. Gözleri gözlüklerinin ardından sertçe parlıyordu. Acele etmeden tuğla sundurmanın kapısını açtı, kenarda durdu ve İvan Aleksiye'e sertçe bağırdı:

"Gir içeri!"

Alyoşanın ustası eğildi, küçük yere girdi. Arkasından kapıyı kapattılar.

"Şimdi izle! Bir değil, iki değil, sonunda araç devre dışı kaldı. Sen, şimdi buraya yeni araç getireceksin."

Gözlüklü adam elindeki silahın kabzasına vurarak şakırdattı; gözlüklerinin üzerinden Alyoşaya bakarak gülümsedi. Gecenin karanlığı köyün üzerini katran birikintisi gibi örttü. Kızıl Ordu askerleri meydanaiki kilisenin duvarında bir sıra halinde uzandılar. Alyoşa, Komiserin yanındaydı. Silahı, kayışına asılıydı, akşam nemi, hafiften ıslatmıştı.

Geceyarısı, köyün dışındaki mezarlığın yakınında, bir köpek havladı, ardından diğerleri. Sonra nal sesleri bekleyen kızıl ordu askerlerinin kulaklarına kadar geldi. Gözlüklü adam dizlerinin üzerinde doğruldu, yolun sonuna doğru bakarak, bağırdı:

"Birlik... ateş!"

Silahlar patladı.

Duvarın arkasından, korkunç gürültünün yankısı geldi.

Bir, iki... Alyoşa silahı boşaldıkça, şarjörünü değiştirdi, aynı boğuk sesi duydu:

105

"Birlik ateş!"

Yolun sonunda bağırışmalar, at iniltileri geldi. Alyoşa kurşunlan başının üzerinde şarkı söylüyorlarmış gibi dinledi. Kurşunun biri Alyoşanın başının üç, dört -santim üzerinden duvara saplandı, tuğla parçaları başına saçıldı. Sokağın en sonunda birkaç silah sesi duyuldu. Ardından uzaklaşan atların nal sesleri geldi. Gözlüklü adam ayağa kalktı, bağırdı:

"Beni izleyin!"

Koşmaya başladılar. Alyoşanın ağzı kurudu, yüreği göğsüne büyük gelmeye başladı. Gözlüklü adam ölü atın üzerinden atlarken, yere düştü. Alyoşa oraya koştu, kaçan iki adamı gördü, kulübeye girdiler, kapı hızla kapandı "Oradalar! İki, şu kulübeye girdi."

Komiser bacaklarını ovuşturarak Alyoşanın yanına geldi, kulübe kuşatıldı. Kızıl ordu askerleri mezarlık duvarının yanındaki çalılıklara mevzilendiler. Kulübenin penceresinden üzerlerine küfürlerle birlikte ateş açıldı. Ateşe karşılık verdiler. Ardından uzun bir sessizlik oldu.

Komiser ve Alyoşa yanyana mevzilenmişlerdi. Saldırıdan önce, karanlık yavaş yavaş dağılırken, komiser başını kaldırmadan bağırdı:

"Hey, içerdekiler! Teslim olun! Yoksa el bombası atajacağız."

Kulübeden iki el silah atıldı. Komiser eliyle işaret verdi:

"Pencerelere, ateş!"

Bir atış dalgası oldu... Bir kere daha... Tuğla parçaları havada uçuştı, kulübedeki iki adam kesik kesik ateş ederek, pencereden, pencereye koşuyorlardı.

"Alyoşa, sen benden kisasın; kulübeye sürünerek gi-

106

debilirsin, el bombasını kapiya at... Yoksa saatlerce burada kalacağız... Şimdi, bak! Bu pimi çek ve fırlat. Yoksa sen ölürsün."

Komiser, küçük bir şişeye benzeyen şeyi belinden çıkarıp, Alyoşa'ya verdi. Alyoşa yere uzandı. Başının üzerinden kurşunlar vızıldarken kulübeye yaklaştı. Pimi çekti, kapiyu nişanladı. Ama kapı gıcırtyla, açıldı. Adamın biri kollarında dört yaşlarında bir kız taşıyordu; sabahın alacasında beyaz gömleği açıkça belliydi. Öbür adamın yırtık pantolonundan kan sızıyordu; kapının mandalına yapıştı, sağa sola bakınarak durdu.

"Teslim oluyoruz, Ateş etmeyin. Çocuğu öldürürsünüz."

Alyoşa kapiya doğru koşan bir kadın gördü; Çocuğun önüne geldi, elleriyle sardı, ağlamaya başladı. Alyoşa arkasına baktı, dizlerinin üzerinde doğrulan komiseri gördü; Sinilsin bembeyaz çarşaf gibiydi korkuyla çevresine bakındı.

Alyoşa ne yapılması gerektiğini kestiremedi. Dişleri birbirine geçti, yufka yüreği sızladı. Annesinin sözlerini anımsadı. El bombası parlak bir şişe gibi yuvarlandı. Alyoşa, elleriyle yüzünü kapattı. Fakat, komiser hızla Alyoşa'nın yanına koştu ve el bombasını kapıldığı gibi uzağa fırlattı. Bahçenin üzerinde bir ateş sütunu yükseldi. Alyoşa şimşek gürültüsü işitti. Hemen sonra komiserin çığlığını duydu. Ciğerlerine sülfür dolduğunu hissetti. Gözlerinin önü kalın bir duman tabakasıyla örtülmüştü.

Bilinci tekrar yerine geldiğinde gözlüklü adamın yüzünü gördü. Uykusuz gecelerden kaynaklı bembeyaz olmuş bu yüzü ve bedeni yerde gördü.

Başını kaldırmaya çalıştı. Ama göğsü acıyla yandı, inlemeye başladı, ardından gülümsedi.

"Hâlâ canlıyım.. Ölmedim..."

107

"Sende ölmeyeceksin, Alyoşa. Şimdi ölmemelisin. Burada, şu na bak!"

Komiser elindeki kartı kaldırarak gösterdi, Alyoşanın gözlerine tuttu, okudu:

"Genç komünistler Birliği Üyesi, Alyoşa Papov..."

"Anladın mı, Alyoşa?"

"El bombası parçası kalbinin kenarına isabet etmişti," dedi çocuk. "Fakat şimdi sizinleyiz. Aynı yolda yine yüreğin atmaya devam edecek... İşçilerin ve köylülerin iktidarı için..."

Alyoşanın elini tuttu; salladı. Alyoşa daha önce hiç görmediği bazı şeyler gördü: İki küçük parlak gözyaşı, ironik ve titrek bir gülümseme.

1925

108

ÇARPIK YOL

Uzun zamandır, Niura kadar sakar hantal bir kız görülmemiştir. Badi badi, ayaklarını yere vura vura ve uzun kollarını hantalca sallaya sallaya yürürdü. Her ne zaman bir yabancıyla karşılaşsa, durur, başörtüsünün altından sıkıntı ve utangaçlıkla çevresine bakardı. Ama şimdi Vasili, biçimli, dolgun göğüslü genç bir kadının kendisine doğru geldiğini gördü. Kadın yürürken dosdoğru ilei bakıyordu, dudaklarında hoş bir gülümseme vardı. Vasilli yüzüne doğru ılık bir bahar rüzgarının estiğini hissetti. Gözleri sabitlendi 'bir an için, sonra dönüp arkasından baktı; kadın dönene kadar gözleriyle izledi, sonra atını tırısı

109

kaldırdı. Atı su birikintisine girince islandı, gülümseyerek karşılaşmalarını anımsadı. Nedense Niura'nın elleri gözünün önüne geldi, omuzlarının üzerindeki uzun tahta sopayı kavramış, yeşil kovalar, yürüyüş ritmine göre tıngırdıyordu. Bu ilk görüşmeden sonra, onu görmek için hiçbir fırsatı kaçırmadı. Kasten, en uzak sokaklara bile gitti, geldi. Babasının kulübesine giderken yolunu uzattı. Her geçişinde kalbi sıcaklık ve neşeyle dolu, ya pencere kenarında ya da bahçede göründü; atın dizginlerini çekerek yavaşlattı. Aynı hafta cuma günü, atını, biraz saman toplamak için meraya sürmüştü. Yağmurdan sonraki ıslaklık yüzünden, toplaması biraz zor oldu. Tınazın başındaki Niura dikkatini çekti. Eteğini toplamış, elindeki çubuğu sallayarak yürüyordu. Atını yanına sürdü:

"Merhaba, güzelim!"

"Şaka yapmıyorsan merhaba," dedi gülümseyerek.

Vasili atından indi, dizginleri eline aldı.

"Ne arıyorsun, Niura?"

"Dana kayboldu, Bu yakında görmedin, değil mi?"

"Sürü biraz önce köye döndü, ama sizin danayı görmedim."

Torbaya koyduğu tütünün çıkardı, kendine bir sigara sarmaya başladı. Gazete kağıdı parçasının kenarını yaladı, kıza sordu:

"Ne zamandır böyle sağlıklı görünüşüsün, kızım? Seksek ve kumda dörttaş oynadığın günler çok geride kalmış sayılmaz. Şimdi, şu haline bak."

Niuranm gülümsemeyle kısıldı. Hemen cevapladı: "Her şey olabilir, hayatta, Vasilli Timofeviç. Seninde sığircık yakalamak için, pantolonsuz bozkırda koştuğun günler çok geride kalmış sayılmaz. Ve şimdi, umarım, başını kulübenizin kapısına vuruyorsündür."

110

"Niçin evlenmedin?" Vasili bu soruyu aniden sordu ve yerli tütünün dumanını arzuyla içine çekti.

Niura neşeyle iç çekti, elini umursamaz bir jestle salladı:

"Kimse gelmedi."

"Ama benimle yanlış mı olur?" Vasili gülümsemeye çalışarak sormuştu. Fakat gülümsemesi yüzünde dondu ve bu görüntü hiç de hoş değildi. Aynadaki yansımaları anımsadı: Yanakları çiçek hastalığından dolayı delik deşikti, saçları haydut gibi kıvrıkcıktı, alnına dökülüyordu.

"Sadece, suratın çiçek bozuğu yoksa kötü biri değilsin," dedi kız.

"Yüzümden içmeyebilirsin," Vasilli saldırıyla sertçe ya- . nıtladı.

Niura biraz gülümsedi, sopayı sallayarak konuştu:

"Bu çok doğru! Peki o zaman beni istiyorsan, görücü gönder."

Arkasını döndü, köye doğru yöneldi. Vasili bir süre kuru ot yığınının üzerinde oturdu, kurumuş yaprakları düşüncelere dalmış bir halde avuçlarının arasında ezdi.

"Bana gülüyor mu, orospu? Yoksa gülmüyor mu?" diye düşündü.

f

Nehir ve ormandan bir serinlik geldi.

Yere çöken sis biçilmiş otları sardı, şişmiş dikenli otları tutamadı, kadın gıhi l-"nı olları kucağına aldı. Üç.kavağın ötesinde güneş gece olsun diye battı, gökyüzü vahşi bir gülle ba- • harlandı, sıra sıra bulutlar çiçek yaprakları gibi dizildi.

Valisi, kızkardeşi ve anneyli birlikte yaşıyordu. Kulübeleri köyün dış mahallesindeydi, gösterişten uzak bir yapıydı;

111

çiftlikleri küçüktü. Bütün malvarlıkları bir at ve bir inekti. Vaska'nın babası yoksulluk içinde yaşamıştı.

Ve bir pazar günü, Vaska'nın annesi çiçek desenli şalını giymişti. Oğluna:

"Oğlum, sana karşı değilim ama; Niura çalışkan bir kız, aptalda değil... Sadece, biz yoksuluz. Babası kıza sana vermez... Osip'in ne kadar inatçı olduğunu bilirsin."

Vasili botlarını çekti, bir şey söylemedi, ama yanakları kıpkırmızı oldu: belki botları sıkıdığından, belki de başka nedenden.

Annesi kuru, solgun dudaklarını şalının ucuyla sildi, ekledi:

"Gideceğim... Osip'i göreceğim. Vaska, ama görücüleri kapıdan kovarsa çok utanırım. Bütün köy bize güler..." Bir iki dakikalık suskunluktan sonra, fısıldadı:

"Peki tamam."

"Evet, git anne," Vasili yorgun bir gülümsemeyle ayağa kalktı.

Elbisesinin koluyla yüzünü sildi. Bu hava onun için çok sıcak ve bunaltıcıydı.

"Malın var, Osip Maksimoviç, bizde alıcıyız," dedi Va-sili'nin annesi. " Bu yüzden geldim... Ne düşünüyorsun?" Şehirde oturan, Osip şöyle bir döndüğünde sedirin tozları döküldü, düşüncesini açıkladı: "Görüyorsun, ne olduğunu, Timofevna... Muhtemelen karşı çıkmayacağım... Vasili çiftliğimiz için uygun bir delikanlı... Sadece kızımı evlendirmiyorum... Evlenmesi için zaman henüz çok erken..." "Bu durumda verdiğim sıkıntı için özür dilerim," dedi kadın.

112

Vasili'nin annesi dudaklarını büzdü, oturduğu yerden kalktı, başıyla Osip'i selamladı. "Sıkıntı yok" diye yanıtladı. "Niçin böyle acele ediyorsunuz Timofevna? Öğleden sonrasını birlikte geçirebilirdik?" "Korkarım, mümkün değil. Acele eve dönmeliyim... Hoş-çakalın Osip Maksimoviç." "Tanrı seninle olsun!.. İyi günler!" dedi Vaska'nın annesi kapıyı kapatırken. Niura'nın annesi avludan içeri girdi. Tavada kızartılmış ayçiçekleri gibi, sordu: "Timofevna ne istedi?" dedi Nivra'nın annesi.

Osip kızgınlıkla küfretti:

"Çiçekbozuğu oğlu için söz kesmeye gelmiş. Nerede istersen bulabilirsin bu kokmuş böcekleri! Kendi tahtasını yerine koysun! İyi görücü ama!" Elini salladı havada sallayarak, "Sorun değil!" dedi. Bütün ekinler biçildi. Harman yeri, dövülmemiş çavdar kümeleriyle pejmürde ve paslı bir görünüme büründü. Çiftçilerin harman yapmasını bekliyorlardı. Biçme makinelerinin taraklarıyla uğraşan adam, boğuk zorla çıkan bir sesle haykırdı:

"Buraya gelin! Buraya..."

Sonbahar, yağmur ve koyu sisiyle toprağın içine işledi.

Bozkır, her sabah atın sırtındaki yaraların kabuk, bağlaması gibi sisle kapandı. Güneş, bir göründü bir kayboldu bulutların arasından. Sadece ormanlar yaz sıcağına rağmen hâlâ taze görünüyorlardı, bahar gibi yeşil ve yumuşak yapraklarını doygunlukla hisırdattılar.

Yağmurlar birbiri ardına aralıksız yağdı. Bu yağmurlar se-

113

viinsiz sisi ortadan kaldırdılar. Kendileri için iyi nedenlerle vahşi kazlar batıya doğru uçtular; kuru ot yığınları oldukları yerde kaldı, kahverengiye dönüştüler, hastalıklı bir adama benzediler.

Sürülmemiş topraklar erken sonbahar uykusuna daldılar. Biçilen, çayırklar, parlak yeşile döndü. Ama parlaklıkları aldatıcıydı, tıpkı insanın yüzüne hücum eden kan gibi, tıpkı insanı yiyip bitiren verem gibi.

Sadece Vaska, Niura'yı hergün gördüğü için kuvvetli bir deve dikenini gibi geliştirdi, çiçeklendi. Ya ırmağın kıyısında ya da köydeki eğlencelerde buluştular. Duygulan, özünü yitirmeye başladı. Bir süre sonra çalışmayıda iyice bıraktı.

Ve sonra aniden, bulutlu bir sonbahar günü, öğleden sonra akordion, evsiz bir enik gibi ağlayıp, büzülürken boğazı yırtıldı. Müzikten ve gülmekten soluk soluğa kaldı.

Köyün Genç Komünist grubu sekreteri Grişka, Vaska'nın avlusuna koşarak geldi. Vasili'yi görünce ellerini salladı ve gülümsemesi, giderek bütün yüzüne yayıldı.

"Ne sırtıyorsun böyle: Hazine mi buldun yoksa ne?" diye sordu Vaska ona.

"Boşver onları, seni aptal! Ne hazinesi?"

Grişka soluklamak için durdu, ardından Vasili'ye ateşe başladı:

"Orduya çağırılma yılımız. Üç gün içinde toplanacağız!"

Fakat Vaska için bu haber, kafasına çakılan bir kazık gibi geldi. İlk düşüncesi:

"Ya Niura ne olacak?" oldu. Başını ellerinin arasına aldı, kalın bir sesle sordu:

"Ne sevinci böyle?"

Grişka'nın kaşları saçlarına kadar kalktı:

'114

"İyide niçin olmasın? Askere gidiyoruz. Seni aptal dünyayı göreceğiz. Gübreden başka buraların neyi var? Fakat askerde, ders çalışacağız..."

Vaska topuklarının üzerinde döndü, başı önünde gerisine bakmadan harman yerine gitti.

O gece Vaska, Osip'in bahçe çitinin yanındaki boşlukta Niura'yı bekledi. Kız biraz geç geldi. Soğuktan korunmak için babasının paltosunu giymişti, buna rağmen gece ayazında titriyordu.

Vaska gözlerine baktı, ama bir şey göremedi. Kızda onun gözlerine baktı, ama bir şey görmedi; yuvalarında karanlık bir boşluk vardı.

"Askere gideceğim, Niura!"

"Duydum."

"Peki ne diyorsun? Beni bekleyecek misin? Başka biriyle evlenmeyeceksin değil mi?"

Niura sessizce gülümsedi; sesi ve gülüşü tanıdık değildi, yabancıydı.

"Söyledim ya sana, anneme ya da babama seninle gideceğim diye bir şey diyemem. Ve ben... ama şimdi değil... iki yıl beklemek kolay değil. Belki orada bir kasaba kızı bulursun, ben burada bakire kalmışken! Bu günlerde çevrende ahmaklar yok... Başka birine sor. Belki seni beklemeye istekli bir kız bulabilirsin..."

Vaska kekeleyerek, başını sinirli sinirli sallayarak uzunca bir süre yalvardı. İkna edemedi. Tanrı adına yemin etti.

Ama Niura kuru dallar gibi çıtırdadı. Tek bir sözcükle, tersçe ve katıllıkla yanıtladı:

"Hayır. Hayır."

En sonunda, Vaska öfkeyle soluyarak:

115

"Tamam o zaman, seni orospu! Bana gelmezsin ama, başka birine çabucak gidersin. Ama, başka bir adama gitsende, elimden kaçamazsın."

"Ellerini kırarlar, bana ulaşamazsın!"

"Nasıl da seni alacağım!"

Hoşçakal demeden çitten atladı, bahçeye doğru yürüdü, yere düşmüş sarı yapraklar ayaklarının altında ezildi.

Ertesi sabah, kuzu derisi ceketinin cebine iri bir ekmek parçası koydu, annesine söylemeden torbasına biraz un döktü, ardından ormancıyı sormak bahanesiyle evden ayrıldı.

Uykusuz bir geceden sonra, başı ağırlaştı, şiş gözleri sulandı, bütün vücudu acıyla ama mutlulukla ağrıdı. Çamurlu sulardan solunarak, sundurmaya gitti. Ormancı su boşaltıyordu.

"Beni istemişsin, Vasili?"

"Evet, Semyon Mikailiç... Askere gitmeden önce seninle son bir kez daha ava çıkmak istiyorum."

Bir kova dolusu ağırlığın altında iki bölüm olan ormancı Vaska'nın yanına geldi, şaşı gözleriyle sordu:

"Geçen pazar bir şey buldun mu?"

"Bir tavşan yavrusu."

Kulübeye girdiler. Ormancı kovayı bıraktı, eski av tüfeğini aldı.

Karamsarlıkla köşede duran Vaska sordu: "Bir tüfeğe ihtiyacım var... Durgun dere de tilki izleri gördüm."

"Sana tüfek ödünç verebilirim, yalnız fişekleri yok." "Ben de biraz var."

"O halde alabilirsin. Geri dönüşünde bana uğra ne olduğunu anlat. Hadi iyi şanslar!" Gülümseyen ormancı, Vaska giderken bunları söylemişti.

116

Köyden üç mil uzaklıktaki ormanda ki dere, sonbahar setleriyle taşmış dik yamaçlar dolmuştu. Ters dönmüş bir ağacın altındaki oyukta kırmızı yağlı balçık buldu. Tam dört gün orada kaldı.

Gündüz, orman derisinin dibinde ılık bir tazelik, zindelik ve sarhoşluk veren bir koku vardı. Gece, ayın danseden ışıkları altında dere dipsiz görünüyordu. Biryerlerden kırılan dal sesleri geliyordu. Geceyarısından sonra küçük bir kurt yavrusu kardeşine uludu.

Derede geçirdiği gün boyunca, uyuşmuş ayaklarıyla gezindi. Sık dikenli kahverengi çalılıkların içine girdi: Portakal rengi yapraklar topladığı sırada derede yeşil bir akıntı gördü. Kalbinin bir köşesinde tuhaf bir acı hissetti. Çok uzun zaman nehir kenarındaki fındıkların altında gizlenmişti. Su almaya gelen kadınları izler gibiydi. İkinci gün annesini gördü, kendisini çağırdığını sandı; ama atarabası sokak boyunca hızla uzaklaştı. Kazak sürücü gözünü yola dikerek kırıbaşıyla atma vurarak arabayı hızlandırdı.

İlk gece kuru ot yığnında uzanırken, günün ilk ışıklarına kadar gözünü hiç kırpmadı. Uzanmış yatarken yanlış yoldayken, doğru yola giremeyeceğini düşündü. Kötü çocuklarla birlikte geniş yolda, iyi ya da kötü yürümeliydi ve şimdi herkesin kendisine karşı olduğunun farkına vardı. Niura, kendi arkadaşları - askere gidiyoruz diye akordion nağmelereyle neşelenmişlerdi - askere gidebilirler, gerektiğinde Sovyetlerin savunmasına katılabilirlerdi. Ama Vaska'yı kim savunacaktı?

Ormanda, yıkık bir ağacın altında, avladığı kurda eziyet etmişti, köylülerden birinin attığı kurşunla ölebilirdi. O, bir çobanın oğluydu. Yoksulların kan dökerek kurduğu bir devletin çocuğuydu.

117

Doğu, leylak rengi bir ışıkla güçlül-Jo aydınlandığı zaman acele ederek hızla köye doğru yürüdü.

"Giderim, teslim olurum. Tutuklasımlar beni. Beni hapse atsinlar. Ama en azından halkımın arasında olurum.

Onlarla birlikte ayakta durabilirim." Acı ateş, başına doğru yayıldı. Nehir gibi hızlı aktı, koştu. Ama bir an durdu.

Kumluk bölümün çiftlik avlusu çitlerinin ötesinde, bacadan duman çıkıyordu, buzağı da oradaydı. Tüyleri diken diken oldu, karıncalar gibi sürünerek.

"Üç yıl verecekler, bana... Hayır, gitmiyorum..." keskin bir dönüşle tekrar ormana gitti, kararsızlık ve şaşkınlıkla avcılardan kaçan dişi bir tilki gibi.

Altıncı gün, evden aldığı un bitti. Gecenin çökmesini kuru dallara basmamaya dikkat ederek, nehre doğru gitti. Bir süre nehir kenarında yürüdü. Kalın kumda tekerlek izleri vardı. Sığ suda yürüdükten sonra Osip'in harman yerine vardı. Elma ağaçlarının yanındaki kulübenin penceresinde ışık vardı.

Yaklaştı, pencereye; Niura'yı görme özlemiyle büyük bir acı duydu. Onunla konuşmak, sitemlerini yüzüne haykırmak istedi. Onun için kaçak olmuştu, onun için ormanda telef oluyordu.

Çitten atladı, bahçeyi geçti, verandaya geldi. Mandalı kurcaladı; kapı sürgülü değildi. Açtı, içeri girdi; yüzüne vuran sıcaklık başını döndürdü.

Niura'nın annesi, çörek yapmak için hamur yoğuruyordu; kapı sesini duyar duymaz döndü, tepsiyi kaldırıp yere koydu. Osip, homurdanarak masada oturuyordu, Niura hafif bir çığlık atarak yatakodasına kaçtı.

"İyisiniz, herhalde!" Vaska boğuk bir sesle konuştu.

"Bizi koru Tanrım!" dedi Osip yüksek sesle.

118

Vaska şapkasını çıkarmadan yatakodasına gitti. Niura yüzüstü yatıyordu, dizleri titriyordu.

"Beni gördüğüne memnun olmadın mı, Niura?" "Niçin benimle konuşmuyorsun?" Yüzükoyun yanına uzandı, tüfeğinin dipçliğini yere koyarak.
"Neden memnun olayım?" Fısıltıyla kekeledi Niura. Ellerini birbirine vurdu, gözyaşlarını silip yalvardı:
"Git, Tanrı aşkına! Milisler eyalet merkezine ulaştı. Yasadışı votka üreticilerini araştırıyorlar.... Seni bulacaklar... Git Vaska! Bana biraz acıyorsan!"
"Bana biraz merhametin var... değil mi?" Osiple karısı birbirlerine bakıp, yatakodasına gözlerini dikmişken, Vaska kapıyı arkasından sertçe kapattı. Niura soluksuz mırıldanırken, Vaska homurdandı:
"Semien'a koş... Milisler onun yanındadır. Biran önce onları buraya getir."
Niura'nın annesi, sessizce dış kapıyı açtı, karanlık bir gölge gibi dışarı süzüldü.
Vaska tükürüğünü zorlukla yutarak, sordu: "Bana biraz yemek getir, Niura,... iki gündür bir şey yemedim."
Ama kız, mutfaktan kapıya vardığında, kapı açıldı: Kapı aralığında elinde lamba, annesi duruyordu. Eşarby yana kaymış, saçları alnına dökülmüştü. Sesi bir bağırtıdan çok çığlığa benziyordu.
"Milis yoldaşlar, alçak herif burada. Yakalayın onu! Orada!"
Milisler kadının omzunun üzerinden içeri göz attılar, uzun adımlarla yatak odasına yöneldiler.

119

Ama Vaska, hızla tüfeğini kaptı, lambaya vurdu, pencereye zıpladı. Pencereyi açıp atladı. Çitin yanına düşmüştü. Bir an yüzü soğukla kavruldu. Kulübenin içinden kadın çığlıkları, gürültüler geldi.
Çeviklikle çitten atladı, tüfeğini aldı, harmana doğru koştu. Arkasından koşanları ve seslerini işitti.
"Dur Vaska! Dur yoksa vururuz!"
Milis Proshin'in sesini tanıdı. Koşarken silahını eline aldı, savurdu, hedefsiz ateşledi. Arkadan bir tabanca sesi duydu. Harman yerine ulaşmadan sol omzunda bir yanma hissetti. Sanki, birisi kızgın sopayla vuruyormuş gibi bir duygu hissetti. Acısından bütün şarjörü boşalttı. Yeni bir şarjör taktı, elma ağaçlarının arasında görünen ilk karaltıya tetiği çekti. Proshin'in kızgın sesini yükselttiğini işitti:
"Köpek... karnım... yaralandım!"
Irmağa doğru bilinçsizce koştu, soğuk suya atladı. İkinci milis ardından yavaşça yaklaştı. Döndüğünde, adamın rüzgarda uçuşan paltosunun kenarlarını ve elindeki tabancayı gördü. Kurşunlar yanında vızaldadı.
Vaska yamacı güçlüğüle tırmandı. Bakmak için döndüğünde milis ateş etti. Ardından gömleğinin düğmesiz yakasına dudaklarını bastırdı. Ilık, tuzlu kanı bir süre emdi, sonra toprak çiğnedi. Davetsiz bir çığlığın boğazında yükseldiğini hissetti, dişleri kenetlendi.

Akşamın çöken karıllığında nehirde yürüdü, bir kenara uzandı. Mosmor kesilen omzunda, önü açık olduğu için gömleği uçtu. Acı gittikçe arttı, sol elini hareket ettirdiğinde, acıdan soluksuz kaldı.
Ağzından tükürükler akarak uzun zaman uzandığı yerde kaldı. Başı sarhoşmu.ş gibi, bomboştu. Öyle acıkmıştı ki, ba-

120

yılır gibi oldu. Düşmüş yaprakları kemindi, tükürdü. Tu kürü -gündeki yeşil kabarcıklara baktı.
Kadınlar, köyden, ırmağa geldiler, kovalarını doldurup yükleri ağırlaşarak geri döndüler. Karanlık basmadan önce, yan patikadan çıkan bir kadın, nehre doğru yürüdü. Acıyla inleyen Vaska, dirseğinin üzerinde doğruldu, soğuk silahını öfkeyle kavradı.
Gelen kadın Niura'nın annesiydi. Kabarık eşarby gözlerinin üzerine, sağa doğru kaymıştı. Aceleci görünüyordu. Vaska, titreyen ellerle emniyeti açtı. Gözlerini kısarak dikkatlice baktı. Evet, oydu. Açık sarı hırkayı, köyde sadece Niura'nın annesi giyerdi. Vaska Avcı dikkatiyle, kabarık eşarply başın atış menziline girmesini bekledi.
"Seni orospu. Beni ihbar etmenin cezasını vereceğim..." diyerek ateş etti. Kadın kovasını düşürdü, geri döndü, bağırarak koşmaya başladı.
"Kahretsin! kaçırdım!"

Sarı hırka, bir kez daha, nişan alanında dansetti. İkinci atışta Niura'nın annesi olduğu yere yığılıp, kaldı.
Vaska acele etmeden nehirde çıktı, tüfeğini tek eliyle kavrayıp kadının, yanına gitti.
Kadının giysisinden tanıdık bir koku yayıldı. Ardından, açılmış hırkanın altında yırtık gömleğini gördü. Yırtıktan beyaz göğsünün gül kırmızı olan büyümüş başı görünüyordu, altında yara vardı. Kan sızıntısı, gömleği koyu kırmızı vahşi bir laleye çevirmişti.
Vaska r; ışığı örten eşarby çıkardı. Gözleri, Niura'nın sabit, doğrudan kendisine bakan gözleriyle karşılaştı. Annesinin hırkasını giyip, su almaya gelmişti.

121

Çığlıksız, donup kalmıştı. Ardından, toprakta hareketsiz yatan küçük bedeninin yanına düştü. Uzunca bir süre acılı bir kurt gibi uludu.
Ama o arada kılıçlı Kazaklar köyden çıkıp geldiler. En öndeki adamın yanında koşan iri ve tüylü köpek, Vaska'nın etrafında dönüp, durdu... Havladı, danseder gibi koşturdu, Vaska'nın sakalını yalamaya çalıştı.

1925

122

KADER

7905 Yılındın beri Rusya Komünist Partisi Üyesi olan Eıı-genie Grigorevna Levitskaya'ya adanmıştır.

Yukarı Don bölgesine savaştan sonra ilkbahar olağanüstü bir hızla, olağanüstü bir enerjiyle geldi. Mart ayının sonunda Azak denizinden ılık rüzgarlar esmeye başladı. Don nehrinin sol yakasındaki kumluk alanda iki günde kardan eser kalmadı. Küçük dereler eriyen kar sularıyla kabarmaya başladı. Bu sular kendilerini saran buzları kırarak delice aktılar. Yollardan geçiş hemen hemen olanaksız hale geldi.

Yolların kapalı olduğu mevsimde Buknovski eyalet merkezine doğru yola çıkmış bulundum. Fazla uzun bir yol değildi: Kırk mil kadar...

Yol arkadaşımın güneş doğmadan önce yola koyulduk. İyi beslenmiş bir çift atımız koşum kayışlarını öylesine zorladılar ki, yay kırılsen gibi gerginleşti. Ağır arabamızı yol boyunca

123

zorlukla sürülebildiler. Zamanla tekerlekler sağa doğru cıvık kar ve buzla karışık toprağa gömüldü. Arabayı çıkarmak için bir saatte yakın uğraştık. Taze sabah havası terli at ve tekerleklerle sürülen yağın kokusuyla ağırlaştı.

Yolun bozuk bölümlerine gelince hayvanlar olağandışı zorlandılar, bu yüzden arabadan inip yürüdük.

Yarı erimiş kar, botlarımızın altında ezildi. Yolda yürümek yeterince zordu ama yol kıyısındaki buz tabakası hâlâ katılığını koruyarak, güneşin altında panlıyordu. Burada yürümek çok daha zordu. Yelanka Deresi'ni geçmek için onsekiz mili altı saatte yürüdük.

Mekhou Köyü'nün yanından geçen küçük derenin kenarlarında kızılgaçlar sıralanmıştı. Sadece üç insan alabilen düz tabanlı bir botla karşıya geçmek zorundaydık. Atları geride bıraktık. Bu zamanlarda kullanıpta kışın başında kollektif çiftliğe bıraktığımız "Willes" bizi bekliyordu. Şoförle benim elimde eski ama sağlam jantlar vardı. Yol arkadaşım eşyalarımızla arkamızdan geliyordu. Botun dibindeki delikleri tamir etmek için zorlu bir çabaya giriştik. Bu inanılmaz çabanın sonunda eski botumuzun tabanını tamir edebildik. Nehrin karşı kıyısına geçmek bir saatimizi aldı. Şoför köye gitti ve Willes'le geri geldi. Botu ve kürekleri arkaya yükledikten sonra Şoför: "Rüzgar aniden patlamazsa iki saat içinde geri dönebiliriz. Fakat daha erken ummuyorum!" dedi.

Köyden biraz uzaktık, baharın bu ilk günlerinde birini buK mak oldukça zordu. Hava, sudan ve kızılgaçlardan gelen güzel bir kokuyla doluydu. Klopersk Bozkırı'ndan oldukça uzaktaydık. Hafif esen rüzgar karın esaretinden kurtulan toprağın kokusunu çevreye yaymaktaydı .

Nehrin kenarındaki kuma saplandık, fazla gidemedik. Araçtan çıktım; sigara içmek istedim. Ama sağ cebimdeki si-

124

gara paketini zorlukla arayıp buldum ki düş kırıklığı, sigaralar ıslanmıştı. Nehri geçerken üzerimize sıçrayan sular paketi ıslatmıştı. Sigaraları düşünecek zamanım yoktu, nehri mümkün olduğunca hızlı geçmek zorundaydık. Aynı zamanda, bot batmamalıydı. Ama şimdi, dikkatsizliğim yüzünden öfke içindeydim. Paketi açtım, sigaraları avucuma aldım, birer birer ayırdım.

Gündüzdü ve mayıs bir günü için yeterince sıcaktı. Sigaraların çabucak kuruyacağını umdum. Güneşin sıcağından üzerimdeki giysilerde kurumaya başladı. Kıştan sonraki gerçekten en ılık gün buydu. Oturacak bir kaya parçası buldum. Eski askeri şapkamı çıkardım, iyice ıslanmıştı, onuda kurumaya bıraktım.

Köyün içinden çıkıp yola doğru yürüyen bir adam gördüğümde, çok uzun zaman oturmamıştım. Küçük, beş, altı yaşında bir çocuğun elinden tutuyordu. Bize doğru geldiler. Uzun boylu yanımıza yaklaştı. Boğuk kalın bir sesle: "Günaydın, kardeş," dedi.

"Günaydın." diyerek uzattığı iri elini sıktım.

Çocuğa doğru eğildi ve:

"Amcaya, günaydın de, oğlum. Baban gibi, o da şoför olmalı. Sadece, sen ve ben bir kamyonu bindik, o küçük bir araba kullanıyor."

Gökyüzü gibi parlak, hafiften gülümseyen gözleri ile, yanıma geldi, elini uzattı. Nazıkçe sıktım ve sordum:

"Ellerin niçin bu kadar soğuk, yaşlı adam? Hava oldukça ılık, güneş var, ama sen buz kesmişsin."

Oğlan çocukça bir güvenle, dizlerime ellerini koydu, san gözkapaklarını şaşkınlıkla kaldırarak:

"Niçin bana yaşlı adam diyorsun, amca? Ben sadece çocuğum, buz tutmuşta değilim, kartopu oynadığım için ellerim soğuk."

125

Arkasındaki yan dolu takım çantasını çıkararak yanıma çöktü.

"Bu yolcu bana çok sorun çıkardı! Ben bitkin biriyim. Adımlarımızı uyduramıyoruz. Atla kaplumbağa gibi gözüm her zaman üzerinde olmalı. Arkanızı döndüğünüzde su birikintilerine koşuyor ya da kopardığı buz parçalarını şeker gibi emiyor. Böyle yolculuklara gitmek insan işi değil, diyorum." dedi adam. Bir iki dakika sessiz kaldıktan sonra sordu:

"Sen ne yapıyorsun, kardeş? Sanırım patronunu bekliyorsun."

Aracın şoförü olmadığımı anlatmanın oldukça zor olacağını hissederek, karşılık verdim:

"Bekliyorum."

"O karşı kıyıda gelecek, değil mi?"

"Evet."

"Botun ne kadar zamanda buraya ulaşacağını bilmiyorsun, sanırım?"

"Bir iki saatte!"

"Uzun süre. Eh, bu durumda, vaktimiz var. Hiç acelem yok. Geçip giderken, şoför kardeşimi gördüm. Birlikte sigara içeriz. Tek başına ne sigara içmenin ne de ölmenin hiçbir zevki yok. Ama iyi değilsin gibi. Sigaralar ıslak, değil mi? Tamam kardeş, kuru tütün, eğitilmiş at gibidir. Düşünme, benim sigaradan içeriz."
Haki renkli pantolonunun cebinden sigara tabakasını çıkardı. Sigara sararken tabakanın köşesindeki yazıyı okumaya uğ-daştım: "Sevgili askerimize, Lebendyonsk ortaokul altıncı sınıftan bir kız öğrenci."
Sigaralarını içmeye başladık, uzun zaman konuşmadan oturduk. Çocukla nereye gittiğini sormak istedim, böyle kötü bir mevsimde; ama daha önce o sordu:

126

"Söyle bana, bütün savaş boyunca tekerlekler üzerinde miydin?"

"Hemen hemen."

"Cephede mi?"

"Evet."

"Ben de, belimize kadar sefillik içindeydik. Sefillik daha sonra gırtlığımıza oradan daha da yukarıya çıktı..."

Esmer koca elleriyle dizlerini sardı, öne doğru eğildi.

Gözleri unutulmaz ölümlerin anılarıyla çalındı. Çalışmak, birine bakmak ne kadar zordu? Bu adamın gözleri öyleydi.

Kuru bir dalı ellerinin arasına alıp kırdı. Önündeki kuma sessizce baktı, bazı karışık desenler çizdi. Ardından konuşmaya başladı:

"Bazı zamanlar gece uyuyamazsın, boş gözlerini karanlığa dikip, düşünürsün: "Yaşam, beni neden böyle kötürüm bıraktın? Niçin böyle oldu? Bir türlü karşılık bulamazsın. Ne karanlıkta ne de güneşin aydınlığında... Yaşadığın sürece bunun karşılığı yoktur." Birden oğlu aklına geldi; çocuğa hafifçe vurarak, konuştu: "Git ve suyla oyna, oğlum; yalnız dikkat et ayaklarını ıslatma!"

Sessizce sigaramızı içerken, babayla oğlu gizlice izledim. Bana yabancı gelen, şaşkınlık veren bir durum vardı, Çocuk basit ama iyi giyimliydi, uzun ceketi açık renkli kunduz de-risindendi, küçük botlarının içinde yün çorapları vardı. Hepsinde bir kadın eli, bir annenin ustalığı vardı. Ama baba farklı görünüyordu. Kılıksız paltosunda yer yer yanık izleri dikkatsizce ve aceleyle yamanmıştı. Yeni askeri botlar giymekteydi, ama ince yün çorabı güve yeniği ile delik deşikti neredeyse. "Ya dul bir adam, ya da karısıyla arası iyi değil," diye düşündüm.

127

Suya giden çocuğuna baktıktan sonra boğazını temizledi ve konuşmaya başladı. Kendimi tamamen dinlemeye verdim.

"Yaşamımın ilk bölümü oldukça sıradandı. Voroniz eyaletinin yerlisiyim. 1900 yılında doğdum. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Kikviolze eyaletinde, Kızıl Ordu saflarındaydım. 1922'deki kıtlık zamanı Kuban'a kulaklar için çalışmaya gittim ve sonra da buralara... Fakat annem, babam ve küçük kızım... ev de... hepsi açlıktan öldü. Tamamen yalnız, tek başıma ka-lakalmıştım. Bütün dünyayı araştırsan bile bir akrabamı bulamazsın. Bir tane bile... Nerede kalmıştık. Evet, bir yıl sonra Kuban'dan geri döndüm. Kulübemi sattım ve Voroniez kasabasına gittim. Bir marangozun yanında çalışmaya başladım, daha sonra bir fabrikaya girdim ve çilingirliği öğrendim. Eşim yetimhanede büyümüşü. Kimsesiz biriydi. Evlendiğimizde, çok iyi bir kızdı: sakın, neşeli, merhametli ve zeki, bana pek benzemiyordu yani. Çocukluğundan beri her şeyin bedelini ödemişti ve belkide bu karakterini etkilemişti. Onun tarafından bakıldığında her şey yolunda görünmüyordu; fakat sonradan ona kendisine baktığı gibi bakmamaya, doğrudan yüzüne bakmaya başladım. Ve öğrendim ki, ondan daha güzel veya arzulanabilir biri yok, dünyada bile. Ve asla olmayacak..."

"Yorgun argın işten eve dönerdim ve bazen şeytan ya da azrail gibi olurdu. Fakat o ağzını açıp tek sözcük söylemezdi bana. Kibar, sakın asla kırıcı olmazdı, olanakları ne kadar kıt olsa da güzel yemekler pişirmek için elinden geleni yapardı. Ona baktığınızda, kızgınlık uçar giderdi; fakat kucaklamadan önce: "Affet beni sevgili Irena, ben bir hayvanım. Görüyorsun işte hiçbir şey iyi gitmedi bugün." Böylece hemen barışırđık. Kalbim huzurla dolardı. Fakat sen de bilirsin ki kardeşim çalışmanın ne demek olduğunu. Sabahın ilk ışıklarıyla, fabrikaya giderdim ve çalışmak çocuk oyuncağı gibi gelirdi. Bunun nedeni zeki bir eşim ve aynı zamanda dostum olmasıydı.

128

Bazan, maaş günü, yoldaşlarla içki içmeye giderdim. Ara sıra öyle olurdu ki evimin yolunda ayaklarım birbirine dolaşırdı, böyle zamanlarda görölmek korkusu içimi doldururdu. Caddeler çok dardı benim için sokakları sorarsanız, onları tamamen kaybetmişim. Sözünü ettiğim günlerde şeytani bir gücüm vardı ve sağlıklı bir delikanlıyđım. Bir galon likör içsem bile, eve daima iki ayağımın, üzerinde dönerdim. Aslında yere serildiğim zamanlarda olmadı değil. Ama hepsinde aynı değil mi? Ne bağırma, çağırma nede rezalet oldu. İrenam sadece gülümserdi ve bunu ihtiyatla yapardı. Zaten sarhoş durumumda, sadece savunmadaydı. Beni soyar ve fısıldardı: "Duvar tarafına yat, Andrey sevgilim, yoksa uykunda yataktan yere düşebilirsin." Eh, bir çuval yulaf gibi yuvarlanabilirdim ve her şey gözlerimin önünde dönüp durabilirdi. Yalnız, uykudayken başımı nazikçe okşadığım hisseder ve benim için üzüldüğünü açıkça belirten nazik fısıltılarını duyardım.

"Sabah, işe gitmeden iki saat önce kendime gelmem için uyandırırđı beni. Başım ağrıdığı zaman hiçbir şey yemediğimi bilirdi. Bu yüzden tuzlanmış bir salatalık ya da benzer bir şey getirir, yanına da küçük bir bardak votka koyardı. "Senin için hazırladım. Andrey, sadece bu kadar, sevgilim. " Eh, başka hangi adam böyle bir davranışla karşılaşır? İçip bitirdikten sonra, konuşmadan, sadece gözlerimle teşekkür ederdim. Herhangi bir sevgili gibi onu

öptükten sonra işe giderdim. Tanrı o kadar merhametli ki, sarhoşluğumda beni kınayan bir tek söz ağzından çıkmadı, oysa bana bağırabilirdi, aşağılayabil irdi."
"Aralıksız iki gün içmiştik. Diğer ailelerde neler olduğunu tahmin edebilirim çünkü kadınları kafasız; benim kadını gibisini asla görmedim."
"Uzun zaman geçmeden çocuk sahibi olmaya karar verdik. İlk küçük bir oğlandı. Sonra, yıllar geçti ve iki kız çocuğumuz

129

oldu. Böylece içki arkadaşlarımla yollarımız ayrıldı. Bütün kazancımı eve harcamaya başlamıştım. Oldukça büyük bir ailemiz oluyordu, bu yüzden içkiye ayıracak param yoktu. İzin günümde ve paydostan sonra sadece bir büyük bardak bira içerdim.

"1929'da makinistliğe merak saldım. Motor işini öğrendim. Kamyon sürmenin üstesinden geldim. Gittikçe daha ilginç hale gelince, fabrikaya geri dönmek istemedim. Tekerlekler üzerinde daha neşeli bir hayat buldum. Böylelikle hayatımın on yılı da geçti, nereye gittiğime dikkat etmeden. On yıl geçtikten sonra ne mi oldu? Bunu geçip giden hayatının farkında olan bir ihtiyara sormak gerekir. O size bir şeye dikkat etmediğini söyleyecektir. Geçmiş uzak ve sisli bir bozkır gibidir. Bu sabah, bozkırda yürüyordum, oldukça berrak bir gündü; fakat on on iki mil gittim ya da gitmedim ki ortalık kalın bir sisle kaplandı. Ve siz burada, çalılıklardan, meradan ormanı anlatamazsınız."

"Bu on yıl boyunca gece gündüz çalıştım, iyi para kazandım ve diğerlerinden daha kötü yaşamadım. Çocuklarım çok neşeliydi: Üçüde okulda Mükemmel dir. En büyüğü, Ana-tol, matematikte o kadar iyiydi ki, Moskova gazetelerinde hakkında yazı yazıldı. Bilim için büyük bir nimet dendi ama bilemiyorum, kardeş... Beni çok gurlandırdı, çok. Tamda savaştan önce iki odası, kileri ve holü olan küçük evimizi yaptık. İrena iki keçi satın aldı. Bundan başka ne isteyebilirdik ki? Çocuklar sütlü lapa yiyorlardı, başımızın üzerinde bir dam vardı. Giyeceğimiz vardı, her şey öylesine güzeldi ki. Sadece evimizde bir yanlış yaptım Uçak atölyesine çok yakın olan bir arsayı terkettim. Eğer kulübem başka bir yerde olsaydı, belki yaşam başka bir yönde gelişirdi..."

"Ve sonunda savaş geldi... Savaş! İkinci günü askeri komiserlikten bir çağrı aldım. Üçüncü günde, birliğimi gitmem

130

söyleniyordu.bütün dört değerli varlığım bana baktılar.irena anatolkızlarım nastiya ve olga.çocuklarım gerçektende çok usludur.eh kızlar bir iki göz yaşı dökmediler değil.anatol on yedisindeydi.üşümüş gibi sadece omuzlarını silkti. Ama irenma on yedi yıllık arkadaşlığımız boyunca onu hiç böyle görmemiştim.

gitmeden önceki gece gömleğimin omuz ve gözyaşları yüzünden hiç kurumadı.

aynı sabahta devam etti.istasyona vardığımızda ona basitçe bakamadım öyle narindiki.dudakları gözyaşlarıyla ıslanmış.titriyordu saçları eşerbinin altında diken diken

olmuştu gözleri donuk ve duygusuzdu.doğru şeyler düşünmeyen bir insan gibi.komutanlar bizi

trene bindirdi ama irena göğsüme kapandı elleriyle boynuma sıkıca sarıldı ve vücudunu bana iyice yapıştırdı

ve yarısı kesilmiş bir ağaç gibi yada bir yaprak gibi bütün vücudu titriyordu.çocuklarda ona sarıldılar.

ayrılmak istemiyordu.diğer kadınlar kocaları ve çocuklarıyla konuşuyorlardı.fakat benimki bana sımsıkı yapışmış küçük bir dalın

yaprağı gibi titremekteydi ve bir tek söz etmiyodu.irenam dedimkendine dikkat et sevgilim irena sadece hoşçakal diyebilird.irenanın her sözü kırık dallar

gibi çıkıyordu.Sevgilim andreciğim asla göremeyeceğiz sen ve ben hiçbir zaman bu dünyada.

kalbim onunla birlikte ağlamaktaydı.durumumuzun diğerlerinden çok farklı olacağını anlamıştı.

kaynanamın evine kek yemeğe gitmiyordum.mahzun laştım ellerimi açtım ve omuzuna yavaşça dokundum.benim içim

nazık gibiydi ama gücümün farkında değildim.sendeledi birkaç adım geriledi.ardından ellerini kaldırarak küçük adımlarla bana doğru geldi.

ona bağırdım hoşçakal dermenin yolu bumu?

eh sonra tekrar göğsüme bastırdım.öylesine sıcaktı ki.

cümlelerin ortasında kısa bir süre duraksadıve ses

131

sizlikte boğazında bir kaynama ve hırıltı duydum. Duygusunu bana nakletmişti. Yüzüne baktığımda, küçükte olsa gözyaşı göremedim, sadece ölü gözlerle karşılaştım. Başım karamsarlıkla öne eğmiş oturuyordu; elleri, havada asılıydı. Belli belirsiz sarsılıyordu; çenesi titriyordu... Dudakları da.

"Devam etme arkadaş, tekrar anımsama," dedim yavaşça. Fakat büyük olasılıkla söylediklerimi duymadı, uygulamaları bastırmak için büyük bir çaba harcayarak garip bir ses tonuyla konuşmaya başladı.

"Yolunda öleceğim, biliyorum son saatim, ölsem bile kendimi o iteklemeden dolayı asla bağışlamayacağım."

Uzun bir süre tekrar sessizliğine gömüldü. Sigara sarmaya uğraştı ama kağıt yırtıldı ve tütün dizlerine döküldü.

Sonunda çift kağıt sardı, hırsla yaktı ve boğazını temizleyerek devam etti: "Gözyaşları içinde İrena'dan ayrıldım, yüzü ellerimin arasında, onu öptüm. Dudakları buz gibiydi. Çocuklara da hoş-çakalın dedikten sonra vagona doğru koştum. Tren hareket halindeydi zor binebildim. İçimi hüzün doldurdu, ailemden uzak kalmıştım. Camdan sarkarak geriye baktım ve yanyana duran güzel çocukları gördüm, el salladılar, gülümsemeye çalıştılar, fakat

132

133

* **

134

Nasıl uzun ömürlü olabilirdim ki? Motorize birliklerin geçişini seyrettim; sanki resmi yürüyüşü, daha fazlası değil.

Onları seyrettim gözümün ucuyla ve toprağa daha sıkı yapıştım, gözlerimi kapadım. Onlara bakarken kendimi berbat hissettim, yüreğim botlarımın altında kaldı."

"Geçmişteki herşeyi düşündüğüm sırada başımı kaldırdım ve biraz uzağımda otomatik uzun adımlarla yürüyen altı silahlı adam, gördüm. Yoldan döndüklerinde onları gördüm ve bana doğru geldiler. Çok sessiz geldiler. "Şimdi," diye düşündüm," burada ölüm bana doğru geliyor..." Ayağa kalktım, yatarken ölmek istemiyordum. Biri duraksadı ve omuz hareketiyle otomatliğini omzundan eline aldı. Bilirsin, insan neşeli yaratıktır. Telaşa gerek yok, gerçekten hiç korku hissetmedim

135

o an. Sadece gözümü dikip, baktım, düşündüm: "Beni kolayca vurabilir, ama amacı ne? Kafamdan mı, yoksa göğsümden mi? Aslında vücudumun neresinde olursa olsun delikler açıldıktan sonra farketmezdi."

Genç biriydi kötü görünümü değildi, esmer; ama dudakları ve gözleri birbirine çok yakında.

"İkinci kez düşünmeden beni öldürecek," dedim içimden. Haklıydım! Otomatliğini kaldırdı, gözümü dikip gözlerine baktım, bir şey söylemeden. Ama diğer Alman, muhtemelen ilkinden yaşlı, bir şeyler söyledi, bağırdı, öbürünü kenara itti ve benim yanıma geldi, kendi dilinde hızlı hızlı bir şeyler söyledi. Sağ kolumu kısıp baktı. Kaslarıma dokundu. "O- o- o!" diyerek yolu işaret etti, tamda batı yönünü. Seni gidi, sen çalışkan bir hayvansın! Git ve "Reich"ımıza boyun eğ! Gerçek bir kocaadam olduğunu ispatla, orospu çocuğu!"

"Ama esmerin gözleri botlarıma takılı kaldı. Bir çift güzel botum vardı. "Botlarını çıkar," dedi. Yere oturdum Botları çıkardım ve ona verdim. Elimden kaptı. Dizliklerimi de çözdüm, onları da verdim, gözümü dikerek. Ama bir şeyler haykırdı, açıkça küfretti, yeniden otomatliğini kaldırdı. Diğerleri güldüler. Esmerin dışındakiler sessizce gitti. O, bana tekrar baktı ve yola ulaşana kadar iki ya da üç kez yine baktı. Gözleri genç bir kurdun ki gibi parlıyordu. Öfkeyle baktı; ama niçin? Onun botlarını size versem belki olabilir, ama botlar onun değildi ki.

"Eh, kardeş, orada başka birşey yoktu; yola doğru yürüdüm. Voroniezhlı kamyon şoförü olarak batıya doğru gittim, doğru hapishaneye. Yürüyüşüm oldukça kötüydü, bir milden daha az bir mesafeyi bir saatte gidebildim. Doğru gitmek istersiniz, ama bir o yana bir bu yana dönersiniz, bir sarhoş gibi yolun her yanını dolaşırsınız. Bizim bölükten bir kısmını gördüğümde çok fazla gitmemiştim, hepsi esir düşmüştü. Otomatik silahlı bir düzine Alman askeri çevrelerini sarmıştı.

136

Alman askerlerinin komutanı yanıma geldi, bir şey söylemeden otomatığının dipçiğiyle başıma vurdu. Eğer düşseydim beni toprağa dikecekti; ama bizimkiler beni yakaladılar; aralarına aldılar, bir saat ya da daha fazla bir süre beni taşıdılar. Geldiğimizde, birisi kulağıma fısıldadı: "Tanrı aşkına sakın düşme. Son kuvvetini kullan, yoksa seni öldürürler." Son ne-fesimdeydin, ama onu korumayı başardım."

"Güneş yükseldiğinde Almanlar konvoyu takviye etmişlerdi. Yirmiden fazla otomatik silahlı adam bir kamyondaydılar ve oldukça hızlı gidiyorlardı. Bizimkilerden çoğu kuvvetini koruyamadı. Almanlar da onları vurdu. İki kişi kaçmaya çalıştı, fakat Almanlar çabuk farketti ki dolunaylı bir gecede, herşey, günışığındaymış gibi açıkça görülüyordu... elbette onları da vurdular. Geceyansı, çoğu yanmış bir köye ulaştık. Kulesi yıkılmış kiliseye yöneldik, geceyi geçirmek için Taş zeminin üzerinde perişan olduk, hiçbirimizin paltosu yoktu, sadece kazak ve pantolonlarımız vardı. Bizi koruyacak başka bir şeyimiz yoktu. Bazılarımızın kazağı bile yoktu, sadece pamuklu atletleri vardı. Bunların çoğunluğu genç tecrübesiz memurlardı; sivillerden farkları olmasın diye kazaklarını çıkarmışlardı. Silahlı ekiplerde kazaksız adamlar vardı. Hepimizin beline vurdukça vurdular."

"Gece öylesine yağmur yağdı ki çok kötü ıslandık. İçinde kaldığımız binanın çatısı kısmen uçmuştu, kalan kısmı da kurşunlardan elek gibi olmuştu. Tek bir kuru noktamız kalmadı. Bütün gece boyunca birbirimize sokulmak zorunda kaldık, koyunlar gibi. Geceyansı bir el beni dürtükledi. "Yoldaş yaralı değilsin değil mi?" dendiğini duydum. "Niçin, soruyorsun kardeş?" diye yanıtladım. "Ben ordu doktoruyum, belki sana yardımım dokunabilir," diye karşılık verdi. Sol omzumu açarak gösterdim, çok kötü görünüyordu. Baktı ve usulca "pansuman ve sargı yapalım," dedi.

Üzerimi çıkardım, ince parmaklarıyla

137

omuzumun üzerindeki yarayı pansumana başladı ama canım o kadar çok yandı ki, dişlerimi iyice sıktım: "İyi bir doktor olmadığını görüyorum sen bir veterinersin. Böyle bir yaranın üzerine böyle bastırılır mı? Hayvan herif. "Ama el yardımıyla gitti ve kızgınlıkla yanıtladı: "İşin sessiz olmaktır! Benimle, güzel güzel sohbet ettiğini düşün! Bekle, canın biraz daha yanacak." Kolumu öyle tuttu ki gözlerimden şimşekler çıktı.

"Sormadan edemedim: "Ne yaptığını sanıyorsun, seni sefil faşist? Elimi parçalara ayırdın ve öyle çektin ki!"

Sessizce gü-lümsediğini duydum ve şunu söyledi: "Aynı topraklardan olmadığımızın farkındayım, ama barışsever bir insan olduğun belli. Peki kendini nasıl hissediyorsun? Daha iyi mi? Biraz acı duyduğumu itiraf ettim. Kolum kırılmıştı, tedavi edilmeliydi, şimdi iyileşecek içtenlikle teşekkür ettim, karanlıkta kayboldu, fısıltısını duydum:

"Yarası olan var mı burada?" Bence gerçek bir doktordu. Tutsak ve karanlık olsa bile o büyük işine devam etti."

"Bizim için uykusuz geçen bir geceydi. Dışarı çıkmamıza izin vermediler; Almanlar bizi ikişer ikişer ayırdılar. Dindar bir arkadaşımız dışarı çıkmak istedi. Çok uğraştı ama başaramadı, gözyaşlarına boğuldu, "Kutsal bir yeri kirletmem," dedi. "İnanan biriyim,ben bir Hristiyanım. Ne yapabilirim, kardeşler?" Eh, askerlerimizin nasıl olduğunu bilirsin. Bazıları güldü, diğerleri ona küfretti, bazıları da şakayla karışık öğüt verdi. Her zaman gülümsüyordu ama işi kötü bitti: kapıya vurmaya başladı ve çıkıp çıkamayacağını sordu! Eh sadece soru sormuştu!

Faşistin biri kapıyı boydan boya taradı. Sofu adamı öldürdü, onunla üç kişi daha öldü. Çok kötü yaralanan biride gece ölünce dört kişi ölmüş oldu. "

"Bir anda olan bu ölümler karşısında şaşırıdık kaldık, sessizce yere çömeldik. Pek neşeli olmayan bu başlangıçla beynimiz durdu sayılır."

138

"Bununla birlikte, bir süre sonra alçak sesle, fısıltı halinde, buradan kurtuluşun çarelerini konuşmaya başladık ve nasıl yakalanmıştık? Neredeydik?"

"O karanlık içinde bazı yoldaşlar ayrı müfrezeden, ba-zılarıda tanıdık çıktı ve böylece daha samimi konuşmalar başladı. Birisi "Yarın ölürsek, gitmeden önce, onlar komünistlere ve yahudilere bağırırlarsa, susturmaya uğraşma. Elinden bir şey gelmez. Saniyor musun ki sargının olması senin için ayrıcalık sağlar? Yılanma! Acı çektiirmek niyetinde değilim."

"Biliyorum, sen bir komünistsin ve beni partiye katmaya uğraşıyorsun, belki buna şimdi bir yanıt verebilirsin. " Ses, so-lumda oturan birisinden çıkıyordu. Onun öbür yanından genç bir ses yanıtladı: "Hep şüphelendiğim gibi sen çürük birisin Kriznov. Cahil olduğunu iddia ederek özellikle partiye katılmayı reddettin. Ama bir haine olabileceğini asla düşünmedim. Yedi yılını okulda geçirdin, değil mi?"

"Diğer adam yavaşça karşılık verdi: "Tamam, doğru, fakat bunda ne var ki?" Bir süre hiç ses gelmedi, ardında bölük komutanının sesi duyuldu:"

"Bana ihanet etme, yoldaş Kriznov"

"Ama diğer adam Saftly güldü. "Yoldaşlar" dedi cephenin diğer yanında kalakalmıştım. Sizin gibi yoldaşlarım yoktu. Bana destek olacaklara neler olabileceğini işaret ettim. Postum benim için diğerlerinden daha değerlidir."

"Kimse bir şey diyemedi ama bu domuzca düşünceden kanım dondu. "Hayır" dedim içinden "komutanına ihanet etmene izin vermeyeceğim, seni orospu çocuğu. Bu kiliseye asla canlı terkedemeyeceksin; bir leş gibi ayaklarından sürüklenerek çıkabilirsin ancak "en sonundan ortalık aydınlandığında, elleri başının arkasında uzanmış kızgın delikanlıyı, onun yanında da daha esmer, koca burunlu adeleli

139

kollarıyla dizlerini sarmış oturan çok solgun görünüşlü başka birini gördüm. "Eh" dedim içimden" bu çocuk şişman öküzle başa çıkamayacak. Bu namussuzluğu ben bitireceğim."

"Elimde çocuğa dokundum, fısıltıyla sordum: "Bölük komutam mısın?" "Evet," dedi ve başını öne eğdi. "Sana ihanete niyetlenir mi?" ilende yatani gösterdim. Tekrar başını eğdi. "Peki" dedim "Kollarını tut ki, vuramasın. Fakat çabuk! Büyük bir kızgınlıkla hainin boğazına sarıldım, şu ellerimle. Bağırma şansı bile yoktu. Yanına uzandım, ellerimi ayırmadan, bir kaç uzun dakika, hainin dili dışarı çıktı, hareketsiz kalınca bıraktım.

"Bu olaydan sonra kendimi öyle garip hissettim ki. Ellerimi yıkamak istedim, sanki bir adamı boğmamıştım da, sefil bir sürüngene dokunmuştum. Öldürdüğüm ilk insandı ve hemde bizim askerlerden biriydi. Fakat gerçekten de bizden biri miydi? O bir haindi, alçakların en kötüsü. "Şimdi buradan ayrılalım yoldaş; kilise yeterince büyük"

"Kriznov'un söylediği gibi yarın sabah kilise dışına döküleceğiz ve çevremizi otomatik silahlı faşistler saracak. Sonra üç SS subayı kendilerince tehlikeli bulduklarını ayırmaya başlayacak. Bize kimin komünist, komutan veya komiser olduğumuzu soracaklar. Aramızda bunları söyleyecek birini göremiyorum. Ya da bazı domuzlar ihanete hazırlanıyor. Yarımız komünist... Komutanlar ve komiserler... Almanlar bizden, - iki yüz savaş esirinden - daha kalabalık, aramızda birde yahudi var. Rusların üçüde esmer ve kıvrık saçlı. SS'ler, onların yanına gelip sondular, "Yahudi misin?" Delikanlı, "Hayır," dedi. Gerçekten de Rustu. Ama Almanlar onu dinlemediler bile." Dışarı çık!" dediler. Olan olmuştu."

Zavallıların hepsini vurdular ve geri kalanlarında kovdular. Haini boğmama yardımcı olan bölük komutanı Ponnan yolu boyunca yanımdaydı. Ponnan'da ayrıldık."

140

"Görüyorsun kardeş, daha ilk günden kaçma ve kendi insanımızın yanına gitme düşüncesi ben de vardı. Ama mutlaka başarıdan emin olmak istedim. Poznan hapsedildiğimiz yere uzaktı. Uygun fırsatta yoktu görünürde. Ama Poznan kampında şansım donuverdi. Mayıs sonunda kampın yanındaki ağaçlığa gönderildik. Savaşın ölü mahpusları için bulunmaz fırsattı. Birçoğumuz zaten dizanteriden öldü. Poznan toprağını kenar gibi yaparken etrafı kolaçan ettim. İki gardiyanın sigara içerek, oturduklarını gördüm. Üçüncüsü güneşin altında kestiriyordu. Bıçağımı sapladım ve sessizce çalının arkasına sürükledim... Doğuya doğru koşmaya başladım."

"Gardiyanlar olayı anlayana kadar uzaklaşmalıydım. Tam bilemiyorum ama ilk gün .yirmi beş milden fazla koştum ve yürüdüm. Bir şey yemediğim için zaten bir deri bir kemik kalmıştım. Bununla birlikte düşlerimi kaybetmedim. Üç gün sonra yakalandım sanırım tahrip olmuş kamptan oldukça uzaktaydım. Köpekler paçamdan yakaladı Beni yulaf tarlasında bulmuşlardı."

"Açık bölgeden, gün ışığında geçmekten hep kork-muşumdur, en yakın orman en az iki mil uzaktaydı bu yüzden yulafların arasında saklandım Avucumla biraz yulaf tanesi soyup çıkardım. Birazını çiğnedim, kalanını cebime döktüm. Tamda bu sırada köpek havlamaları ve motor sesleri işittim. Yüreğim az kalsın duracaktı, köpekler gittikçe yakınlaşmaktaydı. İyice yere yapıştım ve başımı ellerimle korumaya aldım, yüzümün ısırılmasını engellemem gerekiyordu. Koşarak yanıma geldiler. Bir anda bütün paçavralarımdan sıyrıldım. Üzerimdekiler parçalanınca çırılçıplak kaldım. Köpekler tenimi çiziyor, parçalıyordu. Yulafların içinde benimle istedikleri gibi

oynadılar, sonunda kancık itin biri pençeleriyle göğsüme bastırdı ve boğazımı hedefledi, ama beni parçalayamadı."

141

"İki Alman motorlarıyla geldiler. Üzerimdeki ve yanımdaki köpekleri vurdular. Her yanımda deri _ parçası ve kanla doldu. Daha sonra çıplak ve kan içinde kampa taşıldılar. Kaçmaya çalıştığım bir ayımı hücrede; geçirdim, ama hâlâ hayattaydım... Hâlâ hayattaydım.

"Kendime gelmem kolay olmalı, kardeş, hâlâ çok zor benim için... Mahpusluğu anlatmak Almanya'da dayanmak zorunda kaldığımız insanlık dışı işkenceleri düşündüğün zaman, bütün arkadaş ve yoldaşların öldüğünü anımsadığımda, kamplardaki ölümcül işkenceleri, kalbin göğsünde durmaz, boğazına kadar gelir, soluk alamazsın. Mahpus olduğum iki yıl boyunca birçok yere götürüldüm! Bu sürede Almanya'nın en az yarısını gördüm. Saksonyadaydım, kum ocağında çalıştırılıyordum ve Ruhr'da maden ocaklarında ki kamyonlarda Bauyera'dan arazi çalışması konusuna eğilip, kendimi geliştirdim. Zamanımın çoğunu Turingen'de harcadım. Şeytan biliyor ya Almanya'nın çalışmadığım çok az bölgesi kalmıştır. Almanyanın her bölgesinde doğa çok farklı ama bizim için Almanlar her yerde aynı. Kahrolası sürüngeçerler ve asalaklar, bizi hayvanlarımızdan daha çok yediler, bitirdiler. Yumrukladılar, tekmelediler, plastik coplarla dövdüler ve değişik cinste demirlerle, ellerine ne gelirse, tüfek dipçiklerinden ve diğer tahta parçalarını söz konusu bile etmiyorum.

"Rus olduğumuzdan bizi dövdüler, çünkü onlara düzgün görünmüyorduk kendi çevremizde. Eninde sonunda öleceğimizi bilerek yoktan yere, dövmek için dövüyorlardı, son damla kanımızı akıtmak ve öldürmek için. İyi ki Almanya'da hepimize yetecek kadar alev makinesi, fırın yoktu.

"Nerede olursak olalım, daima aynı şeyleri yemekteydik: 150 gram yapay ekmek, biraz çorba ve hint kirazı birası. Bazı yerlerde sıcak su bile verilirdi, her yerde değil ama. Ne anlatıyorum ki?... Kendin yargıla; savaştan Önce 95 kilonun üzeri-

142

rincleydim, ama ilk sonbaharda 65 kilo bile geliniyordum. Bir deri bir kemikten başka bir şey değildim ve kemiklerimi taşıyacak gücüm gerçekten kalmamıştı. Ama yakınmadan, araba atı gibi çalışmanın ne demek olduğunu sen de bilirsin.

"Eylülün başında, Kustrin kasabasının dışındaki kamptan, yüz kırk iki Sovyet savaş esiri Dresden'e çok uzak olmayan B-14 kampına nakledildik. O tarihte bizim gibi iki bin insan vardı. Hepimiz taş kırma çalıştık. Kaz, çıkar, kır... Elle küçük parçalar halinde Alman taşını... Hergün en az dört metre küplük çalışmak zorundaydık: işe bak sen, kendimizi taşımaktan acizdik. Ama bunu da becerdik! Bizim dışımızdakiler başka kamplara gönderildi, kampta sadece elli yedi kişi kaldı. Ne düşünüyorsun, kardeş? İyi gitmiyor mu? Bütün ölümlerimizi gömecek zamanımız bile yoktu."

Kampta, Almanların Stalingrad önlerinde oldukları ve Sibirya'ya doğru yöneldikleri söylentisi yayıldı. Bir kötü kaderden, diğerine! Haberler bizi öylesine bunalttı ki, gözlerimizi yerden kaldıramadık. Her şeye yabancı gözlerle bakmaya başladık. Kampın gardiyanları hergün içmekteydiler, en yüksek sesleriyle şarkılar söylüyorlar ve zaferin neşesini yaşıyorlardı.

"Bir öğle vakti, çalışmadan sonra barakamıza geri dönüyorduk. Yağmur bütün gün yağmıştı. Her yanımda su içindeydi. Rüzgarda kalmış köpekler gibiydik, dişlerimizin çatırdamasına engel olamıyorduk. Ama ne kuru elbisemiz, nede ıslakları kurutacak yerimiz vardı. Açtık ama ölecek kadar değil. O öğlen bize yiyecek yoktu."

"Islak giyeceklerimi çıkardım ve çiviye astım. "Onlar dört metre küp istiyorlar bizden, ama bir metre küp yeterlidir" dedim. İçimizdeki alçak adamın biri bu sözleri kamp komutanına yetiştirmiş."

"Kamp komutanı, adı Müller olan bir Almandı. Orta boylu,

143

dinç düzgün yüzlü ve oldukça beyazdı. Saçları, kirpikleri, bembeyazdı. Hatta gözleri bile, bazan kayıveriyordu. Senin benim gibi güzel Rusça konuşuyordu, hatta Volga bölgesi yerlisi gibi "O"ları yuvarlıyordu konuşurken. Rusça küfür bile ediyordu. Bu işte adı ustaydı. Bu sanatı nereden öğrenmişti, domuz? Bizi barakaların dışında topladı, SS dizileri boyunca bir aşağı bir yukarı yürüdü. Deri eldiven giymişti, eldivenindeki kurşun tabaka parmaklarını korumak içindi. Yürüyüşü boyunca her ikinci adamın burnuna vurarak, kan içinde bıraktı. O bunu "gripe karşı koruyucu önlem" diye adlandırmıştı. Hergün aynı şey... Kampta sadece dört baraka vardı. Birgün birinci barakayı "hastalığa karşı koruyucu" şekilde düzene soktu, ertesi gün ikinci ve devamlı... Çok düzenliydi sürüngeçer ve asla tatil yapmazdı. Çarpmaya başlamadan önce önümüzde durur ve en az on da-kida bize Küfredirdi! Ama bütün bunlar kendimizi daha iyi hissetmemizi sağlardı; sözcükler, dil bizimdi... yerel sözlerimizdi, sanki ülkemizden geliyor gibiydi... Eğer bunu bilseydi Rusça değil kendi dilinde küfredirdi. Arkadaşlardan, Moskovalıydı, gerçekten biri deli oluyordu.

"Ne zaman küfretse" diyordu "Gözlerimi kaparım ve Moskova'da olduğumu düşünürüm, bir meyhanede oturuyorum ve tam bira istiyorum ki birden başım dönüyor."

"Konuşmanın ertesi günü bu subay beni görmek istemiş. Akşam, bir köpek ve iki gardiyan barakaya geldi. "Andrey So-kalov sen misin?" diye sordu. Yanıtladım. "Bizimle gel. Her lager Fuhrer seni istiyor" Benden ne istediğini biliyordum. Beni halledecektir. Yoldaşlarıma baktım ve "hoşçakalm" dedim, Hepsi ecelime gittiğini biliyordu. Yıldızlara bakarak yürüdüm. Onlar da veda etti. "Eh, işkencenin sonuna geldin, Andrey So-lahov, 331 numara" diye düşündüm. İrena ve çocuklarıma üzüldüm. Ama çok geçmeden gerçeğe döndüm ve planlar kurmaya başladım."

"Komutanlık evinin pencerelerinden ışık sızıyordu. Bizim iyi kulübelerimiz gibi temiz ve düzgündü. Kamp komutanı ve beş adam masada oturuyor, Şnaps içip jambon çiğniyorlardı. Masada kocaman bir Şnaps şişesi, jambon, elma, çeşit çeşit konserve vardı. Bir oturuşta hepsini yiyebilirdim, öyle açtım insan bile yiyebilirdim. Bütün yiyeceklerin kokusu burnuma doldu. Biran tiksime duydun ve gözlerimi masadan ayırdım."

"Müller, yarı içkili tam karşımda oturuyordu ve bir elinden öbürüne alarak silahıyla oynuyordu. Bir ara gözlerini bana daktı, yılan gibi kırpmadan. Hemen esas duruşa geçtim, yıpranmış topuklarımı birbirine vurarak yüksek sesle rapor ettim; "Savaş mahkumu Andrey Sokolov, karşınızdayım, bay komutan." "Peki, Rus Ivan dört metre küpü çok mu buluyorsun?" "Evet, Bay komutan" dedim. "Çok fazla." "Ama senin mezarın için yeterli değil mi?" dedi. "Evet, Bay komutan, yeterli ve hatta kalana birini daha koyabilirsiniz."

"Ayağa kalktı ve: "Sana büyük bir onur vereceğim; seni kendim vuracağım? Bunları söylediğin için. Ama burada değil, dışarıda." "Nasıl isterseniz" dedim. Bir an durdu, düşündü, silahını masaya bıraktı, bir bardak Şnaps doldurdu, bir parça ekmek kopardı, üzerine ince bir dilim Janbon koydu ve bana uzattı: "Yarasın bakalım, Rus Ivan ölmeden.....Almanların zaferine iç," dedi."

"Bardağı ve yiyeceği aldım ama son sözlerini duyunca midemde bir yanma hissettim. Kendimi düşündüm. "Ben bir Rus askeri olarak, Alman zaferine içebilir miyim? Nasıl olsa ölmeyecek miyim. Cehenneme içkinizle gidin."

"Bardağı ve ekmeği masanın üzerine bıraktım, "Konukseverliğiniz için teşekkür ederim, ama içmiyorum," dedim. Gülümsedi, "Zaferimize içmek istemiyor musun yoksa?" Bu durumda cehennem azabını içeceksin! Ne kaybetmişim ki?

"Azabımı içerim ve işkenceden kurtulurum," dedim. Bardağı yakaladım ve iki yudumda bitirdim, Ama ekmeğe dokunmadım; dudaklarımı avuçlarımla, kibarca sildim; "Konukseverliğinize teşekkürler bay komutan. Hazırım; gidelim, yapacağınızı yapın.1"

"Ama gözünü bana daktı "Ölmeden önce bir şey yemelisin," dedi. "İlk bardaktan sonra bir şey yiyemem," dedim İkinciye doldurdu, bana verdi. İkinci bardağı da içtim ama hâlâ ekmeğe dokunmadım; karamsarlığım büyüyordu ve düşündüm ki "en azından iyi bir içki, yaşamdan ayrılmadan önce," "Niçin yemiyorsun, Rus Ivan? Kendini zorlama" Ama "Özür dilerim, Bay komutan, ikinci kadehten sonra yemem." Kaşlarını kaldırdı, gevşedi, yüksek sesle gülmeye başladı. Almanca hızlı hızlı bir şeyler söyledi. Ardından söylediklerimi diğerlerine Almanca olarak aktardı.

Koltuklarını sıkarak gülmeye başladılar. Beni farklı gördüklerinin ayrımına vardım.

Komutan üçüncü kadehide doldurdu benim için gülmesini eliyle saklayarak. Onu da içtim, bir parça da ekmek, kalanını masaya koydum. Kahrolasıcılara göstermek istiyordum, ben şerefli ve onurlu bir insanım, ne kadar uğraşalarda beni öküze çeviremezler.

"Komutan birden ciddileşti, göğsündeki iki demir haçı düzeltti, tabancasız, masanın çevresini dolaşarak yanıma geldi. Tamam Sokolov, sen gerçek bir Rus askerisin. Cesur bir askersin. Bende askerim ve değerli şeylere saygılıyım. Bu yüzden seni vuramam. Birde muzaffer ordumuz bugün Volga'ya ulaşmış ve Stalingrad'ı tamamen işgal etmiş. Bu bizim için büyük bir zafer, bu yüzden yaşamını cömertçe sana bağlıyorum "Barakana geri dön, yiyecek bir şeyler al." Bir dilim ekmek ve bir parça Jambon verdi masadan."

"Ekmeği bütün gücümle göğsüme bastırdım. Jambon sol elimdeydi, öylesine şaşırmıştım ki, bu beklenmedik geri

dönüş için teşekkür bile edememiştim. Kapıya döndüm ve yürüdüm, giderken düşündüm: "Şimdi sırtımdan vuracaklar ve olanları arkadaşlara anlatamayacağım." Fakat hayır: Dışar-daydım. Ölüm yine sıyrıp geçmişti, sadece soğuk havayı hissettim."

"Komutanlık binasından hızla ayrıldım; barakaya doğru yöneldim. Barakaya girdim ve bilinçsizce zemine oturdum. Arkadaşlar, karanlıkta başıma toplandı Eh, komutanın bürosunda başıma gelenleri anımsayabildiğim kadar anlattım, Ranza arkadaşım yiyeceği paylaşıp paylaşmayacağımızı sordu. Sesi biraz çekingendi. "Herkes eşit pay" diye yanıtladım. Işığın gelmesini bekledik. Ekmeği elimizle böldük. Her birimize kibrit kutusu kadar düştü. Her kırıntıyı değerlendirdik. Jambona gelince durum farklıydı. Eh, tahmin edeceğin gibi, sadece du-'daklarımızı dokundurduk. Hiçbir parçasını yoketmeden onu da paylaştık

"Bir süre sonra, üç yüz güçlü adam lağım işlerinde çalıştırılmak üzere bölge değiştirdik. Oradan da Ruhr madenlerine gönderildik. Burada 1944 yılına kadar kaldım. Bu arada kuvvetlerimiz ve Faşistler savaş esirlerini horlamayı bırakmıştı. Bir gün yüksek rütbeli biri bizi topladı ve sordu: "Orduda daha önce şoförlük yapan ya da bilen var mı?" Bizden yedi eski Şoför öne çıktık. Yeni giysiler verildi ve Potsdam'a yola çıktık. Vardığımızda bizi değişik işlere ayırdılar. Todt Şirketinin bir organizasyonunda işe başladım. Bu yol yapımı - ve savunma işleriyle uğraşan Almanların aptal işlerinden biriydi."

"Binbaşı rütbeli bir Alman mühendisin Opel - Admiral marka makam otomobilini kullandım. Şişko bir Faşist! Kısa, koca göbekli, eni ve boyu birdi ve dolgun bir kadını anımsatıyordu. Üniformasının yakasında üç çift nişanı vardı. Tartmadım ama, iskeleti yüz kilodan fazla bir ağırlığı taşımak zo-

randaydı. Lokomotif gibi oflaya pufлая yürürdü. Yemeğe oturduğunda bir türlü doymak bilmezdi! Gününün çoğunu çiğnemek ve bir şişeden konyak içmekle geçirirdi. Ara sıra da masasından bir kırıntı da bana düşerdi. Yola çıkacağımızda sosis ve peynir hazırlatırdı. Yer, içerdi. Eğer köpek gibi dâv-ransaydım, gülünç bir düşünce ama

bana daha çok yiyecek atar1 di ya da döverdi. Asla elini kaldırmadı bana karşı: Oh, hayır, o değerinin altında olduğunun farkındaydı. Yaşananlar arasında çok fark olmasada, kamp yaşamıyla karşılaştırma yapılamazdı. Biraz biraz insan olmaya, kendim olmaya başlamıştım. Binbaşığı iki hafta boyunca Postdam'dan Berlin'e götürdüm, getirdim. Ama cephe sınırına gönderildiğimde bizimkilere karşı savunma çalışmaları yaptığım gördüm. O zamana kadar nasıl uyduğumu öğrenememiştım: Bütün gece halkıma,, ülkeme kaçıp bütün olanları nasıl anlatabileceğimi düşündüm."

"Plotsk kentine gittik. İki yıldır ilk kez toplanımızın gümbürtüsünü duymuştım. Gözünde canlandırabilir misin arkadaş? Kalbim nasıl fırlayacak gibi oldu! Evlenmeden önce, İrenayla bir buluşmamızda bu sefire gelmiştik, ama, bu kadar hızlı değildik. Savaş Plotsk'un on iki mil kadar doğusundaydı. Şehirdeki Almanlar tüm güçleriyle çalışıyorlardı ve şişkom daha fazla içmeye başlamıştı. Her sabah şehrin dışına gidiyorduk. Şişkom savunma çalışmaları için gerekli talimatları veriyor; gece ise tek başına içmeye oturuyordu. İyice şişti, gözlerinin altında ki torbalar kocaman oldu."

"Tamamdır," diye düşündüm. "Daha fazla beklenecek zaman değil; bu benim için en büyük şans. Yoldaşlarımın yanma gitmekten daha iyisini de yapabilirim; Şişko'yu da yanımda götürürsem halkım için daha yararlı olur," diye düşündüm,"

"Yirmi, yirmi beş kiloluk ağır bir parça buldum, pa-

148

çavralara sardım ki kullandığımda hiçbir yer kan olmasın. Yolda da biraz telefon kablosu buldum. İhtiyacım olan her şey hazırды, ön koltuğun altına yerleştirdim, Almanlara elveda demeden iki gün önce bir akşam, tek .başıma, yakıt ikmalinden geri dönerken sarhoş bir Alman subayının duvarlara tutunarak yürümeye çalıştığını gördüm. Arabayı durdurdum, vurduktan sonra sürükledim ve Üniformasıyla şapkasını aldım. Bütün ganimeti koltuğun altına sakladım.

"29 Haziran sabahı, binbaşım Trosnitsa yönündeki bir kasabaya gitme emrini verdi. Oradaki kuvvetlendirme çalışmalarını organize ediyordu. Yola koyulduk. Binbaşı arka koltukta oldukça huzurlu oturuyordu ama benim yüreğim küt küt atıyordu. Yola çıkışta hızlı gittim, ama kasabanın dışında yavaşladım, aracı durdurdum, yerinden fırladı ve bana baktı: Arkamızdaki kamyonlar çok yavaş geliyordu, aramızda da bir hayli mesafe vardı. Ağırılığı aldım ve arka kapıyı açtım. Şişkom koltuğa iyice büzüldü. Ağırılığı kaldırdığım gibi vurdum, başı sol yana düştü. Bir daha vurup iyice emin olmalıydım ama onu öldürmek istemedim. Canlı götürüp her şeyi anlatmasını istiyordum, Meşin kılıfından tabancasını çıkardım, cebime koydum, arka koltukta oturur biçimde şişkonun ellerini telefon kablosuyla bağladım. Çok hızlı hareket etmeliydim. Alman üniformasını sakladığım yerden çıkardım, hemen giydim. Direksiyona geçtim, gaza bastım. Dünya sarsılıyordu çünkü savaş çok yakınımızda devam ediyordu."

"Otomobili Alman savunma mevzilerine doğru sürdüm. Otomatik silahlı adamlar silahlarını bana yönelttiler, kasten yavaşladım ki binbaşı geliyor sansınlar. Fakat ateşe başladılar.Açıkçası bu yönden daha ileri gitmemem gerektiğini söylüyorlardı bana. Anlamamazlıktan geldim. Gaza basarak hızımı iki katına çıkardım. Bir gariplik olduğunun farkına var-

. 149

dıklarında makinalı tüfeklerle ateş etmeye başladılar. Zik- zak çizerek ve yaban tavşanı kadar kıvrak davranarak canlı kalabildim.

"Almanlar kızgınlıkla arkamdan ateşe devam ettiler, bizimkiler çılgına dönmüştü ve otomatik atışlarıyla bana hoş geldin dediler. Ön camı dört yerinden deldiler, radyatör kalbura döndü. Gölün kıyısındaki bir kütüğe çarparak durabildim. Bizimkiler koşarak arabaya geldiler, kapıyı açtım, aşağı toprağa eğildim ve öptüm. Soluksuz kalmıştım."

"Kazağı haki apoletli bir genç, - daha önce onu hiç görmemiştım - koşarak yanıma geldi ve dişlerinin arasından:

"Aha, serinkanlı Fritz, yoksa yolunu mu kaybettin? Alman üniformasını yırttım, basımdaki şapkeyi fırlattım ve:

"Sakin ol, sevgili çocuğum! Voronizde'de doğmuş birisi nasıl Alman olabilir? Savaş esiriydim, anladın mı? Arkada bağlı bir domuz var. Belgeleri de al ve beni komutanına götür." Öğleden sonra kendimi cephe komutanının karşısında buldum. Daha önce yemek yemiş, banyo yapmıştım. Soru yağmuruna tuttular ve yeni bir üniforma verdiler. Bu yüzden komutanın karşısına bedenim ve ruhum temiz olarak çıkmıştım. Komutan masadan kalktı ve beni kapıda karşıladı. "Sağol asker, Almanlardan çok iyi bir hediye getirdin. Senin binbaşı ve belgeler yirmi rapordan daha değerli... Yüksek komutanlığa, devlet ödülü verilmesi için adını yazacağım." Bu sözleri, samimiyeti, içimi bir tuhaf etti, dudaklarım titremeye başladı dilime, söz geçiremedimve zorlukla: "Tek isteğim, beni yeniden cepheye gönderin," dedim."

"Toprağa gömülmüş başak demetlerini elimle kazıp çıkarmıştım, kendime gelecektim. Geçen iki yıl boyunca insan olabilmek için çok uğraşmıştım. İşte böyle arkadaş, bu uzun zaman süresinde, ne zaman bir subayla konuşsam başım eğik olmak zorundaydı. Yoksa dayak yerdik. Faşist kamplardaki eğitim buydu..."

150

"Hastaneye gittiğimde İrenaya mektup yazdım. Tutsaklığımı ve Alman binbaşısını nasıl getirdiğimi kısaca yazdım. Tanrı aşkına birazda çocuklar gibi övünmeliydim, değil mi? Komutanın, devlet ödülü almam için söz verdiğini de yazdım."

"İki hafta, sadece yedim ve uyudum. İlk başta azar azar beslediler. Doktorun dediğine göre hemen çok yersem benim için iyi olmazmış. Kısa sürede eski halime döndüm. İki hafta sonra her şeyi yiyebilecek duruma gelmişim.

Evden mektubuma cevap gelmedi: Merak etmeye başladığımı kabul etmeliyim. Yiyecek ruhum için yeterli değildi uyuyamıyordum, değişik ve hoş olmayan düşüncelere daldım. Ta ki, üçüncü hafta içinde Voroniz'ten mektup gelene kadar. Fakat, Irena'dan değildi bu, bir komşumuzdan, marangoz Ivan Timofeiviç'tendi. Kimse böyle bir mektup almasın! Uzun zaman önce, 1942 haziranında Alman uçaklarından birinin kulübeme düştüğünü, -Irena ve iki kızımın içeride olduğunu... Onlardan bir iz bulunamadığını, kulübemin yerinde kocaman bir çukur olduğunu... Mektubu ilk okuyuşta bitiremedim. Gözlerim karardı, kalbim durdu bir an için... Paramparça olduğumu sandım. Yatağa uzandım, bir süre öylece kaldım, daha sonra mektubu bi-tirebildim. Komşumun yazdığına göre Anatole bu sırada ilçedeydi. Kasabaya akşam dönmüştü, çukuru görmüş ve aynı gece geri dönmüştü. Gitmeden önce komşumuza cepheye gönüllü gideceğini söylemişti. Hepsi bu kadar."

"Yeniden kendime geldiğimde, kulaklarım uğuldamaya başladı, Irenamı istasyondaki haliyle anımsadım. Öyle ki bu dünyada bir daha asla görüşemeyeceğimizi bir kadın kalbi söy-lem'isti. Ona vurdum... Ailemiz, evimiz vardı, yıllarca yaşamıştık, bir anda dağıldık. Tek başıma kalakalmıştım. "Hepsi rüya olamaz eminim. Bu karma karışık yaşam benim,"

151

diye düşündüm. Esirken hemen her gece Irena ve çocuklarla konuşurdum, kendimce elbette. Onlara cesaret verirdim. "Geri döneceğim, sevdiklerim, benim için üzülmeyin güçlüyüm, yaşıyorum," derdim onlara. "Tekrar birlikte olacağız... İki yıl ölümlerle mi konuşmuştum?"

Bir an durdu, ardında değişik bir tonda: "Hadi bir sigara içelim arkadaş, yoksa boğulacağımı." İlerideki ağaçlarda bir ağaçkakan gürültü çıkarmaktaydı. Ilık bir rüzgar, kızıl.ağaçların kuru çiçeklerini tembelce sallıyordu.

Bulutlar mavi gökyüzünde yüzen beyaz kayıklar gibi yer değiştirip duruyordu. Ama. şimdi, sinir bozucu bir sessizlik vardı. Baharın büyük başarısına hazırlanan, bu yaşamın en eski delili, bu sınırsız dünyada diye düşündüm, çok farklı göründü bana.

Suskunluk acı vermeye başlayınca sordum:

"Sonra ne oldu?"

"Ne mi oldu?" gönülsüzce yanıtladı.

"Komutandan bir ay memleket izni aldım. Bir hafta sonra Voroniz'deydim. Eskiden ailemin .olduğu yere doğru yürüdüm. Derin çukur çamurlu suyla doluydu. Hâlâ mezarlık sessizliği vardı. Ah, benim için çok zordu arkadaş. İçim keder dolu orada bir süre durdum, sonra istasyona gittim. Bir saat bile kalamadım; aynı gün birliğime geri döndüm."

"Fakat ÜÇ ay sonra, güneş bulutların arkasından çıkıp yüzünü göstermiş gibi içime ışık ve neşe yayıldı: Anatole dönmüştü. Farklı farklı cephelerden mektup gönderdi. Adresimi komşumuz Ivan Timofeiviç'ten almıştı. İlk önce topçu eğitim okulu birliğindeydi. Matematikte çok başarılıydı orada, ödül bile almıştı. Okulu dereceyle bitirmişti. Cephedeydi. Yazdığına göre yüzbaşılığa yükselmişti ve "Kırk Beşinci" topçu

152

bataryasının komutanıydı. Altı nişan ve madalya almıştı. K^ sacası, tamda babası gibiydi. Diyebilirim ki, oğknfi yüzbaşı ve batarya komutanı; sizjanaeak ne "vardı ki! Her şey iyi gidiyor gibiydi! Ö günlerinde babası vardı ve arkasındaydı: Fakat bir oğul için, hele bir yüzbaşısıya, gelecek her şeye gebeydi."

"Geceleri yine ihtiyarlık düşlerine daldım: Savaş bitmiş, oğlumu evlendirmiştim. Genç çiftle birlikte yaşıyordum. Marangozluk yapıyor, torunumu kucağımda hoplatıyordum. Tek kelimeyle, yaşlılık düşleri. Fakat gerçek kafama öyle vurdu ki. Kış boyunca durmadan ilerlemiştik, yazacak zamanım olmamıştı. Savaşın sonuna doğru, Berlin'e girdiğimizde Anatol'e küçük bir pusula yolladım, hemen ertesi gün karşılığını aidim. Oğlum farklı bir noktadan Alman başkentine gelmişti. Yani birbirimize çok yakındık. Bekleyemiyordum ama en kısa zamanda tekrar buluşacaktık. Sonunda buluştuk... Tamda Mayısın onunda, Zafer gününün sabahı Anatole'um... bir Alman keskin nişancısı tarafından öldürülmüştü."

"O öğlen üzeri birliğimin komutanına gittim. Komutanın yerine bir başkası, vekili oturuyordu. Odaya girince, sanki ko-komutanıymışım gibi ayağa kalktı. "İyi ki geldin Sokolov" dedi ve pencereye döndü. Elektrikle çarpılmış gibi oldum, kötü giden bir şeyler olduğunu hissettim. Yanıma geldi ve yavaşça "Cesur ol baba! Oğlun Yüzbaşı Sokolov, bugün bataryasının başında şehit oldu. Benimle gelin," dedi."

"Sendeledim, ama düşmedim. Komutan vekilinin büyük arabasına nasıl bindim, yıkıntılar içindeki yollardan nasıl geçtik, şimdi bir rüya gibi hatırlıyorum. Yanyana dizilmiş bir sürü asker belleğimde yer etti. Ama.onu şimdi seni gördüğüm gibi gördüm, arkadaş. Yanına gittim. Uzanmış yatıyordu ve artık benim oğlum değildi. Daima gülümseyen, dar omuzlu, küçük bir oğlandı ve adem elması onu daha güçlü gösterirdi... Ama

153

...-, • •

genç, geniş omuzlu, yakışıklı bir adam, yan kapalı gözleriyle, beni tanımamış gibi gözünü dikmiş beni süzüyordu. Sadece dudaklarının kenarında her zaman ki gülümsemesi kalmıştı. Tek bildiğim buydu zaten...Onu öptüm ve geri döndüm. Komutan vekili konuşma yaptı, oğlumun yoldaşları ve dostları gözyaşlarını tutamadılar; içime akıttığım gözyaşları, kalbimi kavurdu.'1

"Son neşemi ve umudumu yabancı Alman toprağında bırakmıştım. Birliği oğluma saygı atışı yaptı, yoldaşları uzun yolculuğunda ona eşlik ettiler. İçimde bir şeyler daha kırıldı..."

"Bölüğüme geri döndüğümde, kendimden geçmiş gibiydim. Uzun Sürmedi terhis oldum.. Nereye gidebilirdim? Kesinlikle Vroni'ye değil! Neresi! Uripinsk'te yaşayan bir arkadaşım aklıma geldi. Yaralandıktan sonra, önceki kış terhis olmuştu. Bir tarihte birlikte kalmak için beni davet etmişti. Bunları anımsadım ve Uripinsk'e gittim."

"Arkadaşım ve karısının çocuğu yoktu. Kasabanın varoşlarında küçük bir evleri vardı. Gazi aylığı olmasına rağmen, bakliyat firmasında şoförlük yapıyordu. Bende orada iş buldum. Her türlü malı taşıyorduk. Sonbaharda da buğday. Ras-lantiyla, kumda oynayan bir oğlan buldum."

"Yoldan dönüp kasabaya geldiğimde, tek düşüncem bir ça-yevinde bir şeyler yemek, beni güçlendirecek bir şeyler içmekti. Bir gün çayevinin çevresinde dolaşan küçük bir oğlan gördüm. Ertesi günde. Üstü başı perişan, yüzü kavun suyuyla kirlenmiş ve tozlanmış gibiydi. Öylesine kirliydi ki dünya gibi. Fakat küçük gözleri, gece yağmurdan sonra parlayan yıldızlar gibiydi. Söylemesi tuhaf ama, gözlerimi ondan ayıramadım. Çayevinin çevresinde dolanıyor, verilen yiyeceği atıştırıyordu."

• "Dördüncü gün, Kolhozdan yüklediğim buğdayla çayevine .

154

giden yola döndüm. Küçük delikanlı sundurmada oturuyor, ayaklarıyla tekme atıyordu, kızgınlıkla baktım. Başımı pencereden çıkarıp bağırdım: "Hey Vanışya, kamyona atla; gidelim, yükü boşaltıp geri dönelim, akşam yemeği yiyelim." Bağırmamla birlikte hemen koştu, sundurmadan atladi, kamyonun basamağına sıçradı ve merakla "Ama adımın Vanya olduğunu nasıl bildin, dayı?" Gözlerini • kocaman bakarak, yanıtımı bekledi. Bu sözler beni öylesine etkiledi ki."

"Öbür kapıya yönledi. Kapıyı açtım yanıma oturttum ve arabayı sürdüm. Afacandı. Bir şey düşünüyor olmalı ki birdenbire suskunlaştı. Uzun kirpiklerinin altından bana bir göz attı ve iç çekti. El kadar şey, şimdiden nasılda iç çekmeyi öğrenmişti! Artık çocuk değildi! "Baban nerede Vanya?" "Cephede öldü," dedi fısıltıyla. "Ya annen?" "Trendeydik, bombalandık, oda öldü." "Nereden geliyordunuz?" Bilmiyorum, anımsamıyorum." "

"Ailenden biri ya da akrabaların yok mu?" "Yok!" "Geceleri nerede uyuyorsun?"

"Neredeysem, orada."

"Kızgın gözyaşları içimi yaktı, hemen karar verdim. "Sen ve ben, değişik yollara gitmeyelim, birbirimizi kaybetmeyelim. Benim çocuğum ol." Hafiflediğimi, yüreğimin ferahladığını hissettim. Ona doğru eğildim ve sordum: "Vanışya, ben kimim, biliyor musun?" O sordu bu sefer, içini çekerek: "O halde siz kimsiniz?" Yavaş bir sesle: "Ben, senin babanım."

"Tanrım, olan oldu işte!" Boynuna atıldı, yanaklarımdan öptü, ince ama sarsıla sarsıla ağlamaya başladı, sürekli tekrarladi: "Sevgili babacığım! Biliyordum. Beni bulacağını biliyordum." "Daha uslu sarıldı, bütün vücudu rüzgarla titreşen çimenler gibi titremeye başladı. Gözlerim doldu, bende tit-

155

redim... Tekerlekler nereye gidiyordu, bilmiyorum. Bu bir mucizeydi. Bir hendeğe yuvarlandık, motor durdu. Gözlerim duman doldu, korktum. Küçük oğlum çelimsiz vücuduyla olanca kuvvetiyle, titreyerek bana sarılmıştı, beş on dakika öylece bekledik, Sağ kolumla, incitmekten korkarak kucakladım, sol elimle kapıyı açıp dışarı çıktım. Yüke ne olmuştu? O an, yükü ilgilenecek halim yoktu. "

"Kamyonu Öylece bıraktım, yeni oğlumu kucakladım kollarımla, eve taşıdım. Küçük kollarıyla boynuma daha sıkı sarılmıştı, yanağını - traşsız yanağıma bastırmış, sırtışık bir kedi gibi sürüyordu. Arkadaşım ve karısı evde olmalıydılar. İçeri girdim, şaşkın bakışlar altında "Bakın! Vanışyamı buldum." Kısa bir şaşkınlıktan sonra, çocuksuz arkadaşlarım telaş ve aceleyle yanımıza geldiler. Oğlum boynuma sıkıca yapışmış, ayrılmıyordu. Nasıl olduysa, sonunda ayrıldı. Sabunla ellerini yıkadım, sandalyeye oturdum. Arkadaşımın karısı lahana çorbası doldurdu tabağa. Gözleri dolu dolu, hüznle seyretti, oğlumun yemesini. Vanışyam, onun ağladığını görüp yanına koştu, eteğini çekiştirerek sordu. "Ne ağlıyorsun, teyze?" Baba beni çayevinin dışında buldu, herkes mutlu olmalı, ama sen ağlıyorsun," Kadın birdenbire bayıldı. Olduğu yere yığıldı."

"Akşam yemeğinden sonra berber de saçını kestirdim, eve döndüğümüzde ellerimle yıkadım, temiz çarşafa sardım. Kollarıyla beni sardı, kucağımda uykuya daldı. Dikkatlice yatağa uzattım ve yüke bakmaya gittim. Yükü boşalttıktan sonra kamyonu parka çektim, alışverişe çıktım. Pantolon, gömlek, sandalet ve hasırdan bir şapka satın aldım. Elbette her şey yanlış boydaydı ve kalitesizdi. Pansiyoncu kadın bile pantolon hakkında: "Aklın başından gitmiş," dedi. "Bu sıcak havada çocuğa bunlar giydirilir mi?" sonra hemen dikiş makinesinin başına

156

geçti, kumaşları karıştırdı. Yarım saat geçti geçmedi ki, Vanışyam için kısa kollu beyaz bir gömlek dikti. Oğlumun yanına uzandım ve aylardan sonra huzurlu bir uykuya çıktım Ne olursa olsun, gece boyunca dört kez uyandım. Her uyanışında kollarımın arasında saçak altındaki kırlangıçlar gibi uyuyan oğlumu gördüm, hafifçe de horluyordu. İçim sevinç doldu* nasıl mutlu olduğumu anlatamam. Rahatsız etmemek için; dönmemeye, hareket etmemeye uğraştım ama sabırsızlığım büyüdü hafifçe vurdum, gözünü açıp bana bakınca öyle sevindim ki."

Günüşiyanı kadar tekrar tekrar uyandım, ama merakımı yendim. Oğlumu göğsüme bastırdım. Küçük ayaklarını okşadım. Onsuz ne yapabilirdim ki. Gece boyunca uykusunda gözlersin, saçlarını koklarsın... Kalbin duracak gibi olur, iyicene yumuşarsın. Hüznle taşlaşmış bir yüreğin olsa bile."

"İşe giderken beraber gittik. Ama bunun iyi bir şey olmadığını farkettim. Neye ihtiyacım vardı? Biraz ekmek, soğan ve tuz bir askere bütün gün yeterdi. Ama o farklıydı: Onun için süt aldım, yumurta pişirdim; midesine sıcak aş girsin istedim. İşim bekliyordu. Bütün cesaretim kırıldı, pansiyoncu kadının insafına bıraktım oğlumu. Bütün gün ağlıyordu. Gecenin geç vakitlerine kadar beni bekliyordu."

"İlk zamanlar ikimiz içinde zor geçti, Bir keresinde akşam olmadan kendimi yatağa attım, çok yorucu bir gündü. Genellikle yaptığı gibi küçük bir kırlangıç gibi cıvıladı durdu. Fakat akşam olunca sessizleşti. "Ne düşünüyorsun oğlum?" diye sordum. Sonra gözlerini dikerek o bana sordu, "Baba deri ceketini ne yaptın?" Yaşamım boyunca deri ceketim olmamıştı. Bu yüzden bir süre kıvrandım. "Voroniz'de kaldı" dedim. "Niçin bana öyle bakıyorsun?" "Oğlum, seni Almanya da ye Polanya da aradım bütün Beyaz Rusya'yı yürüdüm ve sonunda Uripinsk'e geldim." "Ama Uripinsk Almanya'ya yakın? .

157

Evimiz Polonyaya çok uzak değil mi? Uyumadan önce bütün bunları konuştuk."

"Fakat deri ceketini neden sordu dersin, arkadaş? Hayır, çok basit bir şey değil bu. Öyle görünüyor ki gerçek babası deri ceket giymektedir, onu hatırladı. Bu çocuğun belleği yaz aydınlığı gibiydi: Bir an çıkar ve her şeyi aydınlatır. Oğlumun belleğinde öyleydi. Aydınlanmaya başlamıştı."

"Belki o ve ben sonraki yıl Uripinsk'te yaşamaya devam edebiliriz. Fakat kasım ayında sorun çıktı. Çamurlu yolda kamyonu kullanmaya çalışıyordum, bir köyden geçerken, kamyonum kaydı ve ineğin birine çarptı. Eh, böyle zamanlarda ne olduğunu bilirsin; kadınlar bağırıyordu, insanlar başımıza toplandı, trafik polisi geldi. Merhamet dilendiysem de ehliyetime el koydular. İneğe baktı, kuyruğunu kesti ve hızla vadiden aşağı gitti. Ehliyetimi kaybetmişim. Bütün kış marangozluk yaptım. Bizim bölükten, şoförlük yapan bir yoldaşa mektup yazdım. Birlikte çalışmaya davet etti beni. Altı ay marangozhane çalışabileceğimi, bu arada yeni ehliyet alabileceğimi, yazdı. Küçük oğlumla birlikte yola koyulduk."

"Ama ne olursa olsun sana söyleyebilirim ki, Uripinsk'te bıraktığım inek kadar bile koşmadım. Her ulaştığımız yerde uzun uzun oturup dinlenmek zorunda kaldım. Vanişya biraz daha büyüdüğünde okula göndermeliydim. Böylece rahatlar ve bir eve yerleşebilirdim. Şimdilik Rusyamızın her yanını dolaşmaya gidiyorduk."

"Çocuk için çok zor olmalı," dedim.

"Zaten kendisi çok yürümedi, çoğu zaman arkamdaydı. Omuzlarıma oturarak taşıyordum. Ama o kendi ayaklarının üzerinde durmak yol boyunca koşmak istiyordu, Hiçbir şey olmadı arkadaş, nasıl olduysa idare ettik işte. Bilirsin, kalbim

158

teklemeye, pistonlar yavaşça vurmaya başladı!... Bazı zamanlar dünyam dönüyor, gözlerim kararıyordu. Öyle günlerden birinde uykumda ölecek ve oğlum çok korkacak diye kendimi yedim bitirdim. Bir başka talihsizlik daha vardı. Hemen her gece uykumda sevgili ölümlerimi görürdüm. Genellikle dikenli telin gerisindeyim, onlar özgür, diğer tarafta yine dikenli tel... Irena ve çocuklarımla her şeyi konuşurduk. Sonra ellerimle dikenli teli parçalamaya uğraşırdım. Bu arada onlar gözden kaybolurlardı... Çok tuhaf bir durum: gündüz aklıma gelmezdi böyle şeyler ya gece olunca, aniden uyanırdım. Uyandığımda yastığım gözyaşlarıyla ıslanmış olurdu."

"Kızılağaç kütüklerinin yanındaki yoldaşın sesini işittim, sudaki ağaçları dışarı atıyordu."

"Bu bana yakın insan öylesine yabancı gibi geldi ki o an, kocaman elleriyle kütükleri kaldırıp atıyordu:

"Güle güle, arkadaş, bol şans!"

"Umarım sağlıkla ulaşırsınız."

"Teşekkürler, gel oğlum, bota binelim."

Çocuk babasının yanına koştu, bota atladı, adamın ceketine tutundu ve yola koyuldular.

"İki kimsesiz insan, iki küçük kum tanesi, savaş kasırgasının benzeri görülmemiş şiddetiyle savrulmuşlardı.

Gelecekte onları neler bekliyordu? Bir Rus gibi düşünmek inatçı çözümlerin insanı olmak, neler getirir ki. Çocuk babasının omuzlarında büyüyecek, tamamen büyüdüğünde her şeyi bilmiş olacak, kendi yöntemiyle her şeyin üstesinden gelecek, anayurdu kendisini hizmete çağırırsa görev alacaktı."

Sonsuz bir hüznle arkalarından baktım. Belki her şey istedikleri gibi olmayacak. Fakat, Vanişya bir kaç adım atıp küçük ayaklarının üzerinde durupta, gül yanaklarıyla gül-

159

düğünde aniden yumuşadım ama kaba bir el sanki kalbimi yırttı. Aceleyle döndüm. Hayır, sadece riiyasındaki gözyaşları değildi ihtiyaç adamın savaş boyunca içini karartan. Apaçıktı gü-nışığında geldiler. Temel sorun tam ne zaman dönüleceğini bilmektir. Ve her şeyin en önemlisi bir çocuğun, kalbindeki yara değildir, belli ki yangım görmeyecek ama kıt erkek gözyaşları yanaklarınızdan aşağı süzülecektir.

